

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

SPECIALISTIČNO DELO

**ANALIZA IN VREDNOTENJE OSNOVNIH
SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI**

Ljubljana, avgust 2007

Maja Gaber

IZJAVA

Študentka Maja Gaber izjavljam, da sem avtorica tega specialističnega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 20.8.2007

Podpis:

KAZALO

1. UVOD.....	1
1.1. Problematika specialističnega dela	1
1.2. Namen.....	2
1.3. Cilj	2
1.4. Metode in vsebine dela	3
2. POMEN OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI	4
2.1. Vloga in pomen trgovine v Sloveniji.....	4
2.2. Opredelitev osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti.....	7
2.3. Osnovna sredstva kot pogoj za pridobitev dovoljenja za opravljanje trgovinske dejavnosti.....	9
2.4. Osnovna sredstva kot konkurenčna prednost	10
2.5. Računovodski pomen osnovnih sredstev.....	11
2.6. Pomen in uporabniki računovodskih in splošnih informacij o osnovnih sredstvih	13
3. RAČUNOVODSKO VREDNOTENJE IN EVIDENTIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI	16
3.1. Knjigovodske listine in poslovne knjige o osnovnih sredstvih	16
3.2. Pravni okviri in standardi za področje osnovnih sredstev	17
3.3. Knjigovodstvo osnovnih sredstev	24
3.3.1. Razvrščanje, izkazovanje in pripoznavanje osnovnih sredstev.....	24
3.3.2. Vrednotenje osnovnih sredstev	28
3.3.3. Amortiziranje osnovnih sredstev.....	31
3.4. Popis osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti.....	32
4. RAČUNOVODSKO EVIDENTIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V INFORMACIJSKEM SISTEMU SAP R/3	34
4.1. Informacijski sistem v trgovinski dejavnosti.....	34
4.2. Predstavitev informacijskega sistema SAP R/3.....	35
4.3. Delo na področju osnovnih sredstev v sistemu SAP R/3	39
4.3.1. Osnove dela.....	39
4.3.2. Splošne nastavitve	41
4.3.3. Knjiženje v glavni knjigi.....	43
4.3.4. Šifranti.....	45
5. ANALIZIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI.....	48
5.1. Prvine računovodskega analiziranja	48
5.2. Analiziranje z odmiki	51
5.3. Analiziranje stanja, strukture in gibanja osnovnih sredstev	54
5.4. Analiziranje s kazalniki	58
6. SKLEP.....	61
LITERATURA.....	64
VIRI.....	66
PRILOGE	

1. UVOD

1.1. Problematika specialističnega dela

Trgovinska dejavnost postaja vedno bolj pomembna gospodarska dejavnost tako v ostalih državah Evrope, kot tudi pri nas. Od osamosvojitve dalje je v tej panogi vseskozi naraščalo število zaposlenih, povečuje pa se tudi delež trgovine v bruto domačem proizvodu. Obenem vpliva trgovinska dejavnost tudi na stroške in cene proizvodov, kakor tudi na socialno in ekonomsko varnost. Trgovska podjetja so pri nas v zadnjih desetih letih pokazala velik napredek, ne samo v tehnični opremljenosti poslovanja in posodobitvi prodajaln, temveč tudi v samem konceptu poslovanja posameznih prodajaln, k čemur je prispevala tudi sodobnejša oprema in njena domiselna razvrstitev v prodajalnah. Prodajalne niso več samo razdeljene v klasične razdelke – kruh, delikatese, sadje zelenjava, ampak se oblikujejo otoki s kompletno postrežbo od predjedi do sladice. Na vedno bolj zasičen trg v Sloveniji trgovska podjetja odgovarjajo z izboljšanjem konkurenčnosti ponudbe – tako z izdelki kot samim načinom ponudbe ter razvojem in širjenjem maloprodajne mreže.

Računovodska funkcija predstavlja osrednji del informacijskega podsistema podjetja, ki spremlja celotno poslovanje poslovnega sistema in iz vrednostnega vidika proučuje z njim povezane poslovne dogodke (Turk et. al., 1999, str. 674). Kot taka računovodska funkcija prevzema od vsake informacijske funkcije določen del in na takšni osnovi lahko definiramo računovodstvo kot skupek: knjigovodstva, računovodskega predračunavanja, računovodskega nadziranja in računovodskega analiziranja (Kavčič, 2001, str. 155). Integrirane ali tudi celovite informacijske sisteme bi lahko zelo na kratko opredelili kot sisteme, ki upravljajo vse razpoložljive vire, sredstva in aktivnosti v določenem podjetju. Med te ERP sisteme uvrščamo tudi SAP R/3, ki kot celovita rešitev prispeva k prenovi samih poslovnih procesov in informatizaciji poslovanja.

Naloga računovodstva in s tem knjigovodstva je, da zagotovi uporabne informacije, ki so potrebne pri odločanju. Računovodja se mora izogniti prevelikemu kopičenju informacij s tem, da izloči nepomembne informacije; mora predstaviti informacije na lahko razumljiv način; in mora poznati cilje uporabnikov informacij zato, da pripravi informacije, ki so povezane s temi cilji. To pomeni, da mora računovodja vedeti, kdo uporablja računovodske informacije, zakaj in na kakšen način (Arnold, Hope, 1990, str.30).

Vloga osnovnih sredstev se prepleta s finančno varnostjo in stabilnostjo podjetja. Njihovo vrednotenje je za uporabnike izkazov in poročil pomembno, ker predstavljajo premoženje, ki je na voljo organizaciji, in lahko opozori na nekatere pokazatelje bodoče plačilne sposobnosti in denarnih tokov. V tem delu se bom osredotočila na osnovna sredstva v smislu premoženja podjetja, ki ustvarja in prinaša prihodke, bodisi z opravljanjem dejavnosti – konkretno trgovinske dejavnosti s prodajo v prodajalnah, bodisi z oddajanjem v najem, pa tudi proizvodnjo proizvodov.

Računovodstvo osnovnih sredstev je v vseh podjetjih eden izmed glavnih sestavnih delov celotnega računovodstva, saj osnovna sredstva običajno predstavljajo razmeroma velik del sredstev v bilanci stanja, pravilnost njihovega vrednotenja in prenašanja vrednosti na

poslovne učinke pa lahko močno vpliva na izkazovanje uspešnosti podjetja. Nepremičnine, zgradbe in oprema predstavljajo glavni vir sredstev prihodnjih zmožnosti storitev podjetja. Njihovo vrednotenje je za uporabnike izkazov zelo pomembno, saj predstavlja premoženje, ki bo podjetju na razpolago v prihodnosti in lahko kaže na nekatere pokazatelje bodoče likvidnosti in denarnih tokov (Schroeder, Clark, 1995, str. 307). Tudi odločitve v zvezi z osnovnimi sredstvi (potrebe po osnovnih sredstvih, pridobitve, odtujitve, vzdrževanje, nadomestitev osnovnega sredstva ...) so zelo pomembne, saj vplivajo na zmožnost opravljanja dejavnosti podjetja v enakem oziroma večjem obsegu. Da bi podjetje lahko dosegalo zastavljene poslovne cilje v prihodnosti, mora računovodstvu osnovnih sredstev nameniti veliko pozornosti.

V specialističnem delu sem zato obravnavala vse pojavne oblike sredstev, ki so prisotne v trgovinski dejavnosti, torej opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva ter naložbene nepremičnine. Zaradi lažjega obravnavanja bom s pojmom osnovna sredstva obravnavala sredstva in njihovo vrednotenje ter vodenje, ki jih obravnavajo Slovenski računovodski standardi (SRS 2006), ZGD-1, ZDDPO-2, idr; in sicer konkretno tiste, ki jih obravnavajo SRS 1, SRS 2 in SRS 6. V okviru le-teh pa bom obravnavala tudi amortizacijo, ki jo opredeljuje SRS 13.

1.2. Namen

Namen tega dela je predvsem na področju računovodstva osnovnih sredstev priti do spoznanj, kako čim bolj učinkovito voditi, vrednotiti in evidentirati osnovna sredstva na podlagi sistema SAP R/3, da bi bilo tako možno zagotoviti pravilne in točne podatke in informacije, ki so podlaga za analiziranje na področju osnovnih sredstev in tudi na drugih področjih. Računovodski del je namenjen računovodjem za lažjo pripravo informacij, ki jih uporablja vodstvo pri analiziranju, kateremu je namenjen analitični del.

Pri delu v sistemu in na področju osnovnih sredstev je potrebno poznati tudi pravne okvire in standarde računovodenja. Na tem področju se je v lanskem in letošnjem letu pojavilo kar nekaj sprememb, zato je bil moj namen, zaradi potreb pri delu, kot tudi zaradi potreb tega specialističnega dela, proučiti novosti na področju zakonskih in drugih podlag, predvsem Slovenskih računovodskih standardov, katerih poznavanje je nujno za pravilno knjigovodenje in verodostojno poročanje o osnovnih sredstvih.

1.3. Cilj

Specialistično delo je rezultat večletnega dela na področju računovodstva osnovnih sredstev, pri čemer mi je bilo v veliko pomoč dobro poznavanje delovanja sistema s katerim sem operirala. Delo je od mene zahtevalo zelo dobro poznavanje knjigovodstva, za izdelavo raznih poročil in sodelovanje z ostalimi oddelki v podjetju pa sem se morala seznaniti tudi z ostalimi sestavinami računovodstva za področje osnovnih sredstev – predračunavanja, nadziranja in analiziranja.

Cilj dela je zato seznaniti uporabnika k taki uporabi področja osnovnih sredstev v sistemu SAP/R3, da bo le-ta služil uporabniku tako, da bo zanj pridobil vrednost in koristnost v smislu čim lažjega evidentiranja in vodenja, torej obdelovanja podatkov o osnovnih sredstvih. Le z

dobrim poznavanjem vseh elementov, ki zadevajo obravnavano tematiko osnovnih sredstev bo lahko zagotovil boljšo preglednost podatkov in kvalitetne informacije glede na zahteve uporabnikov tako sistema kot informacij, ki so potrebne za odločanje in nadaljnje analiziranje. Seveda pa mora delo na področju osnovnih sredstev zadostiti zakonskim potrebam, zato je moj cilj tudi seznaniti se s pravnimi podlagami in predpisi, in le-te predstaviti tudi ostalim sodelavcem v pisarni osnovnih sredstev.

1.4. Metode in vsebine dela

Poleg uvoda ima delo štiri poglavja, ki so strukturirana tako, da gredo vsebinsko od širšega k ožjemu in hkrati od teoretičnega k praktičnemu. Pri izdelavi teoretičnega dela sem se opirala na strokovno literaturo domačih in tujih strokovnjakov, ki sem jo proučevala predvsem z vidika prakse na že omenjenem področju dela. Proučevala sem primarne in sekundarne vire, zato celotni metodološki pristop temelji na analizi in kritični oceni trenutnega stanja na tem področju, pri čemer sem uporabila splošno raziskovalno metodo spoznavnega procesa, ki obsega analizo in sintezo najrazličnejših spoznanj iz proučevanega področja.

Specialistično delo sem razdelila na šest poglavij, skozi katere skušam po logičnem zaporedju doseči cilje proučevanja. Prvi – uvodni del je namenjen opredelitvi problema in izhodišč proučevanja, ciljih in namenu proučevanja. V drugem poglavju sem predstavila pomen osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti iz različnih zornih kotov; zakonodaje, računovodstva, konkurenčnih prednosti in poslovnega odločanja. Tretje poglavje je namenjeno seznanjanju z osnovami knjigovodstva osnovnih sredstev, v njem pa razložim vrste, vrednotenje in popisovanje osnovnih sredstev ter knjigovodske listine, ki so podlaga za knjigovodenje, in knjige, ki jih mora podjetje voditi na področju osnovnih sredstev. Četrto poglavje je zasnovano kot uvod v področje dela na osnovnih sredstvih v sistemu SAP R/3. Splošni del obravnava osnove, splošne nastavitve, načine knjiženja in šifrance, s katerimi se mora seznaniti vsak začetnik, ki mu delo v SAP-u ni znano, pri čemer so določene stvari značilne tudi za ostala področja dela, ne samo za osnovna sredstva. Nadaljevanje uvodnega dela so priloge, ki zajemajo v sistemu SAP R/3 celoten postopek evidentiranja in vrednotenja osnovnih sredstev; od knjiženja računov, kreiranja inventarnih števil, aktiviranja, premeščanja in umika sredstev iz registra, skupaj z načinom vrednotenja in evidentiranja ter poročanja o sredstvih, ki so v registru osnovnih sredstev. Z uporabnimi napotki za lažje delo, ki sledijo celoten proces tako v četrtem poglavju, kot v prilogah, je to lahko zelo uporaben vodič za delo v pisarni osnovnih sredstev, kjer sem zaposlena kot knjigovodja. V petem poglavju analiziram obseg, strukturo in dinamiko osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti s pomočjo kazalcev in kazalnikov. Vse dobljene informacije poskušam prikazati tudi s primerjavami. Za primerjalno osnovo uporabljam zaželeno ali planirano stanje, stanje pri sorodnih podjetjih ali neko stanje v preteklosti. Zadnje poglavje vsebuje zaključne misli in ugotovitve na podlagi zastavljenih ciljev in namena raziskovanja ter pisanja tega specialističnega dela.

2. POMEN OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI

2.1. Vloga in pomen trgovine v Sloveniji

Trgovina kot opravljanje trgovinske dejavnosti na domačem trgu in s tujino obsega nakupovanje blaga zaradi nadaljnje prodaje in opravljanje trgovinskih storitev. Trgovec je pravna oseba ali fizična oseba, ki je registrirana za opravljanje trgovinske dejavnosti in izpolnjuje predpisane pogoje. Trgovinska dejavnost se lahko opravlja kot trgovina na debelo, trgovina na drobno oz. kot trgovinske storitve (JAPTI).

Trgovinske storitve so storitve v zvezi s posredovanjem blaga in storitev v trgovini na debelo in drobno (zastopniške oz. agencijske, posredniške, komisijske, storitve blagovnih borz, tržnic, franšizing, itd.). Tudi storitve skladiščenja blaga, nadzor kakovosti in količine blaga, špediterske storitve, storitve zavarovanja blaga, ekonomske propagande, raziskave trga, blagovni lizing (leasing), faktoring (factoring) in druge storitve so trgovinske storitve, če jih opravlja trgovec.

Po osamosvojitvi se trgovinska dejavnost v Sloveniji hitro in uspešno razvija. Podjetja se izredno hitro prilagajajo spremembam okolja. Znotraj dejavnosti intenzivno potekajo kapitalske povezave. Povečuje se pritisk na nabavni strani proizvodne verige. Konkurenca med podjetji se zaostrojuje. K temu pripomorejo tudi tuja podjetja z vstopanjem na trg z neposrednimi investicijami v velike trgovske centre in z vztrajnim večanjem njihovega tržnega deleža (Rogelj, 2004). Prihajajo novi tipi prodajaln – diskontni supermarketi, ki bodo predstavljali osrednjo dinamiko in vplivali na morebitne spremembe v strukturi trgovine prihodnjih nekaj let. Ti bodo v naslednjih treh letih osvojili med 10 in 15% trga. Cenovno občutljivi potrošniki niso edina potencialna ciljna skupina teh novih trgovcev. Izkušnje iz tujine tako razmišljanje potrjujejo, saj v diskontih nakupujejo tako cenovno občutljivi kot neobčutljivi kupci, tako nizko zahtevni kot visoko zahtevni. Trenutno ima po podatkih zadnje raziskave GfK Slovenska trgovina, ki jo je novembra lani izvedel GfK Gral-iteo, največji izmerjeni tržni delež med diskontnimi trgovci Hardi, in sicer 0,8-odstotni. Vsi diskontni ponudniki skupaj pa so dosegli komaj dwoodstotni tržni delež, medtem ko je bil ta novembra 2002 2,8-odstotni (Finance, 2007, Gral Iteo GfK).

Tabela 1: Rast tržnih deležev nekaterih večjih trgovskih podjetij

	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mercator	30.8	31.5	42.4	40.2	41.7	41.8	44,7	45,5	45,8
Spar	5.3	6.2	11.4	14.2	16.0	21.3	19,2	21,7	20,5
Engrotuš	3.4	7.9	8.6	10.6	10.5	10.3	12,5	14,8	16,4
Leclerc	-	-	1.3	2.7	2.0	1.8	1,4	1,6	1,9

Vir: Gral Iteo GfK, Finance

Mercator, Spar in Engrotuš še vedno obvladujejo 80% slovenskega trga izdelkov široke porabe. Do sedaj so to dosegali s širitvijo mrež in povezovanjem ter prevzemi, v prihodnosti pa jih čakajo novi izzivi – vstop nove konkurence in boj za kupce. V letu 2006 jim namreč že

teče za petami relativno nov trgovec v Sloveniji Hofer s 2,1-odstotnim tržnim deležem. Naj še dodam, da je povprečno slovensko gospodinjstvo šlo v trgovino 15,7-krat na mesec, višina povprečnega enkratnega nakupa blaga pa je novembra lani znašala 16,47 evra, povprečna mesečna poraba za izdelke vsakdanje rabe za gospodinjstvo pa 329,77 evra (Finance, 2007)

Koncentracija se je v trgovinski dejavnosti v obdobju 2000 – 2005 zmanjševala, kar kaže na premike v smeri krepitev konkurence v trgovinski dejavnosti. Drugačno sliko dobimo, če gledamo prihodke v trgovinski dejavnosti, vendar podrobnejša analiza pokaže, da razlog ni v splošnem zmanjšanju konkurence, temveč povečevanju koncentracije predvsem trgovin na drobno, ki se v zadnjih letih dogaja v Sloveniji, predvsem kot posledica propadanja malih družb ter prevzemov. Zato se je delež največjih treh iz 47% deleža v prihodkih dejavnosti leta 2000 povečal na 82% v letu 2005. Leta 1995 je bil njihov delež le 15-odstoten. Tudi nadalje se kažejo pozitivni premiki v smeri krepitev konkurence na tistih področjih dejavnosti, kjer je koncentracija še vedno visoka, zlasti v trgovini na drobno z živili (SURS).

Področja dejavnosti lahko razdelimo po vrstah blaga. Iz tabele 2 lahko vidimo, da trende v trgovini na drobno tako kar se tiče deležev trga, kot tudi koncentracije, narekuje predvsem prva skupina, v kateri so podjetja specializirana predvsem za nujne življenjske potrebščine. Slika pa je dokaj drugačna, ko gledamo trgovino na debelo.

Tabela 2: Vrednost prodaje v trgovini na drobno in debelo po vrstah blaga za leto 2005

Št.	Skupina	Trgovina na drobno		Trgovina na debelo	
		mio SIT	%	mio SIT	%
1	Hrana, pijača in tobak	660.847	27%	438.934	16%
2	Tekstil	184.269	7%	51.019	2%
3	DIY / Gradbeni material	302.241	12%	522.565	19%
4	Elektronske naprave	110.182	4%	219.517	8%
5	Motorno gorivo, energenti	510.408	20%	304.229	11%
6	Vozila, oprema	327.661	13%	437.151	15%
7	Šport	30.377	1%	308.518	11%
8	Pohištvo	97.556	4%	110.388	4%
9	Zdravila, med. pripomočki in kozmetika	200.931	8%	108.728	4%
10	Ostalo	109.836	4%	323.613	11%
Skupaj		2.534.308	100%	2.824.662	100%

Vir: TZS

Več kot pol prihodkov od prodaje (53,6 %) je bilo v letu 2005 ustvarjenih v storitvenih dejavnostih, od tega več kot 5 milijard SIT (5.103.124 mio SIT) v dejavnosti trgovina in popravila motornih vozil. Od preostalih opazovanih dejavnosti so največji prihodek od prodaje ustvarile predelovalne dejavnosti; ta je znašal nekaj manj kot 5 milijard SIT (4.989.339 mio SIT). V letu 2005 je zaposlenost v teh dejavnostih večinoma naraščala, še

najmanj je narasla v dejavnosti trgovina in popravila motornih vozil, in sicer za 1% (SURS).

Tabela 3: Deleži podjetij po razredih in številu zaposlenih

Velikostni razred	Razred opisno	Skupaj zaposlenih	Število podjetij	% zaposlenih
1: večkot 1.000	večkot 1.000 zaposlenih 5 podjetij	18.381	5	21
2: 501 - 1.000	501 - 1.000 zaposlenih 3 podjetij	1.607	3	2
3: 251 - 500	251 - 500 zaposlenih 19 podjetij	6.395	19	7
4: 51 - 250	51 - 250 zaposlenih 165 podjetij	16.617	165	19
5: 11 - 50	11 - 50 zaposlenih 940 podjetij	19.777	940	22
6: 0 - 10	0 - 10 zaposlenih 20.192 podjetij	26.159	20.192	29
	SKUPAJ	88.936	21.324	100

Vir: TZS

Tabela 4: Deleži podjetij po razredih in prihodku

Velikostni razred	Razred opisno	Skupaj prihodki (EUR)	Število podjetij	% prihodka
1: večkot 400 mio	večkot 400 mio 6 podjetij	5.096.394.225	6	25
2: 100 - 400 mio	100 - 400 mio 14 podjetij	2.320.411.605	14	11
3: 10 - 100 mio	10 - 100 mio 252 podjetij	6.020.303.100	252	30
4: 1 - 10 mio	1 - 10 mio 1.794 podjetij	5.027.758.732	1.794	24
5: 200.000 - 1 mio	200.000 - 1 mio 3.492 podjetij	1.593.765.672	3.492	8
6: 24.000 - 200.000	24.000 - 200.000 6.162 podjetij	510.441.293	6.162	2
7: pod 24.000	pod 24.000 9.604 podjetij	50.579.490	9.604	0
	SKUPAJ	20.619.654.116	21.324	100

Vir: TZS

V letu 2005 je bilo v storitvenih dejavnostih evidentiranih 95.399 podjetij, od tega 40,2 % pravnih in 59,8 % fizičnih oseb. Pretežni del teh podjetij se je ukvarjal z dejavnostmi trgovina in popravilo motornih vozil (24,2 %), poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (22,4 %) ter predelovalne dejavnosti (18,7 %). Več kot polovica vseh oseb, ki so delale v podjetjih, je zaposlena v srednjih in velikih podjetjih. Z vidika velikosti podjetja glede na število v njih zaposlenih oseb v Sloveniji prevladujejo mikro in majhna podjetja (98,5 %). Kljub temu pa ustvarijo največ prihodka srednja (22,5 %) in velika podjetja (38,0 %). Podjetja z več kot 50 osebami, ki delajo (tj. srednja in velika podjetja), so zaposlovala dobro polovico (55,6 %) vseh oseb, ki delajo v podjetjih. Število podjetij iz leta v leto narašča, prav tako tudi njihov prihodek. Opaziti je, da je bilo v zadnjih treh letih število podjetij vsako leto večje: v letu 2005 jih je bilo skoraj za 2 % več kot leto prej in za dobre 4 % več kot v letu 2003. Temu ustrezno se je povečeval tudi ustvarjeni prihodek. Ta je bil v letu 2004 za 11 % višji kot v letu 2003 in v letu 2005 za 8,8 % višji kot v letu 2004. Število podjetij se je povečalo predvsem v dejavnostih finančno posredništvo, poslovanje z

nepremičninami, najem in poslovne storitve ter gradbeništvo (SURS). Kot je razvidno iz tabel 3 in 4, podatki za leto 2005 potrjujejo, da pravkar omenjene tendence v storitvenih dejavnosti, veljajo tudi za trgovinsko dejavnost.

Vidimo lahko, da imajo v trgovinski dejavnosti majhna podjetja največji delež zaposlenih, in jih je tudi največ, obenem pa najmanjši delež v celotnem prihodku. Srednje velika podjetja so tudi po številu podjetij in zaposlenih nekje v sredini, prinašajo pa velik delež k celotnemu prihodku. Največjih podjetij je malo, čeprav je njihovo število zaradi prevzemov naraslo. Kljub temu pa skupaj zaposlujejo relativno velik odstotek vseh zaposlenih in imajo nekoliko manj prihodka kot srednja podjetja.

Trgovina, še zlasti trgovina na drobno, je v zadnjih letih skupaj s storitvenim sektorjem odločilno prispevala k hitri rasti slovenskega gospodarstva, spremembi njegove strukture in rasti standarda prebivalstva. Vplivala je na navade Slovencev, njihovo kulturo in na podobo slovenskih naselij. Ampak, ali je to že sodobna, s svetom primerljiva dejavnost? Kakšnim svetovnim gibanjem se bo morala še prilagoditi, kakšen je odnos države do trgovine in kaj v tem trenutku najbolj muči trgovce? Zaradi čedalje močnejše konkurence, se tudi v Sloveniji odsevajo trendi, ki so prisotni v trgovini na drobno v Evropi:

1. konsolidacija
2. naraščanje cenovne občutljivosti kupcev – naraščajoč pomen trgovskih znamk,
3. potreba trgovcev po diferenciaciji – razvoj komplementarnih storitev,
4. večja potreba kupcev po priročnosti in udobju – razvoj prodajaln udobja po eni strani in razvoj diskontov po drugi strani,
5. razvoj tehnologije, ki kupcem na prodajnem mestu olajša nakup, trgovcem pa omogoča učinkovitejše opravljanje trgovske dejavnosti.

Na razvoj trgovine na drobno vplivajo torej predvsem demografske spremembe, družbeni in kulturni dejavniki, tokovi urbanizacije, ekonomski dejavniki kot je kupna moč, spremembe na področju znanstveno tehnološkega in tehničnega napredka ter seveda tudi gospodarski sistemi in ukrepi politike.

2.2. Opredelitev osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti

Trgovina na debelo se opravlja v prodajnih objektih, ki so: skladišče za trgovanje z blagom na debelo, veletržnica. Za opravljanje trgovine na debelo samo v tranzitu ni potrebno imeti skladišč. Trgovina na drobno se opravlja v prodajnih objektih (prodajalne, kioski) ali zunaj njih (prodaja po pošti, na premičnih stojnicah, prodaja od vrat do vrat, prodaja s prodajnimi avtomati, potujoča prodajalna, priložnostne prodaje na prireditvah, sejnih, shodih ipd.). Poslovni prostor, kjer se trguje na drobno, je tudi tržnica. Za poslovni prostor, kjer se trguje na debelo in drobno, se šteje tudi prostor za odkup kmetijskih pridelkov, živali in gozdnih sadežev, kot so odkupne postaje, prevzemna mesta in dogoni.

Najbolj groba razdelitev osnovnih sredstev v vseh dejavnostih, ki temelji predvsem na kontnem okviru računovodstva gospodarskih družb, je naslednja:

1. investicije v teku, ki jih naprej lahko delimo na investicije v neopredmetena sredstva, nepremičnine in opremo,
2. neopredmetena sredstva, ki jih naprej lahko delimo na vlaganja v tuja osnovna sredstva in

ostala, kot so razne pravice in licence,

3. nepremičnine, ki so lahko razdeljene na zemljišča, zgradbe in etažno lastnino,
4. oprema.

Ločeno za vse omenjene skupine lahko evidentiramo tudi sredstva na leasingu. Zgradbe lahko nadalje razvrščamo po zvrsteh na prodajne, skladiščne in upravne objekte. Opremo lahko nadalje razdelimo v skupine ali razrede istovrstnih ali sorodnih sredstev, posamezne odseke ali oddelke zgradb ali glede na stopnjo odpisa (amortizacije). Lahko oblikujemo tudi razred za vse izdelke določenega dobavitelja. Možna razdelitev bi bila lahko naslednja:

Tabela 5: Razdelitev opreme v skupine

OPIS SKUPINE	OPIS SREDSTEV V SKUPINI
Osebni avtomobili	osebni avtomobili za skupno ali osebno rabo
Ostala prevozna sredstva	dostavna prevozna sredstva
Oprema pisarn	pohištvo, mize, stoli, omare, predalniki, trezor - omara
Naprave v pisarnah	faxi, fotokopirni stroji, mobiteli
IT oprema	tiskalniki, računalniki, terminali, monitorji, strežniki, hub, modem, ruter, switch
IT naprave	elektronske tehtnice
Scannerji	ročni čitalci
Blagajniški sistemi	blagajne
Blagajniške mize, razno	izdelki dobavitelja lesenih delov
Regali, prodajna mesta	regali samostojni, akcijske mize, delovne mize, regal 4 police + kolesa
Naprave v trgovini	mlinčki, mesoreznice, tehtnice (navadne), ledomat, konvektomat, pakirni stroji, sterilizatorji, insektomati, menjalni avtomati
Hladilne naprave	hladilna tehnika (razni zaprti in odprti hladilniki), strojnica za hladilno tehniko, hladilnica v skladišču
Servisne in montažne naprave	stroji za popravilo koles, smuči
Kuhinjska oprema	pomivalni stroj, friteze, žari, trak za pomivanje posode, žične košare, štedilniki, pomivalna korita, nape, mikrovalovne pečice, konvektomati v zaledju
Gostinska oprema – pohištvo	pohištvo, pulti, stoli in mize v prodajalni in v kuhinji v prodajalni
Reklamna oprema	napisi, table za akcije, blagovne skupine in drugo
Druga oprema trgovin	ozvočenje, čajna kuhinja, voziček za čiščenje, tel. centrala, delovni vozički, predali za denar, isdn linija, ročni paletni voziček, stari skenerji, posoda za odpadke, parkboxi za vozičke na parkirišču
Transportna sredstva	ročni in avtomatski viličarji
Varovalne naprave	varovalne naprave
Stroji in naprave	avtomat za embalažo, stroji za čiščenje, stiskalnica za odpadke
Razsvetljava	razsvetljava, stikala, montaža

Vir: Interni pravilnik

Tako v trgovini na debelo, kot v trgovini na drobno so prisotna bodisi zemljišča in zgradbe v lasti ali neopredmetena sredstva v smislu vlaganj v tuja opredmetena sredstva, kamor štejemo ureditev prostorov za poslovanje. Določene vrste opreme, kot so regali, pisarniška oprema, transportna sredstva in IT opremo imajo tako v trgovini na drobno kot na debelo, torej tako v prodajalnah kot v skladiščih.

2.3. Osnovna sredstva kot pogoj za pridobitev dovoljenja za opravljanje trgovinske dejavnosti

Namen sodobnega oblikovanja prodajaln je pritegniti kupce zlasti zaradi spoznanja, da urejenost prodajaln pomembno vpliva na kupčevo nakupno obnašanje. Pri tem pa morajo upoštevati različne predpise in zakone, ki za dovoljenje za opravljanje trgovinske dejavnosti postavljajo določene pogoje, tako kar se tiče same tehnične opremljenosti prodajaln, kot osebjia ki je v njih zaposleno. Pravila so stroga še posebno v prodajalnah, kjer prodajajo tudi živila. V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na tiste, ki se nanašajo na prodajalne ter njihovo opremljenost.

Zakon o trgovini med drugim predpisuje tudi, da morajo biti za opravljanje trgovinske dejavnosti izpolnjeni naslednji pogoji, ki se nanašajo na sam prodajni prostor (Zakon o trgovini, 2007):

1. Minimalni tehnični in drugi pogoji, ki se nanašajo na prodajne objekte za opravljanje trgovinske dejavnosti, in pogoji za prodajo blaga zunaj prodajaln. S tem delom predpisa so mišljeni minimalni tehnični pogoji, ki jih morajo izpolnjevati poslovni prostori, oprema in naprave v prodajnih objektih trgovine na debelo in drobno, pogoji glede zunanjih površin prodajnega objekta (funkcionalno zemljišče in druge zunanje površine in podobno) in pogoji za prodajo blaga zunaj prodajnih objektov ter proizvodi, ki jih je dovoljeno prodajati na ta način. Poleg teh pogojev sem sodijo tudi dodatni pogoji glede opremljenosti prodajaln in načina prodaje za določene vrste blaga, če fizikalno-kemične in druge lastnosti blaga, ki lahko ogrožajo življenje in zdravje ljudi ter njihovo premoženje ter namen uporabe takega blaga, to zahtevajo.

V praksi to pomeni, da morajo poslovni prostori, oprema in naprave ustrezati načinu trgovanja z blagom, fizikalno-kemičnim in drugim lastnostim blaga ter drugim predpisanim sanitarno-zdravstvenim pogojem, pogojem o graditvi objektov, varstvu okolja, urejanju naselij in varstvu pri delu. Prodajalna mora imeti prodajni prostor in pomožne prostore, t.j. skladišče za shranjevanje blaga in embalaže ter sanitarne prostore. Posebni - dodatni pogoji pa veljajo za posamezne vrste prodajaln - odvisno za katero vrsto gre (npr. kiosk, klasična prodajalna, samopostrežna prodajalna, blagovna hiša, prodajalna za diskontno prodajo blaga), pa tudi za premične prodajne objekte, skladišče za trgovanje z blagom na debelo, tržnico, veletržnico, prostor za odkup kmetijskih pridelkov, živali in gozdnih sadežev, ter prodajo blaga po pošti, na premičnih stojnicah, od vrat do vrat, s prodajnimi avtomati in v potujoči prodajalni.

2. Minimalni sanitarno-zdravstveni pogoji, ki se nanašajo na poslovne prostore, opremo in naprave ter osebe, ki neposredno poslujejo z blagom, pomembnim za zdravje ljudi. V praksi to pomeni, da velja za oddelke prodajaln ali same prodajalne mesa in mesnih izdelkov, prodajalne mleka in mlečnih izdelkov, prodajalne sladkovodnih in morskih rib

ter prodajni prostori živil živalskega izvora na tržnicah, da morajo ustrezati predpisanim minimalnim higienskimi in sanitarno-tehničnim pogojem.

2.4. Osnovna sredstva kot konkurenčna prednost

Za trgovino je značilna visoka stopnja industrializacije ter tipizacije opreme s pomočjo uporabe najnovejših dosežkov tehnike in tehnologije. Zelo pomembno je v trgovini uvajanje sodobnih načinov, oblik in metod prodaje na vseh ravneh. Pri tem igra pomembno vlogo tehnična opremljenost trgovine. Če primerjamo trgovino v preteklosti in danes, lahko vidimo velik napredek. Prodajalne so se iz majhnih, tehnično neopremljenih, preobrazile v tehnološko zelo dovršene prostore. K temu so največ pripomogle gradnje velikih trgovskih centrov in nakupovalnih središč, kjer je že sam koncept trgovine narekoval takšne trende.

V času ko trgovci na drobno zelo težko ustvarijo konkurenčno (razlikovalno) prednost na osnovni izdelka, prodajne cene, tržnega komuniciranja in lokacije, lahko prodajalna sama postane odlična priložnost za trženjsko diferenciranje. Trgovci na drobno namenjajo vsako leto ogromne količine denarja novim oblikovalskim rešitvam ter gradnji in obnovam prodajaln. V tem obdobju vedno večje konkurence morajo biti trgovci prepričani, da so njihove prodajalne sodobne, najnovejše, in da izražajo podobo, ki ustreza njihovem izbranemu ciljnemu trgu.

Kupec bo zahajal v tisto prodajalno, kjer mu bo udobno in se bo počutil dobro. Kot pravita Damjan in Možina (1999) v delu Obnašanje potrošnikov, na nakupni proces vplivajo določeni dejavniki, na katere lastniki prodajaln nimajo tolikšnega vpliva, kot so čas in vzrok nakupa, razpoloženje kupca, socialno okolje in prisotnost drugih ljudi. Nanj pa v veliki meri vpliva tudi fizično okolje, na katerega pa lahko vplivajo tako lastniki prodajaln, kot tudi prodajno osebje. Ta zajema lokacijo in opremo trgovine, glasbo, razvrstitev blaga in temperaturo v trgovini. Čeprav številna trgovska podjetja menijo, da ima največji vpliv na uspešnost poslovanja lokacija prodajaln, pa na kupčevo izbiro določene prodajalne čedalje bolj vpliva tudi prodajno vzdušje v sami prodajalni. Vsaka trgovina ima fizično zasnovo, zaradi katere je gibanje in nakupovanje posameznih izdelkov lažje ali težje. K prijetnosti samega nakupovanja pa bistveno vpliva tudi temperatura v prodajalni in glasba v ozadju.

Izbira prave lokacije prodajalne je ponavadi strateškega značaja, saj je lahko dolgoročna konkurenčna prednost. Najpomembnejši element pri lokaciji prodajalne je njena vidljivost. Optimalno bi bilo, če bi prodajalna bila locirana tako, da je vidna tako iz perspektive pešca kot iz perspektive voznika avtomobila. Skladnost z okoliškimi trgovinami in okoljem je zaželena, kot je tudi zaželena neposredna bližina dostopa z avtomobilom, ki pa hkrati ne sme ovirati nemotenega dostopa (Brittain, Cox, 1990).

Prvi občutek, prvi vtis, ki ga kupec zazna še pred vhodom v prodajalno, je njegov stik z zunanostjo prodajalne. Ravno zaradi pomena prvega vtisa mora biti le-ta v skladu z želeno podobo prodajalne, in če je tako, mora sedaj notranjost slediti sporočilnosti zunanosti. Pri zunanosti gre za interakcijo potencialnega porabnika z vonjavami in vizualno postavitvijo, medtem ko se v igro notranjosti vklopijo vsa čutila. Tu porabnik še bolj intenzivno zazna vonjave, temperaturo, vidi notranjost, obliko pohištva, zaposlene, druge že tam prisotne

uporabnike, zazna gnečo ali praznost prostora, sliši glasbo, zazna svetlobo in barvne kombinacije, opazi obrazno mimiko, barvo glasu, oblačila zaposlenega in še in še. Igra notranjosti je bilko bolj intenzivna kot tista zunanosti. Na drugi strani mora ravno zaradi tega kaosa dražljajev, ki jih porabnik zazna, prodajalec paziti, da je končni rezultat ugodno nakupno vzdušje in ne stanje napetosti in čimprejšnjega iskanja izhoda.

V vseh oblikah prodaje na drobno so odločitve o oblikovanju in ureditvi prodajnega okolja izredno pomemben dejavnik trženjskega spleta. Prodajalna mora poosebljati načrtovano vzdušje, ki ustreza ciljnemu trgu, in pritegne porabnike k nakupu. Ureditev prodajaln vključuje notranje in zunanje oblikovanje, naprave, opremo, pa tudi različne možnosti komuniciranja s kupci.

2.5. Računovodski pomen osnovnih sredstev

Osnovna sredstva predstavljajo premoženje podjetja in so pomembna za veliko subjektov s katerimi podjetje posluje; za kupce, potencialne vlagatelje in kreditodajalce. Zato predstavljajo postavke povezane z osnovnimi sredstvi vrednostno dokaj velike postavke v izkazih podjetja. V bilanci stanja se osnovna sredstva pojavljajo na aktivni strani kot postavka sredstev. V bilanci stanja predstavljajo osnovna sredstva (opredmetena in neopredmetena sredstva) v letu 2005 pri prvih treh največjih trgovskih podjetjih naslednje deleže v celotnih sredstvih na aktivni strani: Mercator 48%, Spar 68% in Engrotuš 64% (IBON). Povprečje družb v isti dejavnosti in velikosti - torej velike trgovske družbe, je 49,3% (IBON). Vidimo lahko, da Engrotuš in Spar močno presegata povprečje, kar verjetno pomeni, da imata v lasti veliko nepremičnin. Mercator je rahlo pod povprečjem, kar je lahko posledica tega, da ima več prodajaln v najemu.

Njihovo prehajanje na poslovne učinke pa je razvidno v izkazu uspeha kot strošek amortizacije. Delež stroškov amortizacije v vseh poslovnih odhodkih je bil v letu 2005 v povprečju zelo majhen, le okoli 3% (IBON), v že omenjenih treh podjetjih pa je še nižji, le okoli 2,5% (BONITETE, TUŠ). Vseeno naj omenim, da amortizacija predstavlja sredstva, do katerih prihaja podjetje s postopnim preoblikovanjem osnovnih sredstev v denar. Z amortizacijskimi sredstvi lahko podjetje ponovno financira nabave novih stalnih sredstev, odplačuje posojila ali financira gibljiva sredstva, kar predstavlja ugodnejšo varianto od najemanja posojil. Vendar pa je treba opozoriti, da se obračunana amortizacija ne more všteti v celoti kot vir financiranja. Določen del amortizacije se namreč nahaja v zalogah neprodanega blaga in v terjatvah, bodisi do kupcev, ali za dane predujme pri investicijah. Tako se kot vir financiranja lahko koristi le tisti del amortizacije, ki je prek prodaje in vnovčenih terjatev dejansko preoblikovan v denar (denarna sredstva amortizacije).

Na ostale postavke v bilanci stanja in izkazu uspeha pa vplivajo tudi investicije v osnovna sredstva, ki iz leta v leto naraščajo. Podjetja namreč sredstva za investicije lahko pridobijo na več načinov, in na podlagi tega se spreminjajo tudi postavke v izkazih. Tako za proizvodnjo izdelkov in storitev, kot tudi za investicije v osnovna sredstva potrebuje podjetje finančna sredstva, ki se lahko pridobijo iz notranjih ali zunanjih virov, oziroma iz lastnih ali tujih virov. Notranji viri financiranja so lastni viri, ki se oblikujejo pri poslovanju podjetja, kamor med drugim sodita tudi nerazdeljeni čisti dobiček in amortizacija. Tako se bodisi povečujejo

postavke, ki prikazujejo zadolženost podjetja, če se podjetje financira iz tujih virov, ali zmanjšujejo postavke, ki predstavljajo notranje vire financiranja.

V letu 2005 so podjetja, družbe in organizacije z 20 in več zaposlenimi ustvarili za 1131,1 milijarde SIT investicij v nova in rabljena osnovna sredstva. Nominalna rast bruto investicij glede na leto 2004 je znašala 3,1 %. To pomeni realno povečanje, saj je bila povprečna stopnja inflacije v letu 2005 2,5-odstotna. V celotni strukturi investicij v nova in rabljena osnovna sredstva v letu 2005, so največji delež obsegale investicije v gradbena dela, 48,2 %, investicije v stroje, opremo in prometna sredstva so zavzemale 47,8 %, neopredmetenim sredstvom, večletnim nasadom in osnovni čredi pa so bili namenjeni 4,0 % investicij. Največji delež investicij v osnovna sredstva je ustvarila industrija, in sicer 39,0 %, sledili so ji promet, skladiščenje, zveze s 17,6 %, trgovina; popravila motornih vozil (področje G) s 13,2 % in javna uprava z 11,4 % vseh investicij (SURS). Podjetja so v letu 2004 ustvarila za 1096,7 milijarde SIT investicij v nova in rabljena osnovna sredstva, tako da je nominalen porast glede na leto 2003 znašal 3,8%, kar pomeni realno povečanje, saj je bila povprečna stopnja inflacije v letu 2004 3,6-odstotna. Trgovina skupaj s področjem popravila motornih vozil tudi to leto zaseda tretje mesto z 11,7-odstotnim deležem v vseh investicijah. Deleži v strukturi investicij pa so bili zelo podobni tistim iz naslednjega leta. Enote opazovanja so od leta 2004 podjetja, družbe in organizacije, ki imajo 20 in več zaposlenih, medtem ko so bila prej tista z 10 ali več zaposlenih.

Tabela 6: Bruto investicije v nova in rabljena osnovna sredstva v statističnem področju G – Trgovina; popravila motornih vozil v letih 2003-2005

	2003	2004	2005
Opredmetena sredstva - skupaj	131.177.187	124.202.353	145.426.492
Gradbeni objekti in prostori	83.149.381	82.163.026	95.692.389
Stroji,oprema ter transportna oprema	47.941.076		
Stroji, oprema ter transportna oprema in gojena naravna sredstva	(48.027.806)	42.039.327	49.734.103
Večletni nasadi in osnovna čreda	86.730		
Neopredmetena sredstva	3.512.896	3.587.208	3.500.336
SKUPAJ	134.690.083	127.789.561	148.926.828

Vir: SURS

V tabeli 6 so prikazane investicije v področju G, kamor statistični urad šteje poleg trgovine še popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe, podatek, ki bi zajemal zgolj trgovino pa žal ni na voljo. Vrednost bruto investicij v osnovna sredstva obsega: nakupe osnovnih sredstev; posodobitve, rekonstrukcije in prenove na že obstoječih osnovnih sredstvih; lastno izgradnjo in brezplačno pridobitev osnovnih sredstev ter finančni leasing. Osnovna sredstva se vrednotijo po nabavni vrednosti; ta sestoji iz nakupne cene, povečane za morebitne davke (npr. nevračljivi DDV), stroške prevzema in druge neposredne stroške (npr. stroške transporta, montaže ipd.). Gojena naravna sredstva so: osnovna čreda in večletni nasadi.

Neopredmetena osnovna sredstva so: študije, projekti in raziskovalna dela; programska oprema; zabava in izvirniki na področju literature, filma, glasbe ipd.

Od vseh investicij v opredmetena osnovna sredstva v letu 2005 je odpadlo na Engrotuš 16,3 mlrd, Mercator 38 mlrd in Spar 9,5 mlrd tolarjev. Če primerjamo razširjeno panogo trgovine iz zgornjih podatkov s tremi največjimi trgovskimi podjetji, lahko ugotovimo, da je bila njihova rast celotnih investicij v letu 2005 glede na leto 2004 veliko višja, in sicer približno naslednja: Engrotuš 33%, Spar 13% in Mercator 6%. Tudi med njimi so dokaj velike razlike, kar izhaja iz različnih velikosti posameznih podjetij (IBON, SPAR, TUŠ).

2.6. Pomen in uporabniki računovodskih in splošnih informacij o osnovnih sredstvih

Informacije o osnovnih sredstvih, ki jih vsebujejo računovodske evidence na podlagi preteklih dogodkov in stanj v registru osnovnih sredstev, kot tudi predračuni, ki se nanašajo na bodoče investiranje, in s tem na bodoče poslovanje podjetja, zanimajo različne interesne skupine, tako znotraj kot zunaj podjetja. Pomen podatkov o osnovnih sredstvih v trgovinski dejavnosti je velik, saj tako v primeru lastnih prodajaln, kot tudi v primeru vlaganj v tuja osnovna sredstva, v smislu urejanja trgovine v najemu, torej kot neopredmetena dolgoročna sredstva, ta postavka zavzema velik del aktive, in s tem poleg obratnih sredstev tudi velik del premoženja podjetja. Njihovo vrednotenje neposredno vpliva na poslovne rezultate med letom, posebno pa še ob zaključku poslovnega leta. Skoraj vse interesne skupine namreč zanima predvsem ena stvar - uspešno poslovanje, od katerega pa so odvisne koristi, ki jih interesenti pričakujejo od podjetja zase, in so različne od skupine do skupine. Zagotavljanje koristi tistim, ki s podjetjem poslujejo, pa se povrne s še uspešnejšim poslovanjem podjetja.

V središču zanimanja posloводства, nekoliko manj podrobno in manj pogosto pa tudi članov upravljalnih in nadzornih organov, ki so poglavitni uporabniki, so sprotne informacije o plačilnih sposobnostih, o finančnem položaju podjetja, in o donosnosti poslovanja, razčlenjene po sestavinah. Ena od sestavin, ki se nanaša na vsa tri področja, so tudi osnovna sredstva; torej jih zanima ali je in ali bo podjetje sposobno sproti plačevati obveznosti, ki nastajajo v zvezi z novimi investicijami, ali je podjetje finančno toliko uspešno, da bo lahko pridobilo bodisi lastna, ali tuja sredstva za nove investicije, ter ali se, in kdaj se povrnejo investicije, torej kako donosne so in bodo – tako že obstoječe, kot tudi bodoče.

Med notranje uporabnike, ki potrebujejo informacije o osnovnih sredstvih, sodijo različni oddelki, ki te informacije potrebujejo za lastno poslovanje in delovanje, ali pa za pripravljanje predračunov, analiz in drugih poročil za potrebe vodstva in drugih organov upravljanja.

Gradbeni oddelek ves čas poteka investicije na podlagi knjiženih računov za osnovna sredstva lahko vrednostno spremlja potek investicije, in tako že sproti lahko odkrije neskladja, bodisi s plani, bodisi z naročili del in materiala. Ko se investicija zaključi, primerja dejansko stanje s stanjem v registru – z evidencami o osnovnih sredstvih, ali s planiranim.

Oddelek razvoja ali priprave novih projektov potrebuje podatke o amortizacijskih stopnjah zaradi pravilnega planiranja stroškov za nove projekte. Pri prenovi že obstoječih prodajaln, se šele po pregledu sredstev v registru in po posvetu z oddelkom osnovnih sredstev, odloči,

katera sredstva se bodo izločila iz uporabe in nadomestila z novimi. Ko investicija poteka morajo tekoče ali pa vsaj obdobjno poročati vodstvu in nadzornim organom o stanju novih projektov – plačanih računih, plačanih avansih, in s tem o porabljenih sredstvih za projekt, nadrobne evidence o tem pa se vodijo v pisarni osnovnih sredstev.

Običajno informacijsko tehnologijo tako za centralo kot dislocirane enote nabavljajo v oddelku informatike. V oddelku osnovnih sredstev vsaj enkrat letno ob inventuri pridobijo informacije o starosti opreme ter njeni odpisanosti, in s tem potrebe po zamenjavi, po potrebi pa tudi med letom. Nove investicije lahko spremljajo vrednostno, po filialah in stroškovnih mestih s pomočjo rednih obdobjnih in izrednih poročil ter ob zaključku primerjajo svojo evidenco s stanjem v registru in tako sproti odpravljajo nepravilnosti.

Oddelek financ predvsem zanimajo dospetja plačil, še zlasti, ker gre pri osnovnih sredstvih običajno za večje zneske, da se lahko naredijo plani denarnega toka. Za planiranje denarnega toka potrebujejo tudi podatke iz pogodb o predvidenih plačilih avansov ali predujmov. Za planiranje še preostalih obveznosti sproti ali obdobjno potrebujejo poročila o že izvršenih plačilih po posameznih projektih. Le – ta primerjajo s planiranimi in tako lažje izdelajo kratkoročne plane plačil, ki so odvisni od faz izgradnje ali poteka projekta, torej že opravljenih del, kar je razvidno tudi iz poročil o že opravljenih plačilih. Projekti, ki so nabavljeni s pomočjo leasinga ali kredita se običajno vodijo posebej, zanje v oddelku financ sproti primerjajo neodpisano vrednost in neodplačano vrednost, zato potrebujejo redno poročanje o knjigovodski vrednosti takih sredstev.

Oddelek kontrolinga kot del računovodstva, ki ga nekateri imenujejo tudi poslovodno računovodstvo, sproti nadzira in analizira poslovanje podjetja, in s tem tudi stroške, tako amortizacije kot novih nabav v že obstoječih prodajalnah in tudi nove projekte. Za poročanje vodstvu in drugim organom upravljanja običajno mesečno potrebujejo podatke o obračunani amortizaciji, ki jih primerjajo s planiranimi, in tako v primeru odstopanj takoj opozorijo nanje. Nove nabave in projekte terminsko in zneskovno primerjajo s plani. V obliki poročil tako mesečno poročajo primerjavo dejanskega stanja s planiranim, predvsem stroškov, in iščejo razlike; bodisi presežke, ki so alarm za zmanjšanje stroškov, bodisi rezerve, ki nastanejo, če so planirani večji, in predlagajo njihovo prerazporeditev drugam, kjer so potrebna dodatna vlaganja. V prvi fazi pa seveda potrebujejo podatke za plane – amortizacijo in stroške prenov in posodabljanj ter nove opreme za obstoječe prodajalne in stroške investicij za nove projekte.

V trgovinski dejavnosti se podatki o osnovnih sredstvih posredujejo tudi prodajalnam, in sicer vsaj enkrat letno ob inventurah. Prav tako se jim po potrebi posreduje podatke o neodpisanih vrednostih osnovnih sredstev, ki so sicer še uporabna, vendar zastarela, in jih v prodajalnah običajno prodajo zaposlenim ali drugim interesentom, ter zamenjajo z novejšimi. Iste podatke se jim posreduje v primeru uničenja ali kraje, ker se taka sredstva odpišejo, stroški neodpisane vrednosti in morebitnega vračila DDV-ja pa bremenijo poslovalnico ali stroškovno mesto. Včasih pride do premikov osnovnih sredstev med prodajalnami, saj se tekom dela ugotovi, da določeno osnovno sredstvo ne ustreza potrebam v prodajalni (npr. je premalo ali preveč zmogljivo), in se premakne v drugo prodajalno. Vodjem prodajaln je potrebno posredovati podatke o neodpisani vrednosti, da le-te uskladijo s planiranimi stroški za nove nabave in

amortizacije.

Obstoječe in potencialne vlagatelje kapitala zanima predvsem velikost in ustaljenost donosa v obliki dividend ali deležev v čistem dobičku, politika delitve čistega dobička, dolgoročna čista dobičkonosnost podjetja in kakovost uprave družbe. V prvi meri jim je torej pomembna donosnost prodajaln, v katere vložek mora biti čim prej povrnjen, da tako prinašajo čisti dobiček. Obenem jih tudi zanima večja donosnost vloženih sredstev in s tem večji dobiček zaradi novih naložb, naložb v izboljšave opreme in novih tehnologij.

Banke in druge financerje zanima predvsem sposobnost podjetja za redno odplačevanje posojil in v povezavi s tem dolgoročna donosnost sredstev in finančni položaj podjetja. Trgovsko podjetje je plačilno sposobno le, če ima uspešno prodajo, ki pa je odvisna tudi od osnovnih sredstev – lokacije prodajaln, opremljenosti prodajaln. Tako banke kot dobavitelje v vlogi dajalcev dolgoročnih kreditov v primeru nezmožnosti plačevanja zanimajo tudi drugi načini poravnavanja obveznosti, še posebno pri hipotekarnih kreditih ali leasingu – npr. s prodajo osnovnih sredstev pod hipoteko in na leasing ter tudi ostalih. Torej jih zanima tudi lokacija ostalih prodajaln, kakšna je oprema, njena vrednost in uporabnost, zastarelost, neodpisana vrednost ipd.

Opremljenost in lokacija prodajaln trgovskega podjetja zanimajo tudi glavne stalne kupce, predvsem v smislu zmožnosti ohranjanja ustaljenega poslovanja in zaposlenca v smislu stalnosti zaposlitve in višine prejemkov, ki jih večji promet, na katerega vplivata tudi ta dva vidika, zagotavlja.

Za tekmece je računovodsko informiranje in s tem tudi informiranje o osnovnih sredstvih zanimivo iz dveh nasprotujočih si razlogov: da bi ugotovili, kolikšna je možnost, da kupijo podjetje, in kolikšna je možnost, da podjetje kupi njih. Ker naj še enkrat poudarim, da k vrednosti trgovskega podjetja in njegovi uspešnosti zelo veliko pripomore lokacija in opremljenost prodajaln.

Državo in njene organe zanimajo zlasti razmeščenost dejavnikov, tudi zaposlenih, ter uživanje posebnih pravic zaradi monopolnega položaja ali naravne rente, kar je povezano z uvajanjem dajatev. Stroški povezani z amortizacijo in vlaganji zmanjšujejo dobiček podjetja ter s tem dajatve od dobička. Do preteklega leta so jih zmanjševale tudi davčne olajšave zaradi investicij, ki pa jih sedaj žal ni več.

Javnost želi med drugim tudi iz računovodskih informacij ugotavljati, ali podjetje ogroža človekovo okolje in če ga, kako to ogrožanje omejiti ali preprečiti, ter kakšne so gospodarske in finančne možnosti podjetja za pomoč pri reševanju krajevnih problemov in v zvezi z zaposlovanjem. Zaradi tega javnost zanima dobičkonosnost in finančni položaj podjetja, v smislu zmožnosti opremljanja objektov v skladu s standardi varovanja okolja, motenja prebivalcev zaradi hrupa in onesnaževanja. Znani so tudi primeri, ko se trgovska podjetja z odpiranjem prodajaln želijo vpeti v lokalno okolje tudi z donacijami za izgradnjo knjižnic, šol, ali celo v svojih prostorih zagotovijo prostor za opravljanje javnih storitev.

3. RAČUNOVODSKO VREDNOTENJE IN EVIDENTIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI

3.1. Knjigovodske listine in poslovne knjige o osnovnih sredstvih

Vsaka sprememba na osnovnih sredstvih mora imeti podlago v knjigovodski listini. Brez knjigovodske listine za knjigovodstvo poslovni dogodek ne obstaja. Sestavljene morajo biti ob nastanku poslovnega dogodka. Knjigovodska listina je pisno izražena trditev, da je nastala poslovno-finančna sprememba (Možič, 1999, str. 25). Da jo lahko opredelimo kot knjigovodsko listino, mora vsebovati časovni, vsebinski, vrednostni in splošni podatek. Knjigovodske listine se morajo po vpisu v poslovne knjige ustrezno hraniti.

SRS 21 deli knjigovodske listine na zunanje in notranje glede na kraj sestavitve. Zunanje se sestavljajo zunaj podjetja, v katerem nastajajo zanje pomembni dogodki, notranje pa v tistih enotah podjetij, v katerih nastajajo poslovni dogodki, ali pa v računovodstvu. Te pa se lahko naprej delijo na izvirne in izpeljane. Izvirne se sestavljajo na kraju in v času nastanka poslovnih dogodkov, izpeljane pa v knjigovodstvu na podlagi izvirnih knjigovodskih listin ali v zvezi s preknjižbami v poslovnih knjigah npr. zbirniki in razdelilniki. Imena knjigovodskih listin izražajo vsebino poslovnih dogodkov, ki jih izkazujejo. Gibanje stvari (tudi osnovnih sredstev) se izkazuje na primer na prejemnicah, oddajnicah, odpravnih, naročilnicah, odpisnicah, izničnicah, prenosnicah, izločnicah, usposobnicah, predajnicah in/ali drugih. Podjetje v svojem splošnem aktu opredeli, katere notranje in zunanje knjigovodske listine bo vodilo ter kakšni bosta njihova vsebina in oblika. Prav tako v aktu določi imena izvirnih in izpeljanih knjigovodskih listin ter njihove obvezne in druge sestavine.

Listine, ki dokazujejo prejem osnovnih sredstev so predvsem zunanje in izvirne:

- dobavnica;
- račun za nabavljeno sredstvo;
- prevzemnica;
- listine, ki dokazujejo neposredne stroške nabave (tovorni list, prevoznica, računi za neposredne stroške nabave in druge);
- kalkulacijski obračun nabavne vrednosti osnovnega sredstva;
- interni obračun izdelave sredstva v lastni režiji;
- pogodba o finančnem najemu osnovnega sredstva;
- anuitetni obračun v finančni najem vzetega osnovnega sredstva.

Zunanje in izvirne listine tekom življenjske dobe sredstva najdemo večinoma le v primeru dograditev, posodabljanj in vzdrževanj, drugače pa ga spremljajo predvsem notranje in izvedene listine. Ena takih je temeljnica za obračun amortizacije, na podlagi katere se v glavno knjigo knjižijo stroški amortizacije bodisi mesečno, četrletno, polletno ali letno. Temeljnice se sestavljajo tudi za preknjižbe med konti in popravke knjiženj, nalogi za premik pa za premike osnovnih sredstev npr. med stroškovnimi mesti.

V primeru odtujitve osnovnega sredstva, se le-ta opravi na podlagi:

- oddajnice;
- računa za prodano osnovno sredstvo;

- računa za demontažo, odvoze in drugo ter
- raznih listinah o ocenitvi preostale vrednosti.

Cenilne zapisnike, sklepe o izločitvi iz uporabe in zapisnike o izločitvi je potrebno izkazovati ob trajni izločitvi osnovnih sredstev iz uporabe.

Pravne osebe vodijo temeljne in pomožne poslovne knjige po načelih dvostavnega knjigovodstva. Vodenje temeljnih knjig je obvezno, vodenje pomožnih knjig pa le, če podatkov ne moremo drugače zagotoviti. Temeljni knjigi sta dnevnik in glavna knjiga, pomožne knjige pa so analitične evidence in druge pomožne knjige, ki dopolnjujejo konte glavne knjige. Vodenje knjige ali registra osnovnih sredstev, kot eno od pomožnih knjig, je obvezno. Na podlagi te knjige dobi osnovno sredstvo tudi svojo registrsko številko. SRS 22 določa, da je potrebno osnovna sredstva prikazovati v dnevniku in glavni knjigi. Računovodstvo osnovnih sredstev mora imeti analitično evidenco, kar je knjigovodstvo osnovnih sredstev.

Evidenca ali register osnovnih sredstev mora vsebovati vsaj naslednje podatke:

- zaporedno številko osnovnega sredstva,
- opis osnovnega sredstva,
- stanje in gibanje osnovnega sredstva (datum pridobitve, datum izločitve ali odtujitve),
- nabavno oziroma prevrednoteno vrednost osnovnega sredstva ter popravek vrednosti.

V evidenco osnovnih sredstev se vpisujejo vse prejete listine, ki se nanašajo na nabavo osnovnih sredstev in tiste, ki vplivajo na povečanje nabavne vrednosti v skladu s SRS (npr. povečanje koristi opredmetenega osnovnega sredstva).

Podjetja vodijo register osnovnih sredstev po datumih prejemov in odtujitev, ki jih shranjujejo v ustrezne datoteke. Ob koncu poslovnega leta je potrebno zaključiti poslovne knjige. To pa ne velja za osnovna sredstva, saj le-te lahko puščamo odprte in jih vodimo, dokler so osnovna sredstva v podjetju.

3.2. Pravni okviri in standardi za področje osnovnih sredstev

V Sloveniji smo v letu 2006 zaradi vstopa v Evropsko unijo (EU), njene zakonodaje in sprememb direktiv s področja računovodenja, morali prilagoditi tudi zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), ki določa tudi načine računovodskega spremljanja, vrednotenja, merjenja in izračunavanja posameznih poslovnih kategorij ter izdelavo ustreznih poročil. S 1. januarjem 2006 pa so nehali veljati stari Slovenski računovodski Standardi 2002 in so začeli veljati prenovljeni Slovenski računovodski standardi (SRS 2006), ki podrobneje opredeljujejo vsa »pravila igre«. S prenovljenimi SRS je Slovenija lahko za zgled drugim, saj ob doslednem upoštevanju izhodišč mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP) te tudi smiselno nadgrajuje, še posebej s prilagoditvami za male in srednje družbe, tipične za slovensko gospodarstvo. Tako SRS na dokaj enostaven, vendar teoretično neoporečen način predpisujejo temeljna pravila računovodenja, na podlagi katerih morajo družbe sestaviti svoje računovodske izkaze.

Najpomembnejše spremembe in dopolnitve, ki jih prinašajo SRS 2006 na področju opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev ter naložbenih nepremičnin so v nadaljevanju:

SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva vsebuje naslednje spremembe:

- opredmeteno osnovno sredstvo (v nadaljevanju OOS) se ob začetnem pripoznanju ovrednoti po nabavni vrednosti. Nabavno vrednost sestavljajo nakupna cena, vsi stroški v zvezi z vzpostavitvijo sredstva do uporabe ter po novem tudi ocena stroškov razgradnje, odstranitve ali obnovitve;
- razporeditev OOS na njegove sestavne dele pri večjih vrednostnih postavkah;
- OOS, pridobljena pri prevzemu drugega podjetja, ki s tem preneha obstajati kot samostojna pravna oseba, se zajamejo med že obstoječa opredmetena osnovna sredstva po poštenih vrednostih na dan prevzema;
- predvideni zneski stroškov rednih pregledov oziroma popravil OOS se obravnavajo kot sestavni deli OOS;
- preostalo vrednost je potrebno preverjati najmanj na koncu vsakega leta;
- OOS, ki se ne uporabljajo trajno, čeprav so še uporabna, se izmerijo po knjigovodski vrednosti ali pošteni vrednosti, zmanjšani za stroške prodaje, in sicer po tisti, ki je manjša;
- za merjenje po pripoznanju je potrebno izbrati med:
 - o modelom nabavne vrednosti in
 - o modelom prevrednotenja;
- model prevrednotenja – prevrednotenje je:
 - o sprememba knjigovodske vrednosti zaradi uporabe modela prevrednotenja ali
 - o zmanjšanje knjigovodske vrednosti zaradi oslabitve;
- možnost izbire ugotavljanja slabitve sredstev na podlagi pravila o denar ustvarjajoči enoti, ko bodo družbe za te namene neposredno uporabile določbe MRS. – SRS 1.50;
- amortizacija se prične obračunavati, ko je sredstvo razpoložljivo za uporabo, in ne več ko se je začelo uporabljati za opravljanje dejavnosti, za katero je bilo namenjeno;
- OOS, katerega posamična nabavna vrednost po dobaviteljevem obračunu ne presega vrednosti 500 evrov, se lahko izkazuje kot druga posamična OOS, in sicer skupinsko med osnovnimi sredstvi kot drobní inventar, pri čemer ga zamortiziramo postopoma, ali kot takojšen odpis med stroške kot material. Potrebno pa je še dodati, da gre v primeru da ga damo med material, za spremembe v usmeritvah, kar pa obravnava Uvod k SRS (2006), če smo se pred tem držali določil starih SRS.

SRS 2 - Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve po novem določa, da bo morala družba razvrstiti neopredmetena sredstva na tista s končnimi dobami koristnosti in na tista z nedoločenimi dobami koristnosti. Neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti se amortizirajo, neopredmetena sredstva z nedoločenimi dobami koristnosti pa se ne amortizirajo, ampak je treba konec leta preverjati njihovo vrednost in jih oslabiti, če več ne zadostujejo pogojem pripoznavanja. Tako se dobro ime ne bo več amortiziralo, ampak se bo le slabilo, izguba nastala zaradi oslabitve dobrega imena pa se v naslednjih obdobjih ne sme razveljaviti!

SRS 6 - Naložbene nepremičnine je popolnoma nov standard, ki obravnava le naložbene nepremičnine, ki so bile sedaj obravnavane v SRS 3. SRS 6 tako obravnava naložbene

nepremičnine, ki jih obravnava MRS 40 - Naložbene nepremičnine. Po začetnem pripoznanju jih je po SRS 6 treba izmeriti po pošteni vrednosti ali po nabavni vrednosti in uporabljati izbrano usmeritev pri vseh naložbenih nepremičninah. Dobiček ali izgubo, ki izhaja iz spremembe poštene vrednosti naložbene nepremičnine, je treba pripoznati v poslovnem izidu obdobja, v katerem se pojavi. Naj še omenim, da SRS-1 določa, da nepremičnine, ki se gradijo ali razvijajo za prihodnjo uporabo kot naložbene nepremičnine, se do takrat, ko so dane v uporabo, obravnavajo kot opredmetena osnovna sredstva.

SRS 13 – Stroški amortizacije ima kar nekaj sprememb:

- stroški amortizacije opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev, pridobljenih z državnimi podporami ali z donacijami, se še vedno obračunavajo posebej; zneski, ki ustrezajo tako obračunanim stroškom amortizacije, pa se po novih standardih vnašajo med prihodke posameznega poslovnega leta iz dolgoročno odloženih prihodkov in ne več iz dolgoročnih rezervacij (novi in stari SRS 13.3);
- v novih standardih ni več zaslediti rastočega časovnega amortiziranja (stari SRS 13.29, novi SRS 13.27), uporabnostno oz. funkcionalno amortiziranje pa se po novem imenuje metoda proizvedenih enot (novi SRS 13.26.f);
- novi standardi za metodo proizvedenih enot navajajo, da obračunani zneski amortizacije temeljijo na pričakovani uporabi ali učinkih sredstva (novi SRS 13.26.f), stari standardi (stari SRS 13.28.f) pa so zahtevali obračunavanje amortizacije glede na dejansko uporabo sredstva v posameznem obdobju;
- novi standardi dodatno pojasnjujejo, da so zemljišča in zgradbe ločljiva sredstva in se obravnavajo posebej, celo če so pridobljena skupaj. Razen nekaterih zemljišč, kot so kamnolomi in odlagališča odpadkov, imajo zemljišča neomejeno dobo koristnosti, zato se ne amortizirajo. Če so v nabavno vrednost sredstev všteti stroški razgradnje, odstranitve ali obnove prostora, na katerem se ta nahajajo, se njihov stroškovni del amortizira v obdobju pridobivanja koristi iz teh stroškov (novi SRS 13.28);
- novo je določilo, da se amortizacija sestavnih delov opredmetenih osnovnih sredstev obravnava posebej, pri čemer se lahko za obračun amortizacije sestavni deli razporedijo v skupine. Posebej se amortizira tudi preostanek sredstva, ki ga sestavljajo tisti deli sredstva, ki sami po sebi niso pomembni (novi SRS 13.30);
- novi standardi opuščajo določilo, da se v obdobju, potrebnem za popravilo, ne amortizira opredmeteno osnovno sredstvo, ki se poškoduje zaradi višje sile, ali z njim povezano opredmeteno osnovno sredstvo, ki ga zaradi tega ni mogoče uporabljati (stari SRS 1.24), prav tako pa je tudi opuščeno določilo, da se neodpisana vrednost sredstva, ki ni več koristno, obravnava kot prevrednotovalni poslovni odhodek, in ne kot strošek amortizacije (stari SRS 13.13). Na novo pa standardi uvajajo zahtevo, da je potrebno obračunavati amortizacijo tudi, če se sredstvo ne uporablja več ali je izločeno iz uporabe, dokler ni v celoti amortizirano. Pri metodi proizvedenih enot (funkcionalnem amortiziranju) je znesek amortizacije lahko nič, ker ni proizvodnje (novi SRS 13.31);

Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (v nadaljevanju ZDDPO-2; Ur.l. RS, št. 117/2006) ureja obveznost plačevanja davka od dohodkov pravnih oseb. Osnova za davek je dobiček, ki se ugotovi v skladu z določbami tega zakona. Dobiček je presežek prihodkov nad odhodki, ki so določeni s tem zakonom. Če ta zakon ne določa drugače, se za ugotavljanje dobička priznajo prihodki in odhodki, ugotovljeni v izkazu poslovnega izida oziroma letnem poročilu,

ki ustreza izkazu poslovnega izida in prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid, na podlagi zakona in v skladu z njim uvedenimi računovodskimi standardi. Pri ugotavljanju kako osnovna sredstva vplivajo na davčno obveznost pri plačilu davka od dohodka pravnih oseb, moramo biti pozorni na davčno priznane odhodke. Tu so predvsem pomembne določbe o najvišjih davčno dovoljenih amortizacijskih stopnjah, pa tudi določbe o davčno (ne)priznanih odhodkih. Na davčno obveznost lahko osnovna sredstva vplivajo tudi ob odtujitvi, saj lahko v tem primeru nastane tako dobiček kot izguba, ki povečuje oz. zmanjšuje davčno osnovo.

Osnovna sredstva torej lahko vplivajo na višino davka od dohodka pravnih oseb s tem, da:

- prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke (se amortizirajo)
- spreminjajo svojo vrednost v poslovnih knjigah (se prevrednotujejo)
- ob odtujitvi ustvarijo dobiček/izgubo in
- zmanjšujejo davčno osnovo zaradi davčnih olajšav.

V nadaljevanju bom na kratko pojasnila posamezne zgoraj navedene vplive. Predstavila bom tudi najpomembnejše novosti, ki jih v zvezi z obdavčitvijo osnovnih sredstev uvajajo novi ZDDPO-2 in SRS 2006.

ZDDPO-2 določa, da se amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev, neopredmetenih sredstev in naložbenih nepremičnin (v nadaljevanju: amortizacija), kot odhodek prizna v obračunanem znesku, vendar največ z uporabo metode enakomernega časovnega amortiziranja ter najvišjih amortizacijskih stopenj predpisanih z omenjenim zakonom. Standardi navajajo tudi druge metode, vendar ob uporabi metod, kjer so odhodki večji od tistih z metodo enakomernega časovnega amortiziranja, ob upoštevanju predpisanih stopenj, niso davčno priznani odhodek. Sredstva, ki se amortizirajo, določajo predpisi in standardi, in jih bom obravnavala kasneje. Prav tako začetek amortiziranja, ki je po novem prvi dan naslednjega meseca potem, ko je bilo razpoložljivo za uporabo. Amortizacijska osnova je pri enakomernem časovnem amortiziranju enaka amortizacijskemu ali amortizirljivemu znesku. Ta pa je nabavna vrednost, popravljena za morebitna prevrednotenja sredstva in zmanjšana za morebitno ocenjeno preostalo vrednost. Zakon še določa, da se amortizacija obračunava posamično, vprašanje skupinskega vodenja drobnega inventarja po SRS pa rešuje z določilom, da se pri opredmetenem osnovnem sredstvu, katerega posamična vrednost po dobaviteljem računu ne presega 500 EUR (po SRS se vodi kot drobni inventar), in se uporablja daljše obdobje od enega leta, lahko tako sredstvo ob prenosu v uporabo davčno prizna kot strošek takojšen odpis celotne nabavne vrednosti. Taka osnovna sredstva lahko po SRS izkazuje kot material, ki kot tak strošek zmanjšuje davčno osnovo v tekočem obdobju, sam dovoljen znesek pa se je s prejšnjih 100 EUR povečal na 500 EUR, kar prinašajo novi SRS-ji. Ravno tako lahko neopredmetena sredstva do vrednosti 500 EUR izkazujemo kot takojšen strošek.

S 1. januarjem 2007 se je začel uporabljati novi ZDDPO-2, in tako tudi nove najvišje letne amortizacijske stopnje, ki so za:

1. gradbene objekte, vključno z naložbenimi nepremičninami, 3%;
2. dele gradbenih objektov, vključno z deli naložbenih nepremičnin, 6%;
3. opremo, vozila in mehanizacijo 20%;
4. dele opreme in opremo za raziskovalne dejavnosti 33,3%;

5. računalniško, strojno in programsko opremo 50%;
6. večletne nasade 10%;
7. osnovno čredo 20%;
8. druga vlaganja 10%.

Nekatere stopnje so spremenjene, vendar pa v skladu z določbami SRS 1.23 in 2.21 in 80. člena ZDDPO-2 velja, da veljajo za opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva, ki so se začela amortizirati pred 1.1.2007, stare stopnje, in se kot odhodek prizna amortizacija teh sredstev do dokončne amortizacije po starih stopnjah. V primeru dograditve osnovnega sredstva, ki se lahko amortizira po »starih stopnjah« menim, da lahko zavezanec, ki je začel amortizirati sredstvo pred 1.1.2007, pri dograditvah uporabi stare (najvišje davčno dopustne) stopnje amortizacije. Nisem tudi našla nobenih pojasnil Davčne uprave Republike Slovenije v zvezi s to problematiko.

Dograditev oz. posegov v osnovno sredstvo poznamo 3 vrste:

1. redna popravila in pregledi/vzdrževanje, ki so namenjena obnavljanju ali ohranjanju prihodnjih gospodarskih koristi, ki se pričakujejo na podlagi prvotno ocenjene stopnje učinkovitosti sredstev. Ta popravila so se vsa prvotno takoj pripoznala kot odhodek, po novih SRS pa se ti zneski, v kolikor gre za predvidene zneske, obravnavajo kot deli opredmetenih osnovnih sredstev, kar zvišuje nabavno vrednost in s tem amortizacijo ter znižuje poslovni izid ter s tem davčno osnovo;
2. stroški nastali v zvezi z osnovnimi sredstvi, ki povečujejo prihodnje koristi sredstva (ti povečujejo nabavno vrednost sredstva);
3. stroški, nastali v zvezi z osnovnimi sredstvi, ki podaljšujejo prvotno opredeljeno dobo koristnosti; ti najprej zmanjšajo obstoječi popravek vrednosti določenega osnovnega sredstva in šele nato povečujejo nabavno vrednost.

Zakon pri opredelitvi amortizacijskih stopenj ne razlikuje med nabavo novih in rabljenih amortizirljivih sredstev.

Po novih SRS se v nabavno vrednost osnovnega sredstva všteva tudi ocena stroškov njegove razgradnje, odstranitve in obnovitve. To pomeni povečanje stroškov amortizacije, znižanje poslovnega izida in nižja davčna stopnja. Navedeno velja tudi za zemljišča, za katera novi standardi dodatno pojasnjujejo, da so od zgradbe ločljiva sredstva in se obravnavajo posebej, celo če so pridobljena skupaj. Razen nekaterih zemljišč, kot so kamnolomi in odlagališča odpadkov, imajo zemljišča neomejeno dobo koristnosti, zato se ne amortizirajo. Če so v nabavno vrednost sredstev všteti stroški razgradnje, odstranitve ali obnove prostora, na katerem se ta nahajajo, se njihov stroškovni del amortizira v obdobju pridobivanja koristi iz teh stroškov. Na podlagi pojasnila DURS, št. 4200-173/2006-2, z dne 27. 12. 2006 se zemljišča, ki imajo omejeno dobo koristnosti, lahko obravnavajo kot druga vlaganja, za katera je določena 10-odstotna najvišja letna amortizacijska stopnja za davčne namene. To pa zopet dodatno znižuje davčno osnovo. Pri tem je priporočljivo, da se ocenitev stroškov razgradnje, odstranitve in obnovitve zaupajo strokovnjaku z licenco, ki jim bo izdelal uradno cenitev, kot dokaj verodostojnejšo listino za davčne organe od tiste, ki jo bo podjetje pripravilo samo.

Po ZDDPO-2 se odhodki zaradi prevrednotenja opredmetenih in neopredmetenih dolgoročnih sredstev priznavajo enako kot za računovodske namene. To velja za prevrednotovanja, ki bodo opravljena v letu 2007 in kasneje. Z nekaj izjemami, kajti novi ZDDPO-2 vsebuje vsega tri določbe glede upoštevanja prevrednotovalnih učinkov v davčnih bilancah, se moramo torej ravnati po novih SRS. Postopki prevrednotenja morajo biti realni in v skladu z določili SRS, ob podpori pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti in v skladu z morebitnim internim pravilnikom o računovodstvu podjetja. Podjetja prevrednotujejo svoja sredstva z namenom, da bi njihova knjigovodska vrednost izražala njihovo pošteno vrednost. Pri tem gre za okrepitev ali oslabitev, oboje pa lahko vpliva na davčno osnovo.

Okrepitev ali povečanje knjigovodske vrednosti sredstev, ki se merijo po modelu prevrednotenja, se neposredno prizna kot postavka presežek iz prevrednotenja, v samem poslovnem izidu pa ne. Na davčno osnovo povečanje vrednosti vpliva tako, da jo povečuje v naslednjih dveh primerih kot prevrednotovalni poslovni prihodek:

- če gre za odpravo oslabitve iz prevrednotenja istega sredstva, ki je prej zmanjšalo davčno osnovo z izkazovanjem izgube v poslovnem izidu. Če gre za model nabavne vrednosti gre razveljavitev direktno med prihodke, pri modelu prevrednotenja pa torej le, če je šla že sama oslabitev med odhodke. Izguba, pripoznana zaradi oslabitve dobrega imena, se v naslednjih obdobjih ne sme razveljaviti;
- SRS določajo, da v primeru, da ko se presežek iz prevrednotenja prenese na preneseni poslovni izid, se ta prenos ne opravi v izkazu poslovnega izida. ZDDPO-2 pa v 15. členu določa, da se znesek, ki se prenese v preneseni čisti poslovni izid ali druge kapitalske postavke, vključi v davčno osnovo v letu takšnega prenosa pri sredstvih, ki se amortizirajo po 33. členu tega zakona od prevrednotenega dela teh sredstev. SRS 1 namreč pravi, da se prenos lahko opravi, ko je pripoznanje sredstva opravljeno (odpis, prodaja), ali pa ko se še uporablja, vendar pa je preneseni znesek takrat razlika med amortizacijo prevrednotene nabavne vrednosti sredstva in amortizacijo na podlagi njegove izvirne nabavne vrednosti.

Oslabitev zmanjšuje davčno osnovo neposredno prek prevrednotovalnih poslovnih odhodkov v primeru modela nabavne vrednosti. Pri modelu prevrednotovanja se po SRS oslabitev sredstev obravnava kot prevrednotovalni poslovni odhodek, razen če je bilo sredstvo pred tem okrepljeno in se znesek okrepitve zadržuje na kontu presežka iz prevrednotenja. V tem primeru se najprej zmanjša kapital v postavki presežka iz prevrednotenja, odhodki pa so le morebitna razlika. Pri oslabitvah sredstev ni potrebno upoštevati najvišjih dovoljenih amortizacijskih stopenj, ki jih predpisuje zakon, saj se slabitve sredstev, v skladu s SRS, ne smatrajo kot amortizacija sredstev. ZDDPO-2 pa v 23. členu predpisuje omejitev oslabitve dobrega imena, in sicer tako, da morebitni preneseni znesek iz prejšnjih obdobj, skupaj z odhodki iz prevrednotenja zaradi oslabitve dobrega imena v tekočem davčnem obdobju, ne preseže zneska, ki ustreza 20% začetno izkazane vrednosti dobrega imena.

Dobiček ali izgubo zaradi povečanja ali zmanjšanja poštene vrednosti naložbenih nepremičnin po modelu poštene vrednosti je treba pripoznati v poslovnem izidu obdobja, in sicer kot finančni prihodek ali odhodek.

Potrebno pa je omeniti tudi še prehodne določbe, in sicer 96. člen ZDDPO-2, ki predpisuje uporabo 17. člena ZDDPO-1, in veli, da za odhodke prevrednotenja iz 17. člena Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo), ki niso bili priznani v obdobjih pred dnem začetka uporabe tega zakona (ZDDPO-2) v skladu s prvim in drugim odstavkom 17. člena Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo), se tudi po dnevu začetka uporabe tega zakona uporabljajo določbe drugega in tretjega odstavka 17. člena Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo) glede odprave oslabitev in priznavanja teh odhodkov. Ti odhodki se bodo torej priznali ob prodaji ali drugačni odtujitvi sredstev.

Dobiček ali morebitno izgubo, ki jo podjetje ustvari pri odtujitvi osnovnega sredstva, mora vključiti v poslovni izid in ustrezno povečati ali zmanjšati davčno osnovo. Med prevrednotovalne prihodke ali odhodke prenese razliko med čistim donosom in knjigovodsko vrednostjo sredstva ob odtujitvi.

Zdi se mi potrebno omeniti še možnost zmanjševanja davčne osnove z donacijami osnovnih sredstev, ki jo predpisuje 59. člen ZDDPO-2. Zavezanec tako lahko zmanjša tudi do 0,5% davčne osnove. Pri tem lahko odda sredstva, ki jih več ne uporablja, lahko pa koristijo komu drugemu, obenem pa tudi naredi dobro delo in pomaga v stiski.

Podjetje pa mora biti pri odtujitvah osnovnih sredstev pozorno tudi na davek na dodano vrednost (DDV), saj ZDDV-1 v primeru, da je bilo pri nabavi sredstva v celoti ali deloma odbit vstopni DDV, določa, da je potrebno v nekaterih primerih popraviti odbitek in povrniti razliko v sorazmernem deležu. Pri prodaji sredstva plača podjetje DDV od prodajne cene in mu ni potrebno popravljati prvotnega odbitka DDV. Če gre za primanjkljaj davčni zavezanec ne popravi prvotnega odbitka v primeru uradno dokazanega uničenja ali izgube npr. pri kraji z vlomom, kjer obstaja policijski zapisnik, ipd. Uničeno sredstvo brez dokazil ali zastarano sredstvo podjetje lahko podari ali proda, vendar pa mora biti pozorno, da popravi odbitek, če je preteklo manj kot pet let, pri nepremičninah pa manj kot 20 let, od nabave, v sorazmernem delu vstopnega DDV glede na obdobje uporabe, upošteva odstotek odbitnega deleža ob nabavi. Pri prodaji takega sredstva mora poleg obračunanega DDV od prodajne vrednosti torej računati še na popravek vstopnega. Osnova za obračun pri podaritvi je nabavna cena brez DDV.

Do konca leta 2006 so podjetja lahko uveljavljala tudi olajšavo za investicije, ki pa jo v letu 2007 razen za nakup raziskovalno-razvojne opreme, ki se izključno in stalno uporablja pri izvajanju raziskovalno-razvojne dejavnosti zavezanca, žal ni več.

Za proračun in proračunske uporabnike ter za pravne osebe, ki ne vodijo poslovnih knjig na podlagi Zakona o gospodarskih družbah, je glede osnovnih sredstev pomemben Zakon o računovodstvu.

Gospodarske družbe določajo natančnejša pravila računovodskega obravnavanja osnovnih sredstev s svojimi akti, kar je največkrat pravilnik o računovodstvu. V povezavi z osnovnimi

sredstvi se morajo gospodarske družbe opredeliti glede: odgovornih oseb in rokov, izkazovanja, vrednotenja, načina amortiziranja in odtujitve sredstev, knjigovodskih listin, letnega popisa osnovnih sredstev in še drugih značilnosti, oseb, metod in postopkov, ki se tičejo osnovnih sredstev.

3.3. Knjigovodstvo osnovnih sredstev

Knjigovodstvo kot del računovodstva je s poslovnimi listinami in knjigami podprto poslovanje podjetja. Računovodje v podjetju morajo tako v fazi planiranja, kot nadziranja in analiziranja poznati pravila knjigovodenja osnovnih sredstev. Računovodske informacije kot rezultat knjigovodenja so osnova za vse ostale sestavine računovodstva. V nadaljevanju bom tako na kratko predstavila osnove knjigovodstva, za bolj podrobno poznavanje pa bo potrebna poglobljena študija SRS 2006 in predhodno omenjenih zakonov. Knjigovodstvo osnovnih sredstev se začne s knjiženjem dobaviteljevega računa – torej nakupom kot poslovnim dogodkom in računom - knjigovodsko listino kot podlago za knjiženje. Do aktiviranja v register se vrednosti dobavljenih sredstev evidentirajo ločeno, in sicer na kontih pridobivanja osnovnih sredstev, dokler le-ta niso na voljo za uporabo. Že s knjiženjem na različne prehodne konte investicij lahko osnovna sredstva v grobem razvrstimo po vrstah. Dokončno razvrščanje pa se opravi z aktiviranjem osnovnih sredstev v register ali evidenco osnovnih sredstev, kot obliko pomožne poslovne knjige, s katerim opravimo tudi pripoznavanje osnovnih sredstev in knjigovodsko evidentiranje. Ko je osnovno sredstvo aktivirano v register je namreč dano v uporabo in s tem pripoznano, kar pomeni tudi začetek obračunavanja amortizacije. Tekom življenjske dobe sredstva lahko le-to poleg amortiziranja tudi prevrednotujemo. Vendar pa moramo predhodno, standardi velijo vsaj enkrat letno, preverjati vrednost in stanje osnovnega sredstva, kar običajno opravimo s popisom osnovnih sredstev konec leta na podlagi popisnih list, ki je ena od oblik knjigovodskih poročil. V letnem poročilu moramo izdelati tudi končno podrobno računovodsko poročilo, ki ga imenujemo preglednica gibanja osnovnih sredstev. V nadaljevanju bom na kratko opisala vse pravkar omenjene dogodke, ki tvorijo knjigovodstvo osnovnih sredstev. Pri tem se bom naslanjala predvsem na določila SRS 2006, še posebej pa na SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva, SRS 2 – Dolgoročna neopredmetena osnovna sredstva, SRS 6 – Naložbene nepremičnine in SRS 13 – Stroški amortizacije. Podrobneje bom obdelala tista področja, ki so nova in ki sem jih pogosteje srečevala pri knjigovodenju osnovnih sredstev.

3.3.1. Razvrščanje, izkazovanje in pripoznavanje osnovnih sredstev

Podjetje sicer v pravilniku o računovodstvu samo določi, katere kategorije bo vodilo kot osnovna sredstva, v registru osnovnih sredstev trgovskega podjetja pa se na podlagi členitve osnovnih sredstev iz SRS običajno nahajajo opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva, ter po novem še naložbene nepremičnine. Pri tem gre predvsem za nepremičnine in opremo prodajaln kot lastna opredmetena osnovna sredstva (bodisi za lastno sedanjo ali bodočo uporabo, ali dajanje v poslovni najem), ter vlaganja v tuja opredmetena osnovna sredstva; neopredmetena osnovna sredstva v smislu licenc in v nekaterih podjetjih še dobro ime. Med skupinami sredstev so razlike v definicijah in pojmovanju, imajo pa mnogo tudi skupnih točk. Vsa se štejejo kot dolgoročna sredstva, v večini se ali amortizirajo ali prevrednotujejo – kar pomeni da jih lahko razvidujemo bodisi po modelu nabavne vrednosti

ali po modelu prevrednotenja. Ne glede v katero od omenjenih skupin sredstvo sodi pa jih razdelimo tudi glede na premičnost. Nepremičnine so zgradbe in zemljišča, premična pa so osnovna sredstva, ki niso nepremičnine ali trajno povezane z nepremičninami in jih je mogoče premikati, npr. oprema.

Skupaj, vendar na drugih kontih glavne knjige moramo evidentirati še nedokončana sredstva. Tudi v registru se posebej evidentirajo sredstva v gradnji ali izdelavi, kamor bodo po novem sodile tudi naložbene nepremičnine glede na SRS-1, ki določa, da nepremičnine, ki se gradijo ali razvijajo za prihodnjo uporabo kot naložbene nepremičnine, se do takrat, ko so dane v uporabo, obravnavajo kot opredmetena osnovna sredstva.

Vsem trem že opisanim kategorijam je skupno to, da imajo predpisana dva pogoja za pripoznavanje:

- verjetnost, da bodo pritekale gospodarske koristi, povezane z njimi, in
- možnost, da se njihova nabavna vrednost zanesljivo izmeri.

Pri določanju nabavne vrednosti naj bi se podjetje oprlo na knjigovodske listine, kot so računi ipd. Gospodarske koristi so lahko prihodki od prodaje proizvodov ali storitev oziroma prihranki stroškov, h katerim pripomore uporaba osnovnih sredstev, ali celo prodaja samega osnovnega sredstva. Z odtujitvijo (odpisom, prodajo, podaritvijo), in kadar se od uporabe (torej se ne uporablja) in kasnejše odtujitve, ne pričakujejo nikakršne gospodarske koristi (ni možna prodaja), se odpravi pripoznavanje osnovnih sredstev.

Predujmi za osnovna sredstva se računovodsko obravnavajo kot terjatve, na kontih skupine 13. V izkazu stanja pa jih moramo uvrstiti med osnovna sredstva, in sicer jih moramo izkazovati ločeno za vsako od zgoraj naštetih treh kategorij.

Neopredmeteno sredstvo je razpoznavno nedenarno sredstvo, ki praviloma fizično ne obstaja in se pojavlja kot neopredmeteno dolgoročno sredstvo. Nekatera neopredmetena sredstva so vsebovana v ali na fizični snovi, kot je denimo zgoščanka (na primer računalniška programska oprema), pravnih listinah (na primer licenca, patent) ali filmu. Neopredmeteno sredstvo, razen dobrega imena, izpolnjuje sodilo razpoznavnosti, če se lahko loči ali razdeli od podjetja in proda, prenese, licencira, da v najem ali zamenja, bodisi posamič ali skupaj s povezano pogodbo, sredstvom ali obveznostjo. Obenem mora izhajati iz pogodbenih ali drugih pravnih pravic, tudi če so prenosljive ali ločljive od podjetja, ali od drugih pravic in obveznosti. Po kontnem okviru jih izkazujemo v skupini 00. Neopredmetena osnovna sredstva so tista neopredmetena sredstva, ki soustvarjajo poslovne zmogljivosti in niso zgolj postavke časovnih razmejitev stroškov (patenti, licence, blagovne znamke in podobno). Poznamo štiri vrste neopredmetenih sredstev, ki so na kratko razložene v nadaljevanju.

Naložbeno pridobljene dolgoročne pravice do industrijske lastnine in druge pravice (dolgoročne premoženjske pravice), ki ustvarjajo prihodnje gospodarske koristi obsegajo patente, licence, koncesije, blagovne znamke in podobne pravice. Mednje pa ne sodijo v podjetju ustvarjene blagovne znamke, naslovi publikacij, sezname odjemalcev in podobno.

Dolgoročno odloženi stroški razvijanja so stroški prenašanja ugotovitev raziskovanja ali

znanja v načrt ali projekt proizvodnje novih ali bistveno izboljšanje proizvodov ali storitev, preden se začne njihovo proizvodnje oziroma opravljanje za prodajo.

Usredstveni stroški naložb v tuja opredmetena sredstva na podlagi pogodb se uvrščajo med neopredmetena sredstva, če ne izpolnjujejo pogojev za pripoznavanje opredmetenih osnovnih sredstev oziroma delov teh sredstev. Sem sodijo stroški, ki so potrebni za usposobitev, preurejanje in opremljanje najetega prodajnega prostora. Vlaganja v tuja opredmetena osnovna sredstva, ki imajo naravo investicije, se ne uvrščajo med opredmetena osnovna sredstva, če ne izpolnjujejo splošnih dveh pogojev za pripoznavanje in če ne obstajajo fizično in se ne uporabljajo pri proizvodnji in opravljanju storitev. Tu so mišljeni nekateri primeri, ko je najemnina določena glede na stanje najetega osnovnega sredstva, najemnik pa ga preuredi, usposobi za svoje potrebe. Če le del vlaganj izpolnjuje pogoje, preostali del pa ne, je smiselno upoštevati načelo pomembnosti – to se pravi uvrstimo jih tja, kjer je večji znesek in torej pomembnejši. Že pri sami izdelavi ali gradnji pa moramo gledati naprej – če je predelna stena montažna in s tem premična, se šteje v opremo, ki ima dovoljeno stopnjo amortiziranja 20%, zidana in s tem nepremična kot vlaganja v tuje nepremičnine pa 10%. Seveda moramo upoštevati tudi začetne stroške vložka in predvideno dobo koristnosti.

Naložba v dobro ime prevzetega podjetja je presežek nabavne vrednosti prevzetega podjetja ali dela prevzetega podjetja nad določljivo pošteno vrednostjo pridobljenih sredstev, zmanjšano za njegove dolgove in pogojne obveznosti. V podjetju nastalo dobro ime se tudi ne pripozna kot neopredmeteno sredstvo (Zupančič, 2007, str. 53).

Neopredmetena sredstva do vrednosti 500 evrov se podjetja lahko odločijo obravnavati in izkazovati kot neopredmetena sredstva ali obravnavati in izkazovati kot strošek v obdobju, v katerem se pojavijo.

Opredmetena osnovna sredstva so sredstva v lasti ali finančnem najemu, ki se uporabljajo pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma dajanju v najem ali za pisarniške namene ter se bodo po pričakovanjih uporabljala več kot v enem obračunskem obdobju. Sestavljajo jih zemljišča, zgradbe, oprema in biološka sredstva (osnovna čreda in večletni nasadi). Vse kategorije se pojavljajo v trgovskih podjetjih, tudi biološka sredstva, če se podjetje ukvarja tudi s pridelavo, in so zelo pomembna postavka v aktivih podjetja.

Kot sem že omenila opredmeteno osnovno sredstvo (OOS), katerega posamična nabavna vrednost po dobaviteljevem obračunu ne presega vrednosti 500 evrov, se lahko izkazuje skupinsko kot drobní inventar. Stvari drobnega inventarja, katerih posamične nabavne vrednosti po obračunih dobaviteljev ne presegajo vrednosti 500 evrov, se lahko razporedijo med material. V trgovinah je veliko drobnega inventarja – od raznih posodic, pribora, košar, stvari za dekoracijo ipd.

Za preglednejše evidentiranje osnovnih sredstev, je potrebno določene kategorije ali sorodne skupine osnovnih sredstev izkazovati ločeno, in sicer:

- glede na uporabo moramo ločeno izkazovati OOS, ki se še ne uporabljajo, torej so v gradnji ali izdelavi, OOS usposobljena za uporabo – razpoložljivo za uporabo in trajno neuporabna;

- glede na lastništvo morajo biti ločeno evidentirana OOS v lasti in OOS, pridobljena na podlagi pogodb o finančnem najemu;
- posebej morajo biti evidentirana OOS, pridobljena z državnimi podporami ali z donacijami;
- glede na trajnost OOS, ki se uporabljajo trajno in OOS, ki se ne uporabljajo trajno;
- deleže skupaj obvladovanih OOS;
- OOS, ki izhajajo iz podjetij v skupini, za katero se sestavljajo skupinski računovodski izkazi.

OOS v gradnji oziroma izdelavi nadalje ločimo na pridobljena sredstva, ki še niso usposobljena za uporabo in nepremičnine, ki se gradijo ali razvijajo za prihodnjo uporabo kot naložbene nepremičnine.

Trajno neuporabna OOS lahko odtujimo, torej odpravimo njihovo pripoznanje, jih še vedno izkazujemo med OOS ali pa se razvrstijo med nekratkoročna sredstva za prodajo (nameravajo se prodati v naslednjih 12 mesecih) – odvisno če in kakšne gospodarske koristi lahko od njih še pričakujemo.

V knjigovodstvu so izkazani na ločenih kontih podatki o nabavni vrednosti ter popravkih in oslabitvi vrednosti. Zato ugotovimo knjigovodsko vrednost posameznega OOS posredno kot razliko med njegovo nabavno oziroma prevrednoteno nabavno vrednostjo ter njegovima popravkom in oslabitvijo vrednosti. Zaradi tega najdemo podatke o OOS v večih skupinah kontnega okvira. Podatke o nepremičninah najdemo v skupinah 02 (o nabavni vrednosti) in 03 (o popravku in oslabitvi vrednosti), podatke o opremi in drugih OOS pa v skupinah 04 (o nabavni vrednosti) in 05 (o popravku in oslabitvi vrednosti). Od izbire modela za merjenje po pripoznanju OOS (modela nabavne vrednosti in modela prevrednotenja) je odvisno računovodsko evidentiranje znotraj skupin kontnega okvira. Zaradi vsakoletnega ugotavljanja znamenj oslabitve se OOS razporedijo v denar ustvarjajoče enote, če ni mogoče ugotoviti vrednosti sredstva pri uporabi po posameznih OOS (sredstvo ne ustvarja denarnih pritokov v veliki meri neodvisnih od denarnih pritokov iz drugih sredstev ali skupin sredstev). Pri uporabi modela prevrednotenja se glede na vrsto sredstva OOS razporedijo na primer na tele skupine: zemljišča, zemljišča z zgradbami, stroji, ladje, letala, motorna vozila, pohišstvo in vgrajena oprema ter pisarniška oprema (Zupančič, 2007, str. 59).

Kdaj pa je sredstvo **naložbena nepremičnina**? Poleg tega, da jih podjetje daje v poslovni najem morajo biti izpolnjeni še dodatni pogoji. Podjetje ima namreč lahko premičnine in nepremičnine dane v poslovni najem pod določenimi pogoji med OOS. Ločeno od OOS se namreč kot naložbene nepremičnine vodijo nepremičnine (zemljišča, zgradbe), ki se uporabljajo za dajanje v poslovni najem in izpolnjujejo pogoje za razvrstitev med naložbene nepremičnine iz SRS 6.3. Ta napotuje podjetja, da določijo sodila, na podlagi katerih se bo presojo o razvrstitvi nepremičnine med naložbene nepremičnine v računovodskih razvidih, torej morajo soditi v to kategorijo po vseh določenih sodilih.

Naložbene nepremičnine so:

- zemljišča, posedovana za povečanje vrednosti dolgoročne naložbe, ne za prodajo v bližnji prihodnosti v rednem poslovanju;

- zemljišča, za katera podjetje ni določilo prihodnje uporabe;
- zgradbe v lasti ali finančnem najemu, oddane v enkratni ali večkratni poslovni najem, ter
- prazne zgradbe, posedovane za oddajo v enkratni ali večkratni poslovni najem (Zupančič, 2007, str. 69).

SRS vsebujejo še nekaj pravil in napotkov, kdaj naj podjetje določeno sredstvo pripozna kot naložbeno nepremičnino, vendar menim, da si bo za bolj poglobljeno seznanitev s to tematiko potrebno prebrati še drugo literaturo, saj tu žal ni prostora za nadrobno razlago. Večje trgovske centre podjetja iz trgovske branže zgradijo deloma za svoje potrebe, deloma pa za oddajo drugim. Če se nepremičnino lahko proda po delih, jo podjetje lahko vodi kot naložbeno nepremičnino, bodisi celo ali samo njen del – tisti del, ki ga ne uporablja za opravljanje lastnih storitev. Tudi če najemodajalec ali lastnik za najemnike opravlja nekatere pomožne storitve, kot npr. vzdrževalne storitve, in je obseg takšnih storitev majhen in nepomemben del dogovora, lahko tako nepremičnino pripozna kot naložbeno nepremičnino. Torej npr. če lahko lastnik trgovskega centra proda posamezne lokale ali trgovine v okviru centra, katerega upravnik in vzdrževalec je, ga vodi med naložbenimi nepremičninami. Naložbene nepremičnine se evidentirajo na kontih skupine 01, evidentiranje znotraj skupine pa je odvisno od izbire modela za merjenje po pripoznanju.

3.3.2. Vrednotenje osnovnih sredstev

Vrednotenje osnovnega sredstva se začne ob pripoznanju z nabavno vrednostjo, ki se tekom njegove življenjske dobe lahko spreminja zaradi naknadnih vlaganj in drugih stroškov ali zaradi prevrednotovanj. Nabavno vrednost zmanjšuje tudi amortizacija, o kateri bomo malo kasneje. Osnovna sredstva je treba ob začetnem pripoznanju izmeriti po njihovi nabavni vrednosti. Od načina pridobitve je odvisno, kako se nabavna vrednost pridobljenega sredstva določi na začetku – bodisi kot nakupna cena + stroški, dajatve, ipd, ali po pošteni vrednosti. O treh oblikah stroškov, ki tekom življenjske dobe nastajajo v zvezi z osnovnimi sredstvi, in njihovem vplivu na nabavno vrednost, je bilo vse razloženo že v enem predhodnih poglavij. Nekatera povečujejo nabavno vrednost, nekatera pa so poslovni odhodek v obdobju, v katerem nastanejo in samo ohranjajo prihodnje gospodarske koristi sredstva.

Podjetje mora osnovno sredstvo po pripoznanju vrednotiti ali po modelu nabavne vrednosti ali modelu prevrednotenja, oziroma naložbene nepremičnine lahko tudi po modelu poštene vrednosti. Prevrednotujejo se lahko tako opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva kot naložbene nepremičnine. Prevrednotenje je bilo delno že opisano v enem od predhodnih poglavij, zato v nadaljevanju navajam samo nekaj splošnih določil. SRS 1 daje prednost nabavnemu modelu, predvideva se, da se tudi pri neopredmetenih sredstvih podjetja odločajo za model nabavne vrednosti, pri naložbenih nepremičninah pa SRS 6 daje prednost modelu poštene vrednosti. Izbrano računovodsko usmeritev glede merjenja opredmetenih osnovnih sredstev mora podjetje podrobneje zapisati v svojih internih aktih, običajno v pravilniku o računovodstvu in jo mora dosledno uporabljati.

Prevrednotenje osnovnih sredstev se lahko opravlja na koncu poslovnega leta ali med njim, in pomeni:

- sprememba njihove knjigovodske vrednosti zaradi uporabe modela prevrednotenja –

- povečanje ali zmanjšanje knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost in
- zmanjšanje njihove knjigovodske vrednosti zaradi oslabitve vrednosti ne glede na izbrani model merjenja, ko knjigovodska vrednost presega nadomestljivo (Zupančič, 2007, str. 54).

Po 2. in 3. odstavku 17. člena ZDDPO-1 se odhodki zaradi prevrednotenja sredstev ne priznajo. Odhodki zaradi prevrednotenja, ki se po drugem odstavku tega člena ne priznajo, se priznajo ob prodaji ali drugačni odtujitvi sredstev. Po ZDDPO-2, pa se odhodki zaradi prevrednotenja sredstev priznavajo enako kot za računovodske namene. To velja za prevrednotovanja, ki bodo opravljena v letu 2007 in kasneje.

Model nabavne vrednosti

Po modelu nabavne vrednosti se merijo opredmetena in neopredmetena sredstva, naložbene nepremičnine pa se merijo po modelu nabavne vrednosti v skladu s SRS 1, torej kot opredmetena osnovna sredstva.

Po modelu nabavne vrednosti se osnovna sredstva:

- amortizirajo in/ali
- slabijo, če njihova knjigovodska vrednost presega nadomestljivo vrednost.

Neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti, ki so izkazana po modelu nabavne vrednosti, je potrebno izkazovati po njihovih nabavnih vrednostih, zmanjšanih za amortizacijski popravek vrednosti in nabrano izgubo zaradi oslabitve. Neopredmetena sredstva z nedoločeno dobo koristnosti pa se ne amortizirajo, temveč se samo slabijo. Neopredmetena sredstva se zaradi odprave oslabitve praviloma ne prevrednotujejo.

Podjetja morajo vsako leto preverjati morebitno oslabitev neopredmetenih sredstev s primerjavo njihove knjigovodske vrednosti z nadomestljivo vrednostjo in sicer za:

- neopredmetena sredstva, ki nimajo določene dobe koristnosti,
- neopredmetena sredstva, ki se še ne uporabljajo in
- dobro ime, ki je pridobljeno v poslovni združitvi.

SRS 1 pri **opredmetenih osnovnih sredstvih** daje prednost modelu nabavne vrednosti. SRS 1.44 določa, da če se opredmeteno osnovno sredstvo izkaže po prevrednotenem znesku, se razkrije tudi knjigovodska vrednost, ki bi bila pripoznana, če bi se prevrednoteno sredstvo izkazalo po modelu nabavne vrednosti. Podjetja naj bi se odločala za model nabavne vrednosti, ker so opredmetena osnovna sredstva namenjena ustvarjanju proizvodov in opravljanju storitev. Zaradi tega naj bi bila pomembnejša vrednost sredstev pri uporabi (kakšen donos ustvarjajo ta sredstva), v nasprotju s tržno vrednostjo, ki je podlaga za ugotavljanje pošteno vrednosti pri modelu prevrednotenja. Od njihove uporabe si podjetje namreč obeta gospodarske koristi in sicer pozitivne denarne tokove.

Model prevrednotenja

Poštena vrednost je znesek, za katerega je mogoče zamenjati osnovno sredstvo med dobro

obveščeni in voljni strankama v poslu, v katerem sta medsebojno neodvisni in enakopravni. Običajno se le-tega ugotovi s pomočjo pooblaščenega ocenjevalca vrednosti. Ni nujno, da se prevrednotijo vsa sredstva, če pa se katero, se morajo vsa sredstva v isti skupini.

Neopredmetena sredstva se lahko prevrednotujejo na pošteno vrednost le, če zanje obstaja delujoči trg. Po tem modelu je potrebno prevrednotenje opravljati redno, saj se knjigovodska vrednost neopredmetenega sredstva na dan bilance stanja ne sme bistveno razlikovati od poštene vrednosti. Knjiženje pri uporabi modela prevrednotenja neopredmetenih sredstev je enak kot pri modelu prevrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev.

Opredmetena osnovna sredstva se po modelu prevrednotenja:

- prevrednotijo na pošteno vrednost,
- amortizirajo in
- slabijo.

Podjetja naj bi slabila po MRS 36 le, če stroški odtujitve niso zanemarljivi, drugače pa je nadomestljiva vrednost prevrednotenega sredstva nujno blizu njegove prevrednotene vrednosti (poštene vrednosti) ali večja od nje, torej le redko.

Prevrednotenje OOS, ki je posledica razlike med knjigovodsko vrednostjo in pošteno vrednostjo, se opravi zaradi povečanja ali zmanjšanja knjigovodske vrednosti. Način knjiženja prek postavke kapitala oz. direktno med poslovne odhodke je bil razložen že pri poglavju o davčnih predpisih, zato ga ne bom ponovno obravnavala.

Model poštene vrednosti

Po začetnem pripoznavanju **naložbenih nepremičnin** se mora podjetje odločiti ali za vrednotenje po modelu nabavne vrednosti, torej isto kot opredmetena osnovna sredstva, ali po modelu poštene vrednosti, ki se razlikuje od modela prevrednotenja.

Model poštene vrednosti se razlikuje od ostalih dveh omenjenih modelov v tem, da podjetje:

- ne amortizira nobenih nepremičnin;
- ne preverja obstoja znamenj oslabitve in
- mu ni potrebno ločevati nepremičnin danih v poslovni najem na zemljišča in zgradbe, saj jih po SRS 6 ni treba meriti vsakega posebej, temveč kot celoto.

Iz izkušenj se mi zdi pomembno omeniti tudi to, da se po MRS 40 takim sredstvom lahko priključijo nekatera druga sredstva, ki bi jih sicer morali obračunavati posebej, na primer:

- oprema, ki je pogosto sestavni del zgradbe in vpliva na pošteno vrednost naložbene nepremičnine, kot npr. dvigala in klimatske naprave;
- opremljenost pisarn, ki vpliva na pošteno vrednost pisarne dane v poslovni najem.

Poštena vrednost naložbene nepremičnine se mora izmeriti na dan bilance stanja na podlagi tržne vrednosti, za katero se priporoča, da jo izmerijo pooblašчени ocenjevalci vrednosti. Dobiček ali izguba zaradi povečanja poštene vrednosti sta finančni prihodek ali odhodek

tekočega obdobja.

3.3.3. Amortiziranje osnovnih sredstev

Pravne osebe so dolžne ob koncu vsakega poslovnega leta sestaviti končni obračun amortizacije osnovnih sredstev. Pravne osebe, ki vodijo poslovne knjige po splošnih SRS, pri obračunu amortizacije upoštevajo predpise ZGD-1 in SRS 2006. Amortiziranje je razporejanje vrednosti amortizirjivega sredstva na zneske, v katerih ga v ocenjeni dobi njegove koristnosti postopoma zapušča, in ki pomenijo stroške. Stroški amortizacije so zneski nabavne vrednosti amortizirjivega osnovnega sredstva, ki v posameznih obračunskih obdobjih prehaja iz teh sredstev v nastajajoče poslovne učinke. Predmet obračunavanja amortizacije so amortizirljiva neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti in opredmetena osnovna sredstva ter naložbene nepremičnine vrednotene po modelu nabavne vrednosti. To so sredstva, ki:

- se uporabljajo v obdobju, daljšem od poslovnega leta;
- imajo omejeno dobo koristnosti ter
- so namenjena uporabi pri proizvodnji ali dobavljanju proizvodov in storitev, se posojajo drugim za plačilo ali se posedujejo iz drugih razlogov.

V poslovnih knjigah se izkazuje posebej nabavne oziroma prevrednotene nabavne vrednosti ter posebej popravke in oslabitve vrednosti. V bilanci stanja se izkazuje knjigovodska vrednost kot razlika med nabavno vrednostjo in popravkom ter oslabitvijo vrednosti. Izkazani so tudi predujmi, ki jih v poslovnih knjigah obravnavamo kot terjatve. Stroške amortizacije v poslovnih knjigah prikazujemo na kontih skupine 43 na strani v breme, ustrezne popravke vrednosti pa v dobro na naslednjih skupinah kontov: 03 – Popravek in oslabitev vrednosti nepremičnin, skupine 05 –Popravek in oslabitev vrednosti opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev, skupine 00 za neopredmetena sredstva in 01 za naložbene nepremičnine.

Popravek vrednosti ne nastopa pri naslednjih osnovnih sredstvih:

- zemljišča in druga naravna bogastva, razen kamnolomov in odlagališč odpadkov;
- opredmetena osnovna sredstva do začetka obračunavanja amortizacije;
- osnovna sredstva kulturnega, zgodovinskega in umetniškega pomena;
- spodnjem ustroju železniških prog, cest, letališč;
- druga osnovna sredstva, katerih uporaba ni časovno omejena;
- neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti, ki še niso na razpolago za porabo;
- dobremu imenu ter
- neopredmetenih sredstvih z nedoločenimi dobami koristnosti.

Za določitev realne amortizacije osnovnega sredstva moramo vedeti kakšna je celotna vrednost, ki jo osnovno sredstvo postopoma prenaša na proizvode, v kakšnem roku bo verjetno prišlo do popolne izrabe osnovnega sredstva in kako osnovno sredstvo prenaša svojo vrednost na proizvode po posameznih obdobjih znotraj svoje življenjske dobe.

Amortizacijska osnova je vrednost, od katere se obračunava amortizacija. Ta je praviloma enaka amortizirljivemu znesku (pri enakomernem časovnem amortiziranju), lahko pa je enaka tudi vsakokratni knjigovodski vrednosti amortizirjivega sredstva (pri uporabi metode

padajoče osnove). Amortizirljiv znesek je pri enakomernem časovnem amortiziranju nabavna vrednost, popravljena pri prevrednotenju sredstva in zmanjšana za ocenjeno preostalo vrednost. Nabavne vrednosti amortizirljivih sredstev so bolj natančno opredeljene v SRS 1 in SRS 2.

Sredstvo se začne amortizirati prvi dan v naslednjem mesecu po tistem, ko je razpoložljivo za uporabo, in se amortizira toliko časa, dokler se ne nadomesti vrednost, ki je osnova za obračun. Amortizirati se neha lahko tudi prej, če je opredeljeno kot nekratkoročno sredstvo za prodajo ali uvrščeno za skupino za odtujitev za prodajo ali ko se odpravi pripoznanje, odvisno od tega kaj se zgodi prej. V dobi koristnosti je treba nadomestiti vrednost amortizirljivega sredstva in jo je priporočljivo preverjati vsako poslovno leto. Odvisna je od pričakovanega fizičnega staranja, tehničnega staranja, gospodarskega staranja in zakonskih in drugih omejitev porabe, upošteva pa se tista, ki je najkrajša. Z letnimi amortizacijskimi stopnjami podjetje določi predvideno dobo koristnosti. Večina podjetij določa te, ki jih predpisujejo davčni predpisi, in zato uporablja tudi enakomerno časovno amortiziranje.

Podjetje sicer lahko uporabi več metod amortiziranja. Časovno amortiziranje je lahko enakomerno časovno amortiziranje, kjer so letni zneski amortizacije ob nespremenjeni nabavni vrednosti ves čas enaki, kakor tudi stopnje. Pri padajočem časovnem amortiziranju poznamo dve metodi, in sicer metoda padajoče osnove, kjer se uporabljajo enake letne stopnje na vsakokratno knjigovodsko vrednost, in metoda vsote letnih števil, kjer se spreminjajo amortizacijske stopnje, osnova pa je ves čas ista. Pri uporabnostnem amortiziranju letni znesek amortizacije dobimo kot zmnožek amortizacije na mersko enoto, merska enota pa je lahko število proizvodov, opravljenih storitev ali opravljenih ur v tekočem letu. Amortizacijo na mersko enoto pa dobimo tako, da amortizacijsko osnovo delimo s številom merskih enot v dobi koristnosti (ocenjeno število proizvedenih proizvodov, opravljenih delovnih ur...).

3.4. Popis osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti

Vsako osnovno sredstvo, ki se nabavi, se zavede v poslovne knjige, ter v register osnovnih sredstev. Osnovno sredstvo tako ob nabavi sami pridobi svojo inventarno številko. Nalepka z inventarno številko naj bo na vidnem mestu vsakega osnovnega sredstva zaradi lažjega opravljanja letnega popisa osnovnih sredstev. Popis moramo opraviti vsaj enkrat letno (običajno ob koncu koledarskega leta, ni pa obvezno), kar nam predpisujeta ZGD-1 in SRS 2006. Popis se opravi tudi na začetku in ob prenehanju opravljanja dejavnosti. Popisni list naj vsebuje predvsem naslednje podatke: zaporedno oziroma registrsko številko in ime, nabavno vrednost, popravek vrednosti ter neodpisano vrednost pred prevrednotenjem in po njem.

Popis je najprej količinski popis, ki ga kasneje ovrednotimo, da lahko opravimo primerjavo usklajenosti dejanskega stanja s postavkami v poslovnih knjigah. Kljub temu, da je to opravilo neprijetno, je potrebno natančno popisati vsa osnovna sredstva. Na podlagi predloženih inventurnih popisov in rezultatov popisa lahko v računovodstvu primerjamo dejansko stanje s knjižnim, ter v poslovnih knjigah opravimo ustrezne uskladitve (vključno s knjiženjem inventurnih viškov in manjkov ter obračunamo ustrezen DDV). Šele na tak način dobimo ustrezne podatke za sestavo letnega poročila in davčnega obračuna ter obračuna DDV od inventurnih primanjkljajev, hkrati pa moramo določiti tudi, koga bremenijo ti primanjkljaji

(npr. odgovorno osebo). Obveznost obračuna davčne obveznosti nastane z dnem ugotovitve primanjkljaja.

Podrobnejša pravila za izvedbo popisa sredstev in obveznosti do virov sredstev lahko pravne osebe opredelijo v internem pravilniku o popisu, ki je priloga temeljnega računovodskega akta Pravilnika o računovodstvu, in je organizacijsko in vsebinsko izhodišče za izvedbo popisa. Zasebnik lahko postopek popisa sprejme v sklepu o izvedbi popisa.

Pravilnik o popisu ali drug dokument, ki določa pravila popisa, naj bi zajemal (te sestavine niso nikjer predpisane, so pa lahko v pomoč pri izvedbi popisa):

- določbe glede rednega in izrednega popisa,
- opredelitev predmeta popisa,
- čas izvedbe popisa in določitev drugih pomembnih rokov v zvezi z izvedbo popisa, način ugotavljanja dejanskega stanja,
- določitev sredstev, ki se popisujejo v daljših obdobjih,
- priprave na popis: organizacija popisa, imenovanje popisnih komisij, sklep o imenovanju popisne komisije, naloge popisnih komisij, način dela popisne komisije, priprava sredstev za delo, priprava knjigovodskih podatkov za popis, postopki izločanja poškodovanih in tržno nezanimivih, zastarelih sredstev, priprava sredstev in popisnih pripomočkov,
- popisovanje in poročilo o popisu: popisovanje dejanskega stanja in primerjava s knjižnim, vsebina in rok izdelave poročila o popisu, obravnavanje poročila o popisu, ugotavljanje odgovornosti in bremenitev odgovornih s primanjkljaji, pravila za usklajevanje ugotovljenih popisnih razlik na podlagi sklepov posloводства in odprave računovodskih primanjkljajev ali presežkov ter hramba dokumentacije,
- popis sredstev in obveznosti do virov sredstev (podrobnejše določbe glede popisa posameznih sredstev in njihovih virov sredstev).

Popis izvaja popisna komisija, ki naj bi štela vključno s predsednikom vsaj tri člane (to pravilo sicer ni nikjer predpisano, temveč se je izoblikovalo v praksi, zato ni nujno, da bi bilo temu tako). Načelo ločenosti evidence od izvajanja poslov iz SRS 28 zahteva, da poslov ne sme evidentirati oseba, ki jih opravlja. To pomeni da popisa ne sme opravljati računovodja ali knjigovodja osnovnih sredstev in tako ne sme biti član popisne komisije.

Popisujejo se opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva ter naložbene nepremičnine, torej: zemljišča, zgradbe, oprema, drobni inventar, pa tudi osnovna sredstva, ki so začasno pri drugih osebah, osnovna sredstva v enotah v tujini in tista, ki so v podjetju le začasno (npr. vračljiva embalaža). Določene vrste sredstev je potrebno popisati posebej, npr. tista zunaj uporabe, popisati pa je potrebno tudi tista, ki jih ima podjetje v finančnem najemu in jih izkazuje med svojimi sredstvi. Pri popisu sredstev, ki se pridobivajo, mora popisna komisija ugotoviti, ali se stopnja dokončnosti, kakor je izkazana in obračunana po začasnih situacijah oz. drugih obračunih, sklada z dejansko stopnjo dokončnosti investicije, ter ali so bila izplačila izvajalcem pravilna.

V trgovinski dejavnosti tako pri samem označevanju kot pri popisu naletimo na določene značilnosti, na katere je dobro opozoriti že v fazi priprave, saj zelo olajšajo delo popisnih komisij. Zato se je v naši pisarni osnovnih sredstev ustalila praksa, da smo vsaki na novo

odprti prodajalni skupaj z nalepkami za označevanje osnovnih sredstev poslali še napotila za lepljenje, s čimer smo jim želeli olajšati kasnejše popise. V trgovini je več istovrstnih sredstev, zato smo jim priporočili, da vsa istovrstna sredstva polepijo na isto mesto – npr. vse hladilnike desno pod robom. Razni pulti na delikatesi in v skladišču, ki se dnevno večkrat pomivajo z mokro krpo naj bi se lepili na spodnjo stran pod pult, da se nalepke ne bi zmočile in uničile. Zelo uporabno se mi tudi zdi, da nalepke za sredstva, ki so težko dostopna npr. viseče table in drobni inventar, ki se vodi skupinsko (ena inventarna številka za več sredstev), vodijo v posebnem regulatorju, ki ga imajo pri sebi pri štetju in popisu sredstev.

Redni popisi se izvajajo enkrat letno na stanje konec leta, izredni pa npr. ob statusnih spremembah ali ob začasnem zaprtju prodajalne zaradi prenove. Poleg sredstev v lasti podjetja se na posebnem obrazcu popišejo tudi sredstva, ki so v podjetju le začasno, npr. vračljiva embalaža, reklamna stojala za izdelke – npr. za žvečilne gumije, sončna očala, reklamni hladilniki ter sredstva v lasti zaposlenih, kot je mikrovalovna pečica, čajni kuhalniki ipd. Knjigovodstvo osnovnih sredstev pošlje prodajalnam poleg inventurne liste tudi spremni dopis, na katerem so določeni roki za oddajo popisov, člani inventurnih komisij, odgovorne osebe v knjigovodstvu osnovnih sredstev ter navodila ali napotila za izvedbo popisa, ki se lahko opravlja ročno na popisni listi ali s pomočjo črtnih čitalcev kod. Vodjo in dva člana inventurne komisije določi vodja prodajalne, morajo pa biti iz različnih oddelkov in torej vsaj trije. Pri svojem delu nisem naletela na primer, da bi se sredstva popisovala v daljših obdobjih, in predvidevam, da so taki primeri v trgovinski dejavnosti zelo redki.

Po opravljenem popisu se liste vrnejo v knjigovodstvo. Na njih komisija označi uničena, poškodovana, dotrajana sredstva, manjke ter viške sredstev. Pri odtujenih sredstvih se navede način odtujitve – prodaja, licitacija, odvoz na uničenje. Včasih se manjki in viški sredstev pojavijo zaradi premikov sredstev med letom med prodajalnami. Odgovorni knjigovodja jih pregleda, in če je potrebno s člani komisij uskladi rezultate – torej razjasni sredstva, ki so predlagana za odtujitve, ter manjke in presežke ter vzroke za odstopanja ali odtujitve. Na koncu pripravi skupno poročilo o popisu ter predloge za odpis centralni inventurni komisiji. Po sklepu centralne inventurne komisije izvede odpise in morebitne premike sredstev med prodajalnami, ki in če so bile ugotovljene šele ob popisu. Do tega včasih pride če prodajalne oz. odgovorne osebe med letom zaradi kakršnegakoli razloga ne sporočijo v knjigovodstvo premikov osnovnih sredstev med njimi, oz. če se za premike odločijo konec leta ravno na podlagi popisov. Ko so omenjena knjigovodska dela opravljena, vodja knjigovodstva preveri narejene odpise in premike ter usklajenost glavne knjige z registrom.

4. RAČUNOVODSKO EVIDENTIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V INFORMACIJSKEM SISTEMU SAP R/3

4.1. Informacijski sistem v trgovinski dejavnosti

Informacijski sistem, prilagojen potrebam trgovinske dejavnosti, še zlasti za večja podjetja, zahteva močno podporo in mora omogočiti obdelavo velikega števila podatkov. Trgovinska dejavnost kot taka je storitvena dejavnost, kar pomeni, da mora zadostiti zahtevam, ki veljajo za storitve, obenem pa mora imeti tudi zelo dobro podprt del sistema za operiranje z blagom; evidence, zakonske določbe z vsemi posebnostmi kar se tiče DDV, ločevanje na storitve,

blago, znotraj EU, zunaj EU za potrebe intrastata in davčnih evidenc, rabati in drugi popusti, različne davčne stopnje (8,5% za hrano in 20% za ostalo) in tudi skladišni sistem – logistiko v primeru, da ima trgovsko podjetje tudi svoja skladišča in distribucijo.

V osnovi se informacijski sistem za trgovino bistveno ne razlikuje od ostalih. Omogočati mora urejen pregled nad zbranimi podatki in informacijami o poslovanju podjetja. Zbrane operativne podatke mora združevati v vodstvene informacije za podporo odločanju, pri nadzoru in vodenju kritičnih dejavnikov uspeha na vseh področjih delovanja podjetja. Omogočati mora obvladovanje vseh poslovnih procesov tako v podjetju, kakor tudi na področju povezovanja z okoljem. Glede na to, da imajo trgovska podjetja že zaradi načina dela veliko povezav z zunanjim okoljem – po eni strani z dobavitelji, po drugi pa s kupci, morajo biti systemske rešitve, ki jih ta podjetja izbirajo, na tem področju bolj dodelana, ali pa prilagojena trgovinskemu poslovanju.

Pojme informacijski sistem, podatek in informacija danes vse bolj pogosto srečujemo in uporabljamo, več o tej temi pa so pisali naslednji avtorji: Shim, 2000, str.11; Kovačič, 1998, str. 1, 178-181, 193; English, 1999, str. 19; Hočevar, Igličar, Zaman, 2002, str. 11,12; Damij, 2002, str. 16; Gradišar, Resinovič, 2001, str. 81, 184-185; Lesjak, 2002, str. 21; Kovačič, Vintar, 1994, str. 20,21,44-48,51; Kovačič, 1998, str. 178-181; Kovačič, 2004, str. 190, 213);

Posebej naj omenim tudi primer, ko ima trgovinsko podjetje tako proizvodnjo kot prodajo. Systemske rešitve za trgovino in proizvodnjo morajo tako omogočati enostavno in pregledno vodenje trgovine in proizvodne dejavnosti. Rešitve morajo avtomatizirati trgovske in proizvodne procese, kar privede do precej boljšega izkoristka časa, optimizacije dela, poslovanja in večje ter bolj kakovostne proizvodnje. Če so rešitve za trgovino in proizvodnjo medsebojno povezljive, to še dodatno poveča prihranke. Podatki so tako takoj poknjženi na vseh področjih. V vsakem trenutku je tako finančno kot materialno stanje usklajeno.

Večja trgovska podjetja imajo poleg svoje proizvodnje tudi centralno skladiščenje vsega blaga, ki ga prodajajo v svojih prodajalnah, kar zelo zmanjša nabavne cene artiklov na račun količinskih popustov. Tako lahko podjetje samo ureja tudi področje logistike ter materialno skladiščno poslovanje. Samo lahko razporeja čas in način dostavljanja blaga prodajalnam, da je le-to čim bolj racionalno.

Danes je že tudi pri nas na voljo veliko systemskih rešitev, ki poskušajo čim bolj olajšati in poceniti poslovanje. Večji sistemi so si zelo podobni in nudijo uporabniku čim krajše poti skozi vse faze poslovanja, zato morajo pokrivati vsaj tri osnovna področja:

- finančno računovodski del
- logistika – materialno skladiščno poslovanje
- kadri.

4.2. Predstavitev informacijskega sistema SAP R/3

Informacijska tehnologija, ki zmore slediti novim zahtevnejšim potrebam na vseh področjih poslovanja, so integrirani poslovno-informacijski sistemi, v praksi bolj pogosto imenovani ERP (angl. Enterprise Resource Planning) sistemi.

Wallace in Kremzar opredelita Enterprise Resource Planning kot celovit nabor poslovnih orodij, ki (Wallace, Kremzar, 2001, str. 10):

- povezuje kupce in dobavitelje v celotno vrednostno verigo;
- učinkovito podpira proces odločanja in
- integrira ter koordinira prodajo, marketing, proizvodnjo, logistiko, nabavo, finance, razvoj in človeške vire.

Z vidika računovodskih informacijskih sistemov in pojava integriranih informacijskih sistemov je potrebno opozoriti na še en vidik integriranosti. Integrirani informacijski sistemi povezujejo računovodske in neračunovodske potrebe poslovnih sistemov po informacijah. Tako lahko ena sama celovita in povezana programska rešitev podpira večino potreb po računovodskih in neračunovodskih informacijah za podporo odločanju v podjetju (Wilkinson et al. 2000, str. 13).

Glavni razlogi podjetij pri odločanju za uvedbo integriranih informacijskih sistemov so (Hagman, 2000, str. 34):

- izboljšanje poslovnih procesov,
- večja preglednost nad poslovanjem,
- znižanje operativnih stroškov,
- povečana odzivnost kupcev,
- učinkovitejše operativno in strateško odločanje,
- tehnične prednosti enega uporabniškega vmesnika, ene podatkovne baze in enega operacijskega sistema.

Kot slabost integriranega informacijskega sistema je pogosto izpostavljeno njegovo uvajanje. Projekti uvajanja so izredno dragi in časovno obsežni. Začrtani finančni in časovni okviri se pogosto še dodatno prekoračujejo, kar povečuje stroške in čas povrnitve investicije. Kljub slabostim integriranih informacijskih sistemov, večina avtorjev meni, da so rezultati uvajanj v splošnem pozitivni.

Pri evidentiranju in vrednotenju osnovnih sredstev mora sistem zagotoviti avtomatične kontrole knjiženja za osnovna sredstva, saj se opravki ne razlikujejo dosti od ostalih v računovodstvu – gre za vnašanje, obdelovanje in analiziranje podatkov, in s tem spreminjanje v informacije za različne uporabnike sistema. Delo je hitrejše, če se z aktiviranjem sredstev v register iz investicij v teku, obenem avtomatično tudi v glavni knjigi preknjiži na ustrezne konte zgradb in opreme. Kontrolo z glavno knjigo zagotavlja tudi poseben kontrolni pregled vrednostnega stanja po kontih, ki omogoča usklajevanje z glavno knjigo. Sledljivost in ponovljivost vseh postopkov obračunov olajša delo in skrajša čas, obenem pa poveča zanesljivost posredovanih informacij. Za lažje analiziranje je nujno, da na kartici osnovnega sredstva lahko kronološko sledimo vsaki spremembi na osnovnem sredstvu, kot na primer: sprememba amortizacijske skupine in stopnje amortizacije, sprememba stroškovnega mesta ali projekta, dograditev, dograditev s podaljšanjem življenjske dobe, oslabitev, prodaja in morebitna delna prodaja, inventurna razlika, takojšen odpis DI do vrednosti 500 EUR in odpis sredstva in knjigovodska likvidacija. Analiziranje in načrtovanje je lažje, če se osnovna sredstva lahko vodijo po stroškovnih nosilcih, ali so klasificirana po različnih kriterijih (konto,

stroškovno mesto, nahajališče). S podrobno klasifikacijo se lahko opravi delne analize za določene skupine sredstev, odvisno od zahtev prejemnika informacij.

Kot smo že dognali, so bistvo sistema tri vrste aktivnosti: sprejemanje podatkov, obdelava podatkov in izpis informacije v primerni obliki. Sistem mora registrirati vsako spremembo, ki je lahko redna ali izredna. Sprememba se lahko odraža v računu, dobavnici, nalogu za odpis ali premik sredstva in podobno. Taki podatki niso primerni za obdelavo, čemur pravimo priprava podatkov. Podatke je potrebno pred vnosom sortirati na podlagi podobnih karakteristik v skupine, razrede ali kategorije. Te skupine so lahko naše stranke, stroškovna mesta, konti, skupine podobnih vrst sredstev in nahajališča sredstev. Razvrščamo jih s šifriranjem. Šifra je lahko numerična ali opisna oziroma kombinacija obojega. Sortiranje podatkov izvajamo po nekem sistemu, zaporedju, katerega predhodno določimo. To razvrščanje je lahko po številčnem ali abecednem zaporedju, padajoče ali naraščajoče. Vnos osnovnih sredstev lahko sortiramo po številkah skupin podobnih vrst sredstev, po datumu dobaviteljevega računa, nadaljnje sortiranje je lahko po abecedi, po kontu, pa nahajališču ali stroškovnem mestu. Namen urejanja je lažja kasnejša obdelava in analiza podatkov.

Podatke obdelujemo z računanjem, kjer se izvajajo aritmetične in logične operacije, ki je lahko enostavno ali kompleksno. Pri obdelavi osnovnih sredstev gre za obračun amortizacije, inventuro, odpise in premike osnovnih sredstev. Take informacije se pripravljajo v informacijskem agregatu v postopku sumiranja z dvema načinoma sumiranja:

- sumiranje podatkov v matematičnem smislu, kar daje zgoščeno ali akumulirano informacijo, kot je na primer popisni list osnovnih sredstev in
- sumiranje podatkov v logičnem smislu, kar daje prečiščeno ali selektivno informacijo. Primer take obdelave podatkov je informacija o izračunu letne amortizacije, neodpisane vrednosti, nabavne vrednosti osnovnih sredstev po nahajališčih, stroškovnih mestih, kontih.

Integriran informacijski sistem ima samo eno podatkovno bazo, kar pomeni, da je potrebno podatke vnesti le enkrat, sistem pa avtomatsko sproži oziroma posodablja druge logično povezane funkcije in podatke. Zaradi take strukture sistema lahko več uporabnikov simultano gleda in ažurira isti dokument, datoteko ali tabelo. Tako so torej vsi poslovni procesi podjetja med seboj povezani in razporejeni tako, da se sprememba na enem področju podjetja izraža na drugem. Npr. zneski iz obračuna plač v modulu kadrovski sistemi, so povezani z zneski na kontih stroškov v glavni knjigi iz modula finance.

Baza podatkov je zbirka med seboj povezanih podatkov, ki so organizirani v obliki tabel in shranjeni na zunanjem pomnilniku računalnika. Vsaka vrstica tabele, ki jo imenujemo tudi zapis, je sestavljena iz zbirke podatkovnih elementov. Zapis je torej zbirka dejanskih podatkov, ki opisujejo določene predmete obravnave (Damij, 1999, str. 118). V bazi podatkov o osnovnih sredstvih je register osnovnih sredstev ime tabele. Koliko mest predstavlja inventarna številka, naziv, nabavna vrednost, kako se podatki formirajo, imenujemo definicija tabele. Vneseni podatki o osnovnih sredstvih pa so zapis. Vsako podjetje ima v bazi nešteto zapisov in datotek, ki so med seboj povezani.

Vsak dogodek, ki povzroči spremembo gospodarskih kategorij, moramo zapisati v podatkovni

bazi z enim ali več zapisi. Prejeti račun za nabavljeno osnovno sredstvo predstavlja osnovni dokument, na podlagi katerega se vnašajo tako zneskovni kot opisni podatki v sistem. Sistem te podatke zbira in jih obdeluje na različne načine za pridobitev različnih informacij. Osnovna sredstva lahko razvrščamo po nahajališčih, stroškovnih mestih, urejamo po vrednostih ali po amortizacijskih skupinah. Obdelava podatkov ni samo grupiranje, ampak je lahko tudi nadaljnji izračun, bodisi v aritmetični ali logični obliki obdelave podatkov v drugačno obliko. Na področju osnovnih sredstev bi tak izračun lahko predstavljal izračun letne ali mesečne amortizacije. Seštevek amortizacije po kontih, stroškovnih mestih ipd., pa je lahko kot povzetek obdelave podatkov, ki je lahko ali pa tudi ne, osnova za nadaljnjo obdelavo, npr. izdelavo planov amortizacije bodisi za eno leto ali več let.

Baza podatkov mora biti integrirana, da ne pride do podvajanja podatkov. Tako je primerna za različne uporabnike, ki jih zanimajo določene informacije iz skupne baze podatkov. Če nekdo vnese določenega dobavitelja osnovnega sredstva v bazo, ga drugemu ne bo potrebno, ker uporabljata skupno bazo, čeprav bosta isti podatek uporabila v različnih transakcijah ali opravilih. Zato je nujno, da je baza podatkov redno ažurirana, kar pomeni, da se morajo vse spremembe povezane z osnovnim sredstvom odražati tudi v bazi podatkov. Če se spremeni dejanska vrednost sredstva, oziroma če gre za okrepitev osnovnega sredstva, je to potrebno zabeležiti v bazi podatkov, oziroma je potrebno spremeniti vrednost osnovnega sredstva, ki se nahaja v bazi podatkov.

Na splošno gledano imamo le dve aktivnosti pri izvajanju obdelav podatkov. Vnos, spreminjanje in brisanje lahko opredelimo kot pisanje podatkov, poizvedovanju ali pregledovanju podatkov pa lahko rečemo branje podatkov. Vendar pa uporabnik ne sme imeti možnosti neposrednega spreminjanja in poseganja v bazo podatkov, ko so določeni postopki že zaključeni, npr. po zaključku obračunskega leta ali ko so osnovna sredstva aktivirana v register.

Če uporabnik želi pridobiti informacijo o skupni vrednosti nabav osnovnih sredstev za določeno stroškovno mesto ali v določenem času, mora biti pot do nje omogočena z enim samim ukazom, v katerem mora biti natančno definirana pot do podatkov, ki so shranjeni na disku. Hkrati pa morajo biti shranjeni podatki dostopni na več načinov. Poznamo posreden in neposreden način dostopanja do podatkov, oziroma iskanja podatkov. Posreden pomeni iskanje osnovnih sredstev po inventarni številki, neposreden pa bi bil iskanje določene inventarne številke po šifri razredov razvrstitve, šifri amortizacijskih razredov, stroškovnih mestih ali abecednem seznamu osnovnih sredstev.

SAP R/3 je integriran informacijski sistem, ki deluje na osnovi SAP transakcij. SAP transakcija je zaporedje zaslonskih slik, ki so skladne s poslovnim procesom in s pomočjo katerih uporabniki pregledujejo, vnašajo in spreminjajo podatke. Je katerikoli logičen proces v R/3 sistemu, torej neodvisna transakcijska enota. Primer SAP transakcij so: kreiranje novega kupca, izdelava seznama obstoječih kupcev in obdelava naročila. Za vsako SAP transakcijo je izdelan računalniški program v SAP-ovem programskem jeziku ABAP/4 (angl. Advanced business application programming). SAP R/3 sestavlja več kot 17.000 takšnih transakcij – računalniških programov, od katerih pa niso vedno vsi uporabljeni. Srednje velika uvedena SAP R/3 rešitev v dejanskem podjetju vključuje med 4.000 in 5.000 transakcij. SAP

transakcije so združene v podmodule, ti pa v module. Vsak modul podpira tudi več kot 1.000 poslovnih procesov. Poslovni procesi so osnovani na najboljši poslovni praksi (angl. Best Practise). Moduli obsegajo večino funkcij, ki jih zahtevajo večja podjetja, vključno s proizvodnjo in logistiko, financami, prodajo in distribucijo ter kadrovskimi sistemi (Bancroft, Seip, Sprengel, 2001, str. 5). Glavni moduli sistema SAP R/3 so razdeljeni še na podmodule. Modularnost sistema tudi omogoča izbiro med postopnim uvajanjem in enkratnim uvajanjem s hkratno vpeljavo vseh modulov. Več o tem sistemu najdemo v: Hernández, 1997, str. 28; Bancroft, Seip, Sprengel, 2001, str. 28; SAP Tutorial 4.6d, 2002.

4.3. Delo na področju osnovnih sredstev v sistemu SAP R/3

Podmodul finančne aplikacije je tudi finančno računovodstvo. Z njegovo pomočjo podjetje izboljša in olajša proces sprejemanja strateških odločitev glede finančnih potreb podjetja s centralnim nadzorom podatkov finančnega knjigovodstva. Podmodul vključuje vse bistvene elemente: knjigovodstvo, terjatve, obveznosti, knjigovodstvo osnovnih sredstev, upravljanje kapitala, knjigo za posebne namene in poslovna potovanja. Omogoča ročno ali avtomatsko knjiženje na podlagi dokumentov in enostaven prehod na podrobne podatke (drill down). Omogoča tudi dosledno dokumentirano povezavo od bilance do posameznega dokumenta poslovnega dogodka in vsebuje orodja za načrtovanje in nadzor celotnega poslovanja podjetja. Podatki poslovnih dogodkov se knjižijo takoj in se integrirajo na vseh področjih. Tako sta materialni in finančni tok podjetja usklajena ob vsakem trenutku.

SAP omogoča vodenje registra osnovnih sredstev od nabave osnovnega sredstva (tudi investicije v teku se vodijo v registru), aktiviranja osnovnega sredstva, zakonsko predpisanih obračunov, knjiženja prevrednotenj v skladu s prenovljenimi SRS, do izločitve osnovnega sredstva iz nadaljnje uporabe (prodaja, odpis, inventurni manjko, ipd.). Rezultati obdelav so številni pregledi in izpisi, ki jih zahteva celovito vodenje osnovnih sredstev ter avtomatski prenosi v glavno knjigo. Vsi postopki so ponovljivi in polno sledljivi, kar olajša delo in poveča zanesljivost.

4.3.1. Osnove dela

Vsak uporabnik potrebuje za vstop v sistem ime – vhodno številko, ki mu je dodeljena, in geslo, ki ga določi sam. Sistem si zapomni zadnjih deset gesel, kar pomeni, da uporabnik geslo lahko ponovi le na vsakih deset gesel. Z vhodno številko je tudi določeno, katera opravila lahko uporabnik opravlja in do katerih področij ima dostop. Področje osnovnih sredstev zajema tako register, kot saldakonte in glavno knjigo, zato imajo zaposleni na področju osnovnih sredstev pooblastila za dostop do večine področij v finančnem računovodstvu. Na začetku pri vnosu identifikacijske številke in gesla ima uporabnik na voljo prijavo v testni ali produkcijski sistem. Sistema sta kar se tiče transakcij identična, kar pomeni, da v testnem sistemu lahko opravljamo ista opravila in sestavljamo ista poročila. Razlika je lahko samo v sami vsebini, torej podatkih, in je odvisna od tega, kako pogosto podjetje izvaja prenos podatkov iz produkcije v test. Testna verzija je namenjena predvsem preizkušanju transakcij in preverjanju vpliva njihovega izvajanja na podatke v registru osnovnih sredstev, in je zelo uporabna in dobrodošla možnost za lažje delo s čim manj napakami.

Po vnosu gesla in številke se nam odpre naslovno okno sistema, in sicer celotni meni za vsa področja – računovodstvo, logistika, kadri idr. Področje osnovnih sredstev je lahko razdeljeno na dva dela: področje poročil in opravil, ki so prilagojena specifikam in potrebam podjetja ter zakonskim zahtevam, ki jih mora zadostiti – npr. poročila oblikovana za priloge k bilanci stanja, konkretno tabele gibanja osnovnih sredstev. Poleg samih poročil ta del zajema lahko še periodične obdelave in zaključek leta. Vsako poročilo je bodisi svoja transakcija, če vstopamo preko glavnega menija, ali pa program v okviru transakcije za poročanje (transakcija: SA 38, npr. program RABEST). Drugi del pa je splošni predel osnovna sredstva, ki zajema vsa opravila, ki se izvajajo v zvezi z osnovnimi sredstvi tekom poslovnega leta in splošna poročila, ki temeljijo na najboljši praksi.

Vsako opravilo v zvezi z osnovnimi sredstvi je samostojna transakcija. Tista, ki se izvajajo tekom leta, in če je potrebno tudi ob zaključku leta, v grobem lahko razdelimo na dva dela – knjiženje, kjer se vsaka sprememba na osnovnem sredstvu odraža tudi na kontih glavne knjige in spremembi stanja v registru osnovnih sredstev, in ostala opravila, katerih spremembe, oz. transakcije niso vezane na knjiženje na konte glavne knjige. Opravljanje teh transakcij se ne rezultira s spremembo stanja niti v glavni knjigi niti v registru osnovnih sredstev. Periodične obdelave, kot je npr. obračun mesečne amortizacije in zaključek leta, ki se izvaja enkrat letno, so predvsem obdelave osnovnih sredstev, ki spreminjajo knjižno vrednost osnovnih sredstev, ne pa nabavne vrednosti in se rezultirajo v glavni knjigi kot odhodki – strošek amortizacije ali prihodki – npr. od periodične prodaje sredstev.

Pri knjiženju prejetih in izdanih računov, kjer knjižimo direktno v glavno knjigo ali v saldakonte kupcev in dobaviteljev tekom same transakcije določimo konto knjiženja, stran konta pa določimo s ključem knjiženja. S ključi knjiženja se tako določi, ali gre znesek na konto v plus ali minus; torej ali se knjiži na konto ali gre dol s konta. Ključi knjiženja so prisotni pri vseh transakcijah iz razdelka knjiženje, ne samo pri nabavi in prodaji sredstva, le da so pri ostalih konti in ključi vezani na transakcijo, kar pomeni, da jih ne določamo direktno in so skriti v nastavitvah v ozadju. Ključi knjiženja se razlikujejo po tem, ali gre pri transakciji za direktno knjiženje v glavno knjigo ali v saldakonte kupcev in dobaviteljev, kot pri nabavi in prodaji, ali pa gre za posredno knjiženje z aktiviranjem, preknjižbo in odpisom sredstva ter tudi obračunom amortizacije. Več o ključih knjiženja v razdelku o knjiženju v glavni knjigi.

Za vsako opravilo - transakcijo v razdelku osnovno sredstvo, katerega sprememba nabavne ali knjižne vrednosti je vidna v registru osnovnih sredstev ali v glavni knjigi, torej ob nabavi sredstva, aktiviranju, odtujitvi, prenosu med stroškovnimi mesti, dograditvi in amortizaciji, sistem po končani transakciji navede številko dokumenta transakcije, ki je obenem tudi številka temeljnice za knjiženje ali naloga za premik oz. odpis. Začetne številke se razlikujejo glede na vrsto dokumenta, tako da je pri raznih izpisih in poročilih že po številki dokumenta razvidno, za katero transakcijo gre, saj so nazivi vrste dokumenta smiselno povezani s transakcijo. Storniranje posameznega dokumenta je zabeleženo z isto začetno številko kot transakcija, ki je bila stornirana, npr. aktivacijam so dodeljeni dokumenti, ki se začnejo s številko 7, obenem pa se tudi pri storniranju aktivacije številka storno dokumenta začne s 7.

Vsi zapisi izračunanih novih vrednosti so vidni na karticah in ostalih izpisih, med katerimi so najpomembnejši: register osnovnih sredstev, različni dnevnik in kartice osnovnega sredstva

in se v glavnem meniju nahajajo v razdelku informacijski sistem. Tako lahko že direktno prek osnovnega menija pregledujemo skupine osnovnih sredstev po različnih kriterijih ali samo posamezno osnovno sredstvo. Do izpisov in poročil lahko dostopamo prek osnovnega menija ali prek transakcije za poročanje, kjer se nahajajo programi – različna poročila o stanju, premikih in odtujitvah osnovnih sredstev. Podjetje si lahko tudi samo nastavi opravila ali preglede, ki so v skladu s potrebami in so prilagojeni specifikam njegovega poslovanja.

Meni osnovna sredstva in poročila o osnovnih sredstvih je dokaj obsežen, zato je uporabniku omogočeno, da si sam oblikuje svoj meni ali seznam priljubljenih, in torej največkrat uporabljenih transakcij ali opravil, poročil in programov – pregledov. Uporabnik sam ga lahko oblikuje prek opravil orodne vrstice, ali z levim klikom miške na naslovnem ekranu. Možen je tudi prevzem že izoblikovanega seznama priljubljenih od kateregakoli drugega uporabnika, nastavi pa ga odgovorna oseba.

Še nekaj podatkov o delovanju:

- SAP R/3 deluje v okolju Windows, zato tudi ta mogoča, da do zelenega rezultata – same transakcije dostopamo na več načinov: prek vhodnega menija ali z direktnim vnosom naziva transakcije v okno levo na vrhu in pritiskom na ikono za izvajanje v isti vrsti;
- tudi samo izvajanje transakcije lahko vršimo na več načinov: prek opravil na orodni vrstici ali s pomočjo tipk CTRL, ALT, SHIFT in F1-12 ter desnim klikom na miški;
- vsebina orodne vrstice se spreminja glede na transakcijo, saj so od tipa transakcije odvisna tudi opravila, ki jih transakcija vsebuje in orodna vrstica omogoča;
- ikone pod orodno vrstico so ves čas enake, torej so skupne vsem transakcijam, vendar pa niso vse vedno aktivne – pri nekaterih transakcijah so aktivne samo nekatere, pri nekaterih pa vse – tiste, ki niso, so na ekranu videti zamegljeno;
- pri vsaki transakciji pa se pod nazivom transakcije pojavi še ena vrsta ikon za hitri dostop do opravil in pripomočkov za lažje in hitrejše delo, ki so značilni za izbrano transakcijo;
- pri vnosu v polja, kjer imamo na izbiro več možnih vnosov, se nam s klikom na puščico poleg polja prikažejo vse možnosti vnosa;
- naenkrat imamo lahko odprtih več sej, med katerimi se lahko sprehajamo, kar pomeni, da lahko delamo izmenično v več transakcijah.

4.3.2. Splošne nastavitve

S pomočjo splošnih nastavitvev je poskrbljeno, da se v registru in tudi v glavni knjigi pravilno izvajajo vsa opravila v zvezi z osnovnimi sredstvi, in da so vsi dogodki pravilno poknjiženi ter je tako samo evidentiranje pregledno in transparentno. Poleg vrste transakcije je zato pomembna tudi pravilna opredelitev tipa premika dokumenta, vrste dokumenta in načina amortizacije.

Sistem omogoča več načinov amortiziranja, ki jih definiramo v področjih amortiziranja. V podjetju, kjer sem zaposlena, uporabljamo samo linearni način amortizacije, kar pomeni enakomerno časovno amortiziranje, uporabljamo pa različne amortizacijske stopnje, odvisno od področja amortiziranja. S ključem amortiziranja se lahko določi doba amortiziranja, oziroma letno stopnjo amortiziranja (ključi Z050 – 5% letna stopnja, Z100 – 10% letna stopnja...). Lahko pa so ključi enotni za vse vrste sredstva, doba amortiziranja pa je vezana na

razred sredstva, torej vrsto sredstva – zgradbe, oprema (ključi ZLIN; ZZLI...), o katerih bo govora v naslednjem poglavju. Pri tem se doba amortiziranja v okviru istega razreda lahko razlikuje tudi med področji amortiziranja – npr. poslovna bilanca v skladu s SRS, davčna bilanca, kjer so zakonsko dovoljene stopnje, možne pa so tudi druge oblike – npr. v tujih valutah, za matično podjetje, če ima le-to drugačne dobe, idr.

Vse transakcije iz razdelka knjiženje morajo imeti tip premika. Razen pri knjiženju prejetega in izdanega računa ali ročnem preknjiževanju, kjer sam uporabnik določi tip premika, so pri ostalih transakcijah tipi premikov nastavljeni v ozadju. Pri tem ločimo med odhodnimi tipi premika in dohodnimi tipi premika, npr. pri premiku sredstva med stroškovnimi mesti, je odhodni tip premika iz starega stroškovnega mesta 300, dohodni za novo stroškovno mesto pa je 310. Tipi premika so na podoben način, kot so ključi knjiženja povezani s knjiženjem na konte v glavni knjigi, vezani v ozadju na transakcijo, npr. na nabave in odtujitve določenega sredstva ali preknjižbe z ene številke sredstva na drugo (ključa knjiženja z enega konta na drugega sta 70, 75, tipa premika pa npr. 300 in 310). Podoben primer preknjižbe, ki se izvede in v registru in v glavni knjigi je npr. pri aktivaciji sredstva iz konta investicij v teku (odhodni tip premika z določene zbirne številke investicije v teku za posamezno stroškovno mesto je 345, ključ knjiženja pa 70), na konto opreme ali zgradbe (dohodni tip premika na številko sredstva je 346, ključ knjiženja pa 75).

Osnova za knjiženje dogodkov, ki so navedeni v razdelku knjiženje, so temeljnice, ali vrste dokumenta. Pri nekaterih transakcijah sistem sam ponudi najustreznejšo vrsto dokumenta, ki je tudi običajno najboljša, pri nekaterih pa jo mora uporabnik dodeliti sam. Na ekranu tekom transakcije vidimo samo okrajšave, npr. IR za investicijski račun, s pritiskom na puščico pa se nam prikaže celoten šifrant vrst dokumentov. Iz vrste dokumenta je lahko razvidna tudi transakcija, ki je bila opravljena. Glede na vrsto dokumenta se tudi razlikujejo začetne številke dokumentov. Dodelitve vrste dokumentov k posameznim transakcijam se lahko od podjetja do podjetja razlikujejo, nosijo pa imena opravil, npr. IR – investicijski račun, izločitev sredstva, prodaja sredstva.

Za lažjo predstavo v spodnji tabeli navajam najpogosteje uporabljene transakcije, tipe premikov, vrste dokumentov in začetne številke dokumentov iz razdelka knjiženje, ki sem jih uporabljala pri delu:

Tabela 7: Opravila iz razdelka knjiženje

OPRAVILO	TRANS-AKCIJA	VRSTA DOK.	DOH.TIP PREMIKA	ODH.TIP PREMIKA	ŠT. DOK.
NABAVA OS	F-90	IR	100–zunanja nabava os	345–preknj. iz AIB odho.	4000...
AKTIVIRANJE	AIAB	AI	345-preknj.iz AIB odhod.	346-preknj.iz AIB dohod.	7000...
STORNO AKT.	AIST	AI	100–zunanja nabava os	345–preknj.iz AIB odhod.	7000...
ODPIS	ABAVN	OP	200-izločitev brez prih.	290-izločitev popr. vred.	1400...
PRODAJA	F-92	PR	210-izločitev s prihodkom	290-izločitev popr. vred.	1500...
PREMIK	ABUMN	PM	300-preknjižba starega os	310-doh.preknj.starega os	1400...

Vir: Interni statut

Isto vrsto dokumenta lahko uporabljamo za premik in odpis, ker gre pri obojem za izločitev

sredstva iz določenega stroškovnega mesta, iz opisa dogodka in ostalih podatkov, npr. ali imamo prodajno vrednost, pa je razvidno ali gre za prodajo ali ne.

Obstaja tudi še dohodno-odhodni tip premika 341, ki je podoben tipu 345, le da gre tu za preknjižbe ali aktiviranje sredstev, katerih računi so bili izdani v preteklem letu. Gradnja prodajalne namreč traja daljši čas, preden je prodajalna usposobljena za odprtje, računi pa prihajajo sproti, na podlagi opravljenih del. Tako se lahko zgodi, da je začetek gradnje v enem letu, zaključek pa v naslednjem, in tako je tudi na voljo za uporabo v različnem letu od datuma računa. Pojavljata se tudi tipa premika 320 in 330, in sicer se nanaša na premik – odhodno in dohodno preknjižbo novega sredstva, kar pomeni, da sta bila nabava in premik na drugo stroškovno mesto opravljena v istem letu. Tega ne priporočam, ker sistem tak premik pri zbiranju podatkov o nabavah v poslovnem letu zbirno po stroškovnih mestih pri novem stroškovnem mestu zajame kot nabavo in ne premik, če je bilo novo stroškovno mesto, kamor se sredstvo premakne, v našem primeru prodajalna, odprto v istem letu, kot je bil narejen premik. Sistem ne zazna, da je bil narejen premik, ampak razume, kot da je bilo sredstvo tudi prvotno nabavljeno za to drugo prodajalno, in ne premaknjeno od kje drugje.

Tudi pri transakciji AFAR – obračun amortizacije na koncu izvedbe sistem dodeli številko dokumenta - temeljnice za knjiženje, ki se začne s številko 6. Več o obračunu amortizacije je razloženo v eni od prilog.

Transakcije iz razdelka osnovno sredstvo se nanašajo predvsem na oblikovanje samega osnovnega sredstva, ki pa se do aktivacije ne pojavlja v registru ali glavni knjigi. Pri delu sem uporabljala predvsem transakcije, ki so navedene v tabeli 8:

Tabela 8: Opravila iz razdelka osnovno sredstvo

OPRAVILO	TRANSAKCIJA	ŠTEVILKA
KREIRANJE OS	AS01	ŠTEVILKA OS NPR.: 55555
KREIRANJE PODŠTEVILKE OS	AS11	PODŠTEVILKA NPR.: 55555-1
SPREMEMBA OS	AS02	-
BRISANJE OS	AS06	-

Vir: Interni statut

Spreminjamo lahko tako kreirana kot aktivirana osnovna sredstva. Brišemo lahko samo neaktivirana sredstva, torej tista, ki so kreirana in niso aktivirana, in tista, ki so bila deaktivirana – je bila na njih izvedena aktivacija in storno aktivacije. Obstaja še transakcija AS05 za blokiranje sredstva, ki pa je nisem uporabljala.

4.3.3. Knjiženje v glavni knjigi

Na področju osnovnih sredstev se redkeje knjiži direktno v glavno knjigo. Sama sem naletela le na nekaj primerov, ki pa se stalno ponavljajo. Drobní inventar lahko podjetje bodisi amortizira, ali pa ga do vrednosti 500 EUR takoj uvrsti med stroške in tako odhodke obdobja. V takem primeru se lahko cel račun ali del računa knjiži direktno na stroške glavne knjige in

sicer konto drobnega inventarja. Skupaj z osnovnim sredstvom se v nekaterih primerih nabavi tudi potrošni material, ki je na istem računu s sredstvom. Tak primer je tiskalnik, ki je sredstvo in kartuša, ki se v tem primeru knjiži na stroške potrošnega materiala. Na računih se včasih pojavijo tudi postavke opravljenih storitev, ki sicer so povezane s sredstvom, vendar se ne morejo všteti v njegovo nabavno vrednost, zato se knjižijo med stroške v glavno knjigo.

Poleg že omenjenih primerov se pri nabavah v glavno knjigo knjižijo tudi vkalkulirani sconti, z direktnim knjiženjem pa se srečamo tudi pri prodaji sredstva ter danih avansih. Medtem ko pri teh transakcijah z direktnim knjiženjem tekom poteka transakcije določimo ključ knjiženja, torej stran konta in konto, so pri ostalih transakcijah oboji pojavljajo posredno prek transakcij, saj se nastavljeni v ozadju in se knjiženje v glavno knjigo vrši avtomatsko.

Ključni knjiženja se razlikujejo po tem ali gre za direktno ali avtomatsko knjiženje, in sicer se pri direktnem knjiženju uporabljata ključa 40 – za knjiženje na konto in 50 – za knjiženje s konta (v minus). Pri avtomatskem knjiženju gre za premike med številkami sredstev, ki so grupirane v razrede, zato so konti za osnovna sredstva vezani na razrede osnovnih sredstev, uporabljata pa se ključa 70 – knjiženje v plus (v breme/povečanje ali debet) in 75 – knjiženje v minus (v dobro/odpis ali kredit). Pri nabavi osnovnih sredstev se prejeti računi in avansni računi knjižijo v saldakonte dobaviteljev, za katere se zopet uporabljajo drugi ključni in sicer 31 – prejeti račun dobavitelja in 29B – prejeti avansni račun dobavitelja, s katerimi knjižimo na konto dobavitelja.

Pri že omenjenih transakcijah se v ozadju pojavljajo naslednje preknjižbe, ki so navedene v tabeli 9.

Tabela 9: Preknjižbe v ozadju

OPRAVILO	TRANS-AKCIJA	KLJUČ KNJIŽENJA	KONTO
AKTIVIRANJE	AIAB	75	047 – investicije v teku
		70	040 – oprema
STORNO AKTIVIR.	AIST	70	040 – oprema
		75	047 – investicije v teku
PREMIK ODHODNI IZ SM	ABUMN	75	040 – oprema
		70	050 – popravek vrednosti opr.
PREMIK DOHODNI NA SM	ABUMN	70	040 – oprema
		75	050 – popravek vrednosti opr.
ODPIS	ABAVN	75	040 – oprema
		70	050 – popravek vrednosti opr.

Vir: Interni statut

Z vsakokratnim zagonom obračuna amortizacije se le-ta obračuna v registru osnovnih sredstev. V okviru nastavitvev v ozadju transakcije za obračun amortizacije, se le-ta avtomatsko poknjiži tudi na ustrezne konte v glavni knjigi. Tako je knjižno stanje v glavni knjigi in registru usklajeno.

Tudi pri knjiženju v saldakonte uporabljamo vrste dokumenta – npr. IR za investicijski račun. Tako pri pregledu posamičnih postavk kontov glavne knjige lahko takoj razberemo, katere postavke se nanašajo na osnovna sredstva, in jih po potrebi s pomočjo filtrov za prikazovanje tudi ločeno pregledujemo.

Za primer sem vzela samo knjiženje na kontih opreme, ki je tudi najpogostejše, lahko pa gre tudi za zgradbe, neopredmetena sredstva idr.

4.3.4. Šifranti

Pri poljih, kjer imamo več vnaprej določenih možnosti vnosa, je poleg polja na desni strani puščica, in s klikom nanjo pridemo do šifrantov. Šifranti se nam ponekod prikažejo tudi s pritiskom na tipki Enter in zvezdico (*). V nadaljevanju bom omenila predvsem tiste šifrante, ki so značilni za področje osnovnih sredstev, oz. brez katerih delo ni mogoče.

Na začetku posamezne transakcije mora uporabnik določiti šifro podjetja, torej v okviru katerega podjetja bo transakcija izvedena, saj sistem omogoča vodenje osnovnih sredstev in celotnega računovodstva za več podjetij. S šifro podjetja so povezane tudi ostale nastavitve in šifranti. Prilagojeni so specifikam podjetja – imajo različne konte, razrede, stroškovne nosilce, amortizacijske stopnje, idr.

Osnovna razporeditev sredstev po vrstah so razredi sredstev. Razredi so oblikovani kot smiselna celota podobnih ali istovrstnih sredstev. Pri tem naj najprej predstavim nekaj osnov:

- sredstva so glede na začetno številko razreda ločena na investicije v teku, nepremičnine, opremo, drobni inventar in neopredmetena sredstva v smislu vlaganj v tuja osnovna sredstva;
- neaktivirana sredstva oziroma posamezne zbirne številke investicij v teku, so sicer ločene po stroškovnih mestih, skupno pa se evidentirajo in vodijo v posebnih razredih, in sicer ločeno za nepremičnine, opremo ter neopredmetena sredstva;
- oblikovani so posebni razredi za sredstva v leasingu, ki so tako vodena posebej. Tak sistem omogoča tudi ločeno vodenje sredstev, npr. pridobljenih s subvencijami in druga, v skladu z zahtevami SRS 2006.

Razredi naj bi se oblikovali smiselno – pri neopredmetenih sredstvih po vrstah, npr. ločeno za licence, vlaganja, idr.; ravno tako pri nepremičninah ločeno za zgradbe, zemljo, etažno lastnino, ipd. Pri oblikovanju razredov opreme pa je poleg razdelitve na vrste potrebno oblikovati tudi razrede sredstev, ki predstavljajo določeno celoto istovrstnih sredstev ali oddelek same prodajalne. Posebej je npr. potrebno evidentirati ročne čitalce in avtomobile, obenem pa je priporočljivo, da se ločeno evidentirajo npr. hladilne naprave, blagajne oz. blagajniška mesta, regali., transportna sredstva v skladišču ipd.

Številko razreda sestavljajo štirimestna števila, kar omogoča veliko kombinacij razločevanja oz. nadaljnjega razčlenjevanja v skupine; sam sistem je zelo podoben razčlenjevanju kontov glavne knjige, npr. za zgradbe sta prvi dve številki razredov 23 – skupina razredov objekti, nadalje razred 2300-gradbeni objekti v lasti, 2310-gradbeni objekti na leasing ipd. Za opremo v lasti je lahko skupina razredov 40, torej sta prvi dve številki razreda 40, za opremo na

leasingu pa 48. Podobno oblikovanje skupin velja tudi za neopredmetena sredstva, zemljišča in drobní inventar, kjer lahko ločimo npr. na 7900 nakupovalne vozičke, na 7990 pa ostali inventar.

Številke sredstev v registru se začenjajo različno in so odvisne od vrste sredstva in skupine razreda. Npr. vse številke opreme se začenjajo s 50, ne glede na to, v katerem razredu so, nepremičnine pa se ločijo po obojem hkrati, torej vrsti in skupini razreda na zemljišča, pri katerih se številke začnejo z 20, skupina razreda je 22, in zgradbe, kjer še številke začnejo s 23 in tudi skupina razreda je 23.

Številke razredov se lahko oblikujejo poljubno, najbolj praktično pa je, da so iste kot konti glavne knjige, na katere se knjižijo sredstva. Lahko sta npr. prvi dve številki razredov hkrati tudi prvi dve številki konta glavne knjige, na katerega se knjižijo sredstva, torej skupine kontov, lahko pa so identične tudi prve tri številke konta in razreda. Šifrant kontov, oziroma konti so vezani na razred sredstva, in z določitvijo razreda pri kreiranju sredstva, se tudi določi, na kateri konto se sredstvo knjiži. Samo knjiženje na konte investicij v teku se izvaja direktno s knjiženjem prejetega računa, preknjiževanje na, med in z ustreznih kontov sredstev, pa je nastavljeno v ozadju transakcij s pomočjo že omenjenih ključev knjiženja.

Na razrede pa so vezane tudi amortizacijske stopnje, torej je šifrant amortizacijskih stopenj povezan s šifrantom razredov sredstev. Pri oblikovanju razreda se določi tudi kakšno amortizacijsko stopnjo bodo imela sredstva v tem razredu. To se lahko določi na dva načina – s ključem amortiziranja se določi ali stopnje amortiziranja ali dobe amortiziranja.

Pravkar opisani šifranti bi bili med seboj na primer lahko povezani na naslednji način, ki je predstavljen v tabeli 10.

Tabela 10: Šifranti razredov

SKUPINA RAZREDOV	ZAČETNE ŠT. SREDSTEV	SKUPINA KONTOV	OPIS RAZREDA	AMORT. STOPNJE
6----	11	007,027,047	INVESTICIJE V TEKU	-
1----	12	001,003,005	NEOPREDM. SREDST.	50,10
1----	23	006	NEOP.SR.-VLAGANJA	10
22--	20	020	ZEMLJIŠČA	-
2---	23	021	ZGRADBE	3
4	50	040	OPREMA	20
7	70	041	DROBNI INVENTAR	20

Vir: Interni pravilnik

Stroškovni nosilci v trgovinski dejavnosti so običajno stroškovna mesta, torej prodajalne. Šifrant stroškovnih mest je lahko večnivojski in sestavljen iz večih skupin. Stroškovna mesta so lahko oblikovana kot npr. petmestna števila. Ti se podobno kot razredi lahko med seboj ločijo v skupine po začetnih številkah. Določena začetna številka lahko opredeljuje velikost trgovine, lokacijo, ali karkoli drugega. Npr. stroškovna mesta začeta z 1 se nahajajo v centrali;

na 2 so večji centri, nadalje na 22 so npr. vsa stroškovna mesta za center v Ljubljani (prodajalna, upravljanje, restavracija, ipd), na 23 za center v Celju; s 3 pa so označena stroškovna mesta manjših prodajaln, nadalje so lahko skupina 31 supermarketi, 32 pa npr. megamarket.

V okviru enega stroškovnega mesta lahko na naslednjem nivoju razdelimo sredstva po nahajališčih. To je potrebno zlasti pri večjih prodajalnah, ki jih najdemo v vseh trgovskih centrih. V grobem jih razdelimo npr. na skladišče, pripravljalnico, hladilnico in samo prodajalno. Prodajalno potem naprej lahko ločujemo po oštevilčenih sektorjih, pa tudi po oddelkih na kruh, delikateso, sadje in zelenjavo, topli postrežni otok ipd. Inventurne izpise tako lahko prilagajamo – sredstva izpišemo ločeno skupaj po skupinah oz. razredih, ali po nahajališčih. Imamo npr. 50 stolov; ločeno jih evidentiramo za pisarne, za sejno sobo, skladišče, kar nam omogoča narediti izpis, na katerem bodo skupaj navedeni vsi stoli kot samostojen razred ali vrsta sredstva, ali pa izpišemo nahajališče pisarna, kjer pa bodo poleg stolov navedena še ostala sredstva v pisarni, seveda ločeno po razredih ali vrstah. Podobno je lahko v živilski prodajalni, če ima veliko istovrstnih hladilnikov - jih ločimo na tiste v skladišču, na delikatesi, postrežnem otoku idr. Področja z zamrzovalniki so lahko razdeljena na sektorje 1,2,3, vsak sektor pa se nahaja na drugi lokaciji v prodajalni; na začetku, v sredini, ob stenah...

Znotraj šifrantu šifer davka na dodatno vrednost (DDV) se nahajajo DDV šifre posebej za osnovna sredstva, in sicer ločeno za blago in storitve, ter ločeno za dobavitelja znotraj EU in izven EU. Pri knjiženju direktno na konte stroškov glavne knjige pa se uporabljajo ločene šifre, določene za direktno knjiženje. Razločevanje šifer je namenjeno pravilnemu evidentiranju za potrebe davčnih evidenc in izdelavo poročila Intrastat za carinsko upravo.

Pri knjiženju prejetih računov se poleg DDV šifer srečamo tudi s šifrantom dobaviteljev. V podjetju, kjer sem zaposlena, se je zaradi lažjega pregledovanja posamičnih postavk kontov glavne knjige, in boljše sledljivosti, ustalila praksa, da račune, ki se nanašajo na osnovna sredstva, knjižimo v saldakonte dobaviteljev ločeno. In sicer se vsi konti dobaviteljev, ki se odprejo po nalogu pisarne osnovnih sredstev, začnejo s številko 6.

Evidentiranje in vrednotenje osnovnih sredstev poteka v večih fazah. V prilogah so opisane vse transakcije, ki so povezane z osnovnimi sredstvi; od kreiranja številke sredstva, aktiviranja, odpisov, amortizacije, do spremljanja sprememb in poročanja o osnovnih sredstvih. Vsaka faza je svoja transakcija. Ko uporabnik dodobra spozna sistem, si bo faze, ki so razložene v prilogah, zagotovo nastavljal med priljubljene v svojem meniju. Za začetek pa naj še enkrat omenim, da do njih lahko dostopa prek vhodnega menija, ali z vnosom transakcije v vnosno okno desno na vrhu ekrana in pritiskom na ikono poleg okna. Tako pri dostopu, kot pri izvedbi same transakcije, se največ uporabljajo prve tri ikone poleg vnosnega okna; prva omogoča premikanje na predhodno sliko (ekran) ali nazaj, in se jo uporablja tekom vnašanja podatkov, druga za zagon izvajanja transakcije in zadnja za prekinitev izvajanja transakcije.

5. ANALIZIRANJE OSNOVNIH SREDSTEV V TRGOVINSKI DEJAVNOSTI

5.1. Prvine računovodskega analiziranja

S funkcijo obravnavanja podatkov o preteklosti se ukvarja knjigovodstvo. Knjigovodstvo zajema zbiranje, sortiranje, urejanje, začetno obdelovanje in prikazovanje podatkov o preteklih dogajanjih. Rezultat knjigovodstva so knjigovodski obračuni in poročila, ki vsebujejo informacije o posledicah preteklih poslovnih odločitev. Knjigovodski obračuni so podlaga za nove poslovne odločitve vsem odločevalskim ravnam v podjetju.

Računovodsko načrtovanje je del funkcije obravnavanja podatkov o prihodnosti. Računovodsko načrtovanje zajema zbiranje, sortiranje, urejanje, začetno obdelovanje in prikazovanje podatkov o prihodnjih dogajanjih. Rezultat računovodskega načrtovanja so razni predračuni in poročila, ki preskrbujejo funkcijo načrtovanja v upravljalnem podsistemu z informacijami za poslovne odločitve v prihodnosti.

Računovodsko nadziranje je del funkcije nadziranja obravnave podatkov. Računovodski nadzor zajema postopke in procese presojanja pravilnosti in odpravljanja nepravilnosti pri knjigovodskem evidentiranju, in tudi pri računovodskem načrtovanju in analizi. Rezultat procesa računovodskega nadziranja je večja zanesljivost računovodskih obračunov, predračunov in analiz.

Računovodsko analiziranje je del funkcije analiziranja podatkov. Računovodsko analiziranje raziskuje povezave med že predstavljenimi računovodskimi informacijami in tudi širše povezave, kot so povezave s prodajnimi, nabavnimi, proizvodnimi informacijami ipd. Rezultat računovodskega analiziranja je večja kakovost računovodskih poročil. S pomočjo različnih računovodskih analiz, postanejo poročila bolj izpopolnjena, vsebujejo tudi bolj kompleksne informacije za uporabnika.

Bistvo sodobnega računovodskega sistema je učinkovita povezanost vseh omenjenih funkcij. Knjigovodstvo mora biti usmerjeno k potrebam nadzora in analize ter metodološko usklajeno s predhodnim računovodskim načrtovanjem. Le tako smotrno grajen računovodski informacijski sistem je lahko učinkovito orodje za sprejemanje odločitev (Turk et.al., 1997, str. 35). K omenjenim funkcijam lahko dodamo še računovodsko informiranje. Računovodsko informiranje je končna stopnja knjigovodenja, računovodskega predračunavanja, računovodskega nadziranja in računovodskega analiziranja (SRS, točka 30.1.). Računovodski informacijski sistem pokriva potrebe po informacijah številnih notranjih in zunanjih uporabnikov.

Po SRS so notranji uporabniki informacij (SRS, točka 30.7.):

- izvajalci posameznih nalog v podjetju, ki morajo odločati o podrobnostih izvajanja;
- poslovodstvo v podjetju;
- upravljalni in nadzorni organi podjetja ter
- zaposleni v podjetju.

Za potrebe notranjih uporabnikov skrbita v glavnem stroškovno in upravljalno računovodstvo. Stroškovno računovodstvo spremlja, proučuje, analizira, načrtuje in nadzoruje stroške, ter se ukvarja se z notranjo ekonomiko podjetja. Upravljalno računovodstvo je usmerjeno v oblikovanje računovodskih informacij za potrebe odločanja.

Zunanji uporabniki računovodskih informacij pa so (SRS, točka 30.8.):

- lastniki podjetja, ki niso člani njegovih upravljalnih in /ali nadzornih organov (tudi možni vlagatelji kapitala);
- posojilodajalci (zlasti dajalci dolgoročnih pa tudi kratkoročnih posojil);
- dobavitelji (zlasti dajalci dolgoročnih blagovnih pa tudi kratkoročnih kreditov);
- kupci (zlasti glavni stalni kupci);
- država in
- javnost (tudi tekmeci).

Za potrebe zunanjih uporabnikov skrbi pretežno finančno računovodstvo. Finančno računovodstvo pripravlja poslovni in finančni izid celotnega podjetja, ukvarja se s premoženjskimi spremembami sredstev in obveznosti do virov sredstev s poudarkom na razmerjih do drugih subjektov.

Računovodsko proučevanje je sestavina finančnega računovodstva, kadar obravnava računovodske podatke, pomembne za prikazovanje celotnega podjetja ali njegovih razmerij z drugimi, in sestavina stroškovnega računovodstva, kadar obravnava računovodske podatke o podrobnostih z notranjega področja delovanja. Ne glede na to, ali gre za proučevanje v okviru stroškovnega ali finančnega računovodstva, je potrebno pri proučevanju, pomembnem za odločanje poslovanja (ali lastnikov), upoštevati tudi njegovo poslovodno (odločevalno) vlogo (SRS, točka 29.3.).

Zgodovinsko gledano je računovodska analiza predhodnik analize poslovanja podjetja, saj so bili prvi razpoložljivi podatki o poslovanju podjetja pravzaprav računovodski. Računovodski sistem še sedaj predstavlja temelj informacijskega sistema podjetja. Zato zajema pomemben del vseh štirih navedenih informacijskih funkcij. Na tej osnovi lahko najdemo tudi mesto računovodskega proučevanja (analiziranja) v informacijskem sistemu podjetja in sicer kot del analiziranja poslovanja podjetja.

Podjetje redno analizira svoje poslovanje, torej tudi osnovna sredstva, da na ta način ugotavlja uspešnost svojega poslovanja v obračunskem obdobju, v primerjavi s preteklim obdobjem, morebitno odstopanje od zastavljenih ciljev, in da svojo uspešnost primerja s primerljivimi podjetji v panogi in v obdobju, v katerem posluje. Analiza poslovanja podjetja tako sodi tudi v letno poročilo, saj tako zunanjim kot notranjim lastnikom nudi pomembne informacije o uspešnosti poslovanja in osnovo za sprejemanje poslovnih odločitev.

Poslovanje analiziramo tudi z analiziranjem podatkov iz letnih računovodskih izkazov. Analiziranje podatkov je presojanje ugodnosti, ki jo izražajo, in iskanje izboljšav, na osnovi katerih bi usmerjali in uravnavali prihodnje delovanje. Analiziranje služi kot podlaga za odločanje v okviru upravljanja (Hočevar, 1998). Nekaj posameznih veličin pove relativno malo. Njihove povezave z drugimi veličinami ali njihove spremembe v času pa so lahko pomembne. Metode, tehnike in orodja računovodske analize so namenjene razkrivanju teh

povezav in sprememb.

Sistematični pregled metod je možno povzeti na naslednji način:

1. Splošne metode analize, ki so lastne vsem znanstvenim disciplinam (na primer indukcija, dedukcija, abstrakcija)
2. Temeljne metode analize, ki so značilne zlasti za analizo poslovanja (na primer razčlenjevanje, primerjanje, izločevanje, osamljanje, strnjevanje, postavljanje in preverjanje hipotez)
3. Posebne metode analize, ki so značilne za računovodsko analiziranje (na primer vodoravna analiza, navpična analiza, analiza presekov, analiza gibanj, analiza točke preloma, analiza finančnega položaja, analiza odmikov (Turk et al., 1999, str. 580), analiza kazalnikov, analiza tokov, analiza stroškov in koristi).
4. Razvitejše, statistične in druge kvantitativne metode (npr. multivariantna diskriminacijska analiza, Altmanov model, model linearne verjetnosti, logit model, probit model, model linearne diskriminante, Bathory-jev model).

Pri opredelitvi pojma tehnika je koristno izhajati iz njenega grškega izvora, pri čemer je treba upoštevati dve besedi: technicos v strokovnem in praktičnem smislu, ter techne, spretnost, umetnost. V procesu analiziranja gre očitno za drugo možnost, torej za spretnost. V okviru iste metode je namreč možno predpostaviti, da bo nekdo z večjo spretnostjo (drugačnimi tehnologijami) prišel hitreje do cilja. Res pa je, da bo bolj učinkovit ob boljši "tehniki", če na primer uporablja zmogljivejši računalnik. Tudi v angleškem jeziku lahko najdemo to razlikovanje. Ločijo namreč technics, tehniko od technique, spretnost, čeprav ju pogosto uporabljajo tudi kot soznačnici. Na prikazan način je možno načelno sicer ločevati pojma metoda in tehnika, vendar je meja med njima še vedno mehka, zlasti, kadar bi radi opredelili kakšen konkreten postopek analiziranja.

Podoben je problem s pojmom orodje, vendar si je možno predstavljati, da je nekdo v okviru neke analitične metode bolj spreten (uporablja boljšo tehniko) z istim ali pa z drugačnim orodjem. Iz tega lahko sklepamo, da pojem orodja predstavlja pravzaprav osnovni element (prvino) tehnike ali tudi metode. V takem primeru lahko med prvine računovodskega analiziranja opredelimo še naslednja orodja, ki jih lahko uporabljamo v vseh metodah (in tehnikah) analize, ki sem jih našela :

1. Kazalci oziroma absolutna števila:
 - stanja (veličine, vrednosti, količine),
 - tokovi (spremembe vrednostnih kazalcev).
2. Kazalniki oziroma relativna števila (koeficienti, odstotki, stopnje udeležbe, indeksna števila, strukture).

Med pomožna orodja analiziranja pa lahko štejemo še:

1. grafična orodja (preglednice, grafikoni, slike, sheme, oblike dreves),
2. matematična orodja (prijemi finančne matematike, verjetnostni in infinitezimalni račun, statistični izračuni itn.).

Za podjetja v trgovinski dejavnosti so zlasti pomembne poleg ostalih analiz, ki se izvajajo v vseh podjetjih, razne podrobne analize prodaje po več različnih kriterijih: po poslovnih enotah, stroškovnih mestih, prodajnih mestih, prodajnih skladiščih, posameznih artiklih in

blagovnih skupinah in podskupinah, po datumskih obdobjih, partnerjih idr. Na enak način kot prodajo moramo analizirati tudi stroške po različnih kriterijih. Izvajamo primerjalne analize vseh vrst, kjer tudi primerjamo podatke preteklih obdobj s tekočimi.

Izdelamo lahko kvalitativno in kvantitativno analizo informacij sestavin poslovnih procesov poslovanja posameznih poslovnih enot, prihodkov in stroškov poslovanja, analizo uspešnosti prodaje posameznih blagovnih skupin, vrst blaga ali storitev po količinah in prodajnih vrednostih ter še mnogo več. Ves čas moramo imeti tudi na voljo vpogled v uspešnost poslovanja, ustvarjene razlike v ceni na ravni posameznih poslovnih enot, v določenem obdobju in na ravni posameznih vrst blaga ter stanje terjatev po stroškovnih mestih oz. datumu zapadlosti posamezne terjatve, partnerjih...

Analiziranje osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti se bistveno ne razlikuje od analiz v podjetjih iz drugih dejavnosti. Računovodsko analiziranje osnovnih sredstev je presojanje ugodnosti (bonitete) stanja in gibanja osnovnih sredstev ter stroškov, ki so z njimi povezani. Osnovna sredstva lahko analiziramo s kazalniki – ti so lahko na nivoju posameznih stroškovnih mest ali prodajnih mest, ali na ravni celotnega podjetja. Analiziramo lahko odmike realiziranih kategorij od planiranih, kategorije in kazalnike pa lahko primerjamo v času, z drugimi podjetji ali s panogo, znotraj podjetja pa med posameznimi stroškovnimi mesti, profitnimi centri, regijami; odvisno od organiziranosti podjetja. Pri tem lahko primerjamo bodisi stanja, bodisi dinamiko kazalcev ali kategorij in kazalnikov.

5.2. Analiziranje z odmiki

Z analiziranjem poslovanja želijo v podjetju ugotoviti tudi vzroke, zakaj so poslovni rezultati takšni kot so. V ta namen morajo:

- vedeti, kakšni bi bili možni izidi glede na razmere pri poslovanju,
- kakšna sodila je potrebno uporabiti za oceno izidov,
- poznati podatke, ki jih je treba vključiti v analizo (Kavčič, 2002).

Primerjanje s sodilom je pravzaprav primerjanje med optimalnim (želenim) in dejanskim stanjem v preteklosti oziroma med optimalnim in načrtovanim stanjem v prihodnosti. Taka opredelitev upošteva tudi dejstvo, da načrtovano stanje ne odraža vselej želenega stanja. Vsebinsko gledano, torej načrtovano stanje načeloma bolj ustreza pričakovanemu (realnosti), kot želenemu. Pri tem ima vsak odmik od želenega, najugodnejšega (optimalnega) stanja svoje dobre in slabe strani, ki jih je treba posebej analizirati. To je pomembno, saj imajo na primer iste poslovne odločitve v različnih finančnih položajih podjetja različno (ne)ugodne posledice. Zato sta v konkretnem procesu analiziranja spoznavni proces in proces primerjanja s sodilom zelo tesno povezana in tudi povratno vplivata eden na drugega. Osnovna omejitev te faze procesa analiziranja je v dejstvu, da še tako natančno računovodsko ugotovljeno dejansko stanje ni povsem točno, saj je ugotovljeno na osnovi omejenega števila informacij, kar je treba seveda upoštevati pri oblikovanju informacij. Če upoštevamo dinamični vidik sodila, lahko primerjanje s sodilom pripelje do številnih dodatnih informacij, ki jih celovito kaže tabela 11.

Tabela 11: Izvori oblikovanja informacij

Element	Stanje	Gibanje v preteklosti	Primerjava z načrt. stanjem in gibanjem	Primerjalna presoja (benchmarking)	Načrtovano gibanje v prihodnosti
1. Dejanske kategorije					
2. Optimalne kategorije					
3. Odmiki (1-2)					

Vir: Interni pravilnik

Tabela 11 kaže, da je sodilo (optimalne kategorije) možno in potrebno načrtovati, saj se le-to tudi spreminja v času (kar je prav tako treba analizirati), in se lahko razlikuje od realno pričakovanih (načrtovanih) kategorij. Zato lahko odmike od optimalnega spremljamo na različnih ravneh (stanje, gibanje v preteklosti, primerjava z načrtovanim, primerjava z okoljem, pričakovano gibanje v prihodnosti), s tem pa lahko oblikujemo številne koristne informacije, zlasti pa težo odmikov in njihovo gibanje. Seveda lahko odmike izražamo tako z absolutnimi, kot tudi z relativnimi števili.

Iz tabele 11 je nadalje razvidno, da je vsak odmik v načelu posledica spremembe dejanske in/ali spremembe želene kategorije. Tu pa se skriva tudi past za analitika, ki je tradicionalna računovodska ni dovolj jasno upoštevala oziroma pojasnila. Zaradi temeljnih lastnosti dvostavnega knjigovodstva je namreč možno isto kategorijo izračunati iz računovodskih izkazov na številne načine.

Če navedeno upoštevamo, moramo pri analizi odmikov iz tabele 11, ugotoviti tako vzroke za spremembo dejanskih kategorij, kot tudi vzroke za spremembo optimalnih kategorij. Na obe vrsti kategorij praviloma vplivajo povsem drugi vzroki. Njihova opredelitev hkrati pomeni tudi opredelitev področja možnih poslovnih ukrepov podjetja. Brez teh ugotovitev se proces analiziranja ne more uspešno nadaljevati z naslednjo fazo, to je s procesom oblikovanja informacij.

Najpogosteje se kot sodila pri računanju odmikov upoštevajo predračunske velikosti, zato je nujno, da je zagotovljena uporaba metod pri sestavljanju predračunov in obračunov ter s tem tudi primerljivost podatkov. Analiziranje z odmiki je uveljavljeno predvsem pri računovodskih kazalcih. Računovodski kazalci so absolutna števila, ki se nanašajo na pomembne gospodarske kategorije, o katerih obstajajo računovodski podatki, to so na primer: sredstva, osnovni kapital, prihodki, dobiček, izguba, prodajne cene na enoto ipd. Kazalci kažejo stanje in razvijanje česa v denarni merski enoti. Računovodski kazalci se pojavljajo v finančnem računovodstvu, stroškovnem računovodstvu in poslovodnem računovodstvu. Odmiki lahko nastajajo tako v finančnem kot v stroškovnem računovodstvu, zato jih tudi v obeh omenjenih računovodstvih ugotavljamo ter proučujemo razloge za pojavljanje razlik med sodilom in doseženim. Z analiziranjem odmikov se ukvarja prvenstveno poslovodno računovodstvo.

Na področju osnovnih sredstev se ugotavljanje in analiziranje odmikov med realiziranim in planiranim pojavlja predvsem na naslednjih treh področjih:

1. Priskrba osnovnih sredstev, s katero so povezani naslednji stroški nabavne cene:
 - nakupna cena,
 - prevozni stroški,
 - carina in druge dajatve,
 - drugi stroški nabave.
2. Usposobitev in uporaba osnovnih sredstev, s katero so povezani naslednji stroški:
 - stroški usposobitve,
 - stroški uporabe: vzdrževanje, zavarovanje, najemnina, obresti.
3. Poraba in odtujitev osnovnih sredstev, s katero so povezani naslednji stroški:
 - stroški obrabe,
 - stroški izločitve: demontaža, nadomestitev neamortizirane vrednosti,
 - stroški izničenja,
 - stroški prodaje.

V nekaterih podjetjih bolj natančno analizirajo predvsem stroške nabave, še posebno novih investicij, ki so povezani tudi s finančnim vidikom, in stroške amortizacije ali obrabe. Večje investicije v nove prodajalne so za trgovsko podjetje običajno velik finančni zalogaj, ki zajema tudi planiranje in analiziranje potreb po finančnih sredstvih, zato je skoraj nuja, da sistem omogoča zelo pregledno spremljanje investicij. Do odmikov lahko pride zaradi višje sile, zaradi katere projekt ni pravočasno izveden ali pomanjkanja finančnih sredstev (npr. neodobritev kredita ali leasinga zaradi nepravočasno izpolnjenih pogojev). Do odmikov v stroških amortizacije lahko pride zaradi spremembe računovodskih usmeritev ali stopenj amortiziranja.

Če na podjetje gledamo od zunaj, potem primerjamo in analiziramo pravkar navedene kazalce in odmike z ostalimi podjetji ali panogo, če pa na podjetje gledamo od znotraj, pa kazalce primerjamo med stroškovnimi mesti ali prodajnimi mesti, skupinami stroškovnih mest ali regijami in profitnimi centri, ki so lahko določeni glede na velikost prodajaln ali vrsto dejavnosti znotraj podjetja (npr. hipermarketi so en profitni center, navadni marketi drugi, skladišča tretji). Nadalje lahko primerjamo še bolj podrobne podatke, npr. mesečne, kumulativne, po strukturi sredstev, vrsti sredstev, kontu idr. Ločeno lahko analiziramo nabavo in tekoče stroške za že obstoječa stroškovna mesta in nove projekte.

V nadaljevanju vam predstavljam možne primerjave plana in realizacije ter panoge na primeru družbe Poslovni sistem Mercator d.d..

Tabela 12: Primerjava naložb v osnovna sredstva

	PLAN 2005	STANJE 31.12.	ODMIK	INDEKS ST/PL
Naložbe v 000 SIT	9.123.765	38.249.470	29.125.705	419,22

Vir: MERCATOR

Za leto 2005 je Poslovni sistem Mercator planiral za 9 mlrd naložb v osnovna sredstva, konec leta 2005 pa so investicije znašale 38 mlrd, kar je več kot 4-krat več od planiranega. Večji del investicij so sredstva v gradnji, predvsem nakupi nepremičnin.

Tabela 13: Primerjava stanja in naložb Skupine Mercator

v 000 SIT	PLAN 2006	STANJE 31.12.	ODMIK	INDEKS ST/PL
Naložbe v SLO	25.410.404	22.100.248	3.310.156	86,97
Osnovna sredstva	299.978.151	318.720.834	18.742.683	106,25

Vir: MERCATOR

Skupina Mercator zajema poleg družbe Poslovni sistem Mercator še druge družbe v Sloveniji in v tujini. Naložbe obsegajo predvsem gradnjo nakupovalnih centrov, manjše naložbe od planiranih pa so verjetno rezultat še nedokončanih, torej nezgrajenih objektov konec leta, saj se gradnja velikokrat časovno podaljša zaradi vremenskih razmer, dolgih upravnih postopkov, idr. V skupini Mercator so planirali, da se bodo osnovna sredstva povečala za 7% glede na stanje konec leta 2005, vzroke za še enkrat večji odstotek povečanja ne gre iskati v večjih naložbah, saj so bile le-te manjše od planiranih, ampak v prevzemih drugih družb, ki so tako vključene v skupino, in so rezultat globalizacijskega trenda v trgovinski dejavnosti.

Odmiki od konkurence bodo predstavljeni v nadaljevanju, saj so povezani tudi z vsebino naslednjih dveh poglavij – vsebino in strukturo sredstev ter kazalniki.

5.3. Analiziranje stanja, strukture in gibanja osnovnih sredstev

Stanje, struktura in gibanje, torej dinamika osnovnih sredstev so odvisni od:

1. Priskrbe osnovnih sredstev, ki jo ločimo na izdelavo, nakup in pridobitev ob pomoči finančnega najema.
2. Usposobitve in uporabe osnovnih sredstev, kjer ločimo sredstva na tista v pripravi, uporabi in zunaj uporabe.
3. Porabe in odtujitve osnovnih sredstev, kjer ločimo odpis, izločitev, izničitve in prodajo osnovnih sredstev.

Učinki stanja, torej obsega in strukture osnovnih sredstev na uspeh podjetja se kažejo s tem ko:

- določajo obseg zmogljivosti podjetja,
- pomembneje določajo raven produktivnosti dela v podjetju,
- določajo velik del stroškov podjetja,
- v veliki meri določajo hitrost obračanja vloženih sredstev,
- določajo pomen podjetja v panogi oziroma dejavnosti (Pučko, 2001).

Pri analizi stanja in dinamike osnovnih sredstev z določenimi osnovami, se srečamo s problemom, da osnove niso enake, zato se mora pri taki analizi upoštevati vse dejavnike, ki lahko vplivajo na primerjalne osnove. Primerjalne osnove, ki se jih največ uporablja pri tem analiziranju so podatki iz preteklega obdobja, podatki ki se nanašajo na sorodno podjetje ali

povprečno veliko podjetje v panogi.

Pri poslovanju mora vsako podjetje paziti, da ohranja primerno sestavo osnovnih sredstev. Ta sestava je seveda odvisna tudi od vrste dejavnosti s katero se podjetje ukvarja, okolja v katerem posluje, učinkovitosti in uspešnosti njegovega poslovanja. Višina in struktura osnovnih sredstev v trgovinski dejavnosti sta odvisni od velikosti trgovskega podjetja, sistema prodaje, hitrosti obračanja zalog (potrebno manj/več skladiščnega prostora), razvitosti prodajne mreže trgovske stroke in tudi drugih nabavnih in prodajnih dejavnikov.

V začetku poslovanja podjetje praviloma razpolaga z denarnimi sredstvi, s katerimi nato nabavi osnovna sredstva. Pri opravljanju dejavnosti se ta sredstva trošijo. S prodajo proizvodov in ali storitev ima podjetje terjatve do kupcev, ki se ob plačilu zopet spremenijo v denarna sredstva, kjer se celotni krog ponovi. Zato je dinamika obsega in strukture osnovnih sredstev v času različna in ni vsako leto enaka. Na osnovi spreminjanja posameznih vrst osnovnih sredstev skozi čas lahko sklepamo o premoženjski in poslovni elastičnosti podjetja.

V nadaljevanju so prikazane analize stanja, gibanja in strukture osnovnih sredstev v panogi in v treh največjih podjetjih po tržnem deležu v panogi.

Tabela 14: Dinamika osnovnih sredstev v podjetju Spar Slovenija d.o.o.

SREDSTVA v TSIT	2004	Sestava	2005	Sestava	Indeks 2005/2004
A. Osnovna sredstva	28.936.488	71%	32.602.551	68%	113
1. Neopredm. sredstva	2.675.468	9%	2.526.538	8%	94
2. Opredmet. sredstva	26.261.020	91%	30.076.013	92%	115
B. Ostala sredstva	11.853.868	29%	14.715.238	32%	124
SKUPAJ	40.790.356	100	47.317.789	100	116

Vir: IBON

Iz tabele 14 je razvidno, da so se v letu 2005 povečala vsa sredstva razen neopredmetenih sredstev, ki so se zmanjšala glede na prejšnje leto. V sestavi se je delež osnovnih sredstev v celotnih sredstvih rahlo zmanjšal, sestava osnovnih sredstev pa se ni bistveno spremenila. V tabelah 14,15 in 16 so zneskovno prikazana tudi ostala sredstva predvsem zaradi primerjave kakšen je delež osnovnih sredstev v vseh sredstvih, ostala sredstva pa sestavljajo gibljiva sredstva in dolgoročne finančne naložbe. Ostala sredstva so se povečala za več kot osnovna sredstva, pri čemer so se povečala tako gibljiva sredstva, kot tudi dolgoročne finančne naložbe.

Tabela 15: Dinamika osnovnih sredstev v podjetju Poslovni sistem Mercator d.d.

SREDSTVA v TSIT	2004	Sestava	2005	Sestava	Indeks 2005/2004
A. Osnovna sredstva	88.275.640	40%	143.255.373	48%	162
1. Neopredm. sredstva	353.782	0%	954.447	1%	270
2. Opredmet. sredstva	87.921.858	100%	142.300.926	99%	162
B. Ostala sredstva	134.463.243	60%	155.340.961	52%	116
SKUPAJ	222.738.883	100%	298.596.334	100%	134

Vir: IBON

Iz tabele 15 je razvidno, da so se v letu 2005 povečala vsa sredstva glede na prejšnje leto, v sestavi pa se je povečal delež osnovnih sredstev v celotnih sredstvih, sestava osnovnih sredstev pa se ni bistveno spremenila. Skoraj za trikrat so se povečala neopredmetena osnovna sredstva, ki pa sicer predstavljajo majhen delež v vseh osnovnih sredstvih. Ostala sredstva so se povečala za manj kot osnovna sredstva, pri čemer so se povečala tako gibljiva sredstva, kot tudi dolgoročne finančne naložbe.

Tabela 16: Dinamika osnovnih sredstev v podjetju Engrotuš d.o.o.

SREDSTVA v TSIT	2004	Sestava	2005	Sestava	Indeks 2005/2004
A. Osnovna sredstva	38.338.195	60%	51.290.706	64%	134
1. Neopredm. sredstva	505.500	1%	880.289	2%	174
2. Opredmet. sredstva	37.832.695	99%	50.410.417	98%	133
B. Ostala sredstva	25.195.321	40%	28.567.762	36%	113
SKUPAJ	63.533.516	100%	79.858.468	100%	126

Vir: IBON

Iz tabele 16 je razvidno, da so se v letu 2005 povečala vsa sredstva glede na prejšnje leto, v sestavi pa se je rahlo povečal delež osnovnih sredstev v celotnih sredstvih, sestava osnovnih sredstev pa se ni bistveno spremenila. Največ so se povečala neopredmetena osnovna sredstva, ki pa sicer predstavljajo majhen delež v vseh osnovnih sredstvih. Ostala sredstva so se povečala za manj kot osnovna sredstva, pri čemer so se gibljiva sredstva zmanjšala, dolgoročne finančne naložbe pa so se bistveno povečale.

Osnovna sredstva so se največ povečala v Mercator-ju, ki je od vseh treh tudi največje podjetje, rast osnovnih sredstev pa je v Engrotuš-u večja kot v Spar-u, čeprav ima manjši tržni delež, kar kaže na to, da se podjetje širi. V tem vrstnem redu so se povečevala tudi ostala sredstva.

V zgornjih tabelah so bili predstavljeni dinamika in obseg, v grobem pa tudi struktura oziroma sestava sredstev v že omenjenih treh podjetjih. V nadaljevanju bom strukturo primerjala še s povprečno strukturo družb v isti dejavnosti in velikosti, torej z velikimi

družbami, ki so klasificirane v točki G/52.1, kar bi lahko imenovali tudi primerjava s panogo.

Tabela 17: Primerjava strukture sredstev s panogo v letu 2005

	SPAR	MERCATOR	ENGROTUŠ	PANOGA
A. Osnovna sredstva	68%	48%	64%	49%
1. Neopredm. sredstva	8%	1%	2%	3%
2. Opredmet. sredstva	92%	99%	98%	97%
B. Ostala sredstva	32%	52%	36%	51%
SKUPAJ	100%	100%	100%	100%

Vir: IBON

V tabeli 17 lahko vidimo, da imata podjetji Spar in Engrotuš veliko večji, podjetje Mercator pa skoraj enak delež osnovnih sredstev v vseh sredstvih kot je povprečje v zgoraj opredeljeni zožani panogi. Sestava osnovnih sredstev je pri vseh razen pri Spar-u dokaj enaka. Spar ima več neopredmetenih sredstev, kar verjetno pomeni, da ima večji del prodajnih prostorov v najemu kot drugi, ki jih imajo več v lasti. Temu primeren je tudi manjši delež ostalih sredstev pri teh dveh podjetjih, Mercator pa je zelo blizu povprečja.

V naslednji tabeli je narejena primerjava bolj podrobne strukture osnovnih sredstev med že obravnavanimi tremi podjetji po nabavni vrednosti in skupni podatek o neodpisani vrednosti osnovnih sredstev, s pomočjo katerega bom v naslednjem poglavju izračunavala nekatere kazalnike.

Tabela 18: Primerjava podrobne strukture osnovnih sredstev v nabavni vrednosti za leto 2005

SREDSTVA v TSIT	SPAR		MERCATOR		ENGROTUŠ	
	VREDNOST	%	VREDNOST	%	VREDNOST	%
a. Neopredm. sredstva	3.972.940	9	2.589.865	0	1.308.707	2
b. Opredmet. sredstva	42.743.700	91	238.250.200	100	60.803.057	98
1. Zemljišča	5.677.155	13	27.784.821	12	7.768.005	13
2. Zgradbe	20.490.345	48	144.011.174	60	31.612.397	52
3. Oprema	14.678.846	34	36.557.899	15	11.835.864	20
4. Predujmi	1.479.271	4	2.525.224	1	235.428	0
5. OS v pridobivanju	418.083	1	25.914.218	11	9.351.363	15
6. Ostala OOS	-	-	253.552	1	-	-
7. OOS zunaj uporabe	-	-	1.203.312	0	-	-
A. Skupaj nabavna vr.	46.716.640	100	240.840.065	100	62.111.764	100
B. Neodpisana vrednost	32.602.550	-	143.255.373	-	51.290.706	-
C. Popravek vrednosti	14.114.090	-	97.584.692	-	10.821.058	-

Vir: TUŠ, MERCATOR, SPAR

Lahko vidimo, da je tudi po nabavni vrednosti delež opredmetenih in neopredmetenih sredstev v vseh osnovnih sredstvih enak kot zgoraj po knjižni (neodpisani) vrednosti. Podatki v zgornji tabeli nam tudi kažejo, da imajo največji delež v opredmetenih osnovnih sredstvih zgradbe, sledi oprema in nato zemljišča. Ista struktura je značilna tudi, če gremo gledati bolj podrobno posamezne prodajalne. Glede na to, da neopredmetena sredstva predstavljajo majhen delež v vseh sredstvih, bi bila pravkar omenjena razdelitev sredstev možna tudi kot razporeditev sredstev po ABC metodi glede na deleže v vseh sredstvih. V tabeli 18 tudi lahko vidimo, da imata Mercator in še posebej Engrotuš še kar nekaj odprtih projektov oziroma sredstev v gradnji, medtem ko jih ima Spar manj. Na podlagi podatkov navedenih v zgornjih tabelah, in drugih podatkov iz bilance stanja in podatkov iz izkaza poslovnega izida lahko računamo kazalnike, ki bodo predstavljeni v naslednjem poglavju.

5.4. Analiziranje s kazalniki

Analiza na podlagi kazalnikov omogoča:

- razumevanje informacij,
- primerljivost informacij s preteklimi rezultati in konkurenčnimi podjetji,
- ugotavljanje odstopanj,
- oblikovanje mnenja o preteklem poslovanju ter napoved prihodnje uspešnosti podjetja.

Računovodski kazalniki so relativna števila, ki se nanašajo na gospodarske kategorije, o katerih obstajajo računovodski podatki. Računovodski kazalniki kažejo razmerja med postavkami, ki so vsebinsko smiselne in iz različnih zornih kotov podajajo sliko o uspešnosti poslovanja podjetja.

Računovodski kazalniki se pojavljajo v finančnem, pa tudi v stroškovnem in poslovnem računovodstvu. Podjetje samo izbere tiste računovodske kazalnike, ki so glede na potrebe posameznih uporabnikov informacij najboljše, pri čemer seveda upošteva značilnosti svojega poslovanja in objektivne možnosti merjenja.

Izračun kazalnikov je običajno najenostavnejši del analize, saj gre za računsko operacijo. Veliko bolj so pri analiziranju s kazalniki problematične:

- opredelitve ekonomskih kategorij, ki jih primerjamo,
- izbira primernih ekonomskih kategorij za ta namen in
- opredelitve vsebine kazalnikov in s tem opredelitve podlag za ukrepanje (Kavčič, 2002).

Uporaba računovodskih kazalnikov, ki so primerni za primerjavo v času in prostoru, je zelo razširjena. Pri analiziranju s pomočjo računovodskih kazalnikov se moramo zavedati možnih omejitev in problemov, ki se pri tem pojavljajo. Preden pristopimo k računanju kazalnikov moramo najprej proučiti računovodske izkaze, na osnovi katerih bomo kazalnike računali. Potrebno je ugotoviti, ali so podatki v njih časovno primerljivi oziroma, če gre za bilance različnih podjetij, ali so te bilance medsebojno primerljive, se pravi, če so bile izdelane na osnovi uporabe istih računovodskih politik. V primeru, da temu ni tako, moramo računovodske izkaze najprej ustrezno prilagoditi, da postanejo primerljivi (Stickney, 1996). Na kategorije v računovodskih izkazih, ki so vključene v izračunane kazalnike lahko na primer vplivajo: metode amortiziranja osnovnih sredstev, metode vrednotenja zalog, politika

krepitev in slabitev sredstev. Pri tem je potrebno upoštevati tudi značilnosti posameznega podjetja. Če na primer primerjamo kazalnike dveh podjetij, ki sicer opravljata isto dejavnost, pri tem pa eno posluje z lastnimi, drugo pa z najetimi osnovnimi sredstvi, se lahko dobljeni rezultati bistveno razlikujejo.

Nadalje moramo biti pozorni pri kazalnikih, kjer se primerjajo statično opredeljene kategorije iz bilance stanja z dinamično opredeljenimi kategorijami iz izkaza poslovnega izida. V takšnih primerih je potrebno izračunati povprečno stanje postavk v bilanci stanja, za kar ne zadošča zgolj poznavanje stanja na začetku in na koncu leta. Pri izračunavanju kazalnikov je potrebno upoštevati tudi morebitni vpliv sezonskih vplivov, izločiti pa je potrebno tudi morebitni vpliv inflacije z uporabo stalnih cen in upoštevati vpliv kazalnikov na druge kazalnike.

SRS razvrščajo računovodske kazalnike glede na izhodišče v bilanci stanja in izkazu uspeha ter glede na potrebe po finančnem in gospodarskem načinu presojanja v naslednje skupine:

- kazalniki stanja financiranja (vlaganja),
- kazalniki stanja investiranja (naložbenja),
- kazalniki vodoravnega finančnega ustroja, kazalniki obračanja,
- kazalniki gospodarnosti,
- kazalniki dobičkonosnosti in
- kazalniki dohodkovnosti ter
- kazalniki finančne tokovnosti (SRS 29)..

V trgovinski dejavnosti primerjamo kazalnike v času in prostoru. Primerjava v času nam kaže gibanje kazalnikov v različnih obdobjih. Primerjava v prostoru pa se lahko izvaja kot primerjava s konkurenco ali primerjava znotraj podjetja, med stroškovnimi ali prodajnimi mesti, regijami in profitnimi centri. Na osnovna sredstva se nanašajo v nadaljevanju omenjeni kazalniki, ki se lahko računajo bodisi za celotno podjetje, bodisi le za posamezne dele, ki jih tako lahko med seboj primerjamo.

Kazalniki stanja investiranja (naložbenja)

S kazalniki stanja investiranja analiziramo strukturo sredstev v podjetju (aktivna stran bilance stanja). Pri analizi kazalnikov investiranja se moramo zavedati, da se lahko vrednosti kazalnikov po posameznih panogah zelo razlikujejo. Kazalniki so pomembni predvsem za management podjetja, ki odloča o investicijah v posamezne vrste sredstev, manj pa za zunanje uporabnike. Kazalniki so močno odvisni od dejavnosti, ki jo podjetje opravlja (Hočevar, Igličar, Zaman, 2000).

Stopnja osnovnosti financiranja kaže delež osnovnih sredstev (po neodpisani vrednosti) v vseh sredstvih. Analiziranje strukture osnovnih sredstev je bilo že predstavljeno v predhodnem poglavju v tabelah 14,15,16 in 17.

Zastarevanje osnovnih sredstev je ekonomski pojav, ki ga ne moremo natančno meriti. Posredno ga izražamo z odpisanostjo osnovnih sredstev. Seveda praviloma obstaja večja ali manjša razlika med stopnjo odpisanosti in stopnjo zastarelosti osnovnih sredstev, kajti odpisanost je posledica politike amortiziranja teh sredstev, ki se ji ne posreči vedno

uveljavljati popolne skladnosti z zastarevanjem osnovnih sredstev (Pučko, 1996).

Odpisanost se lahko spremlja skupno za vsa osnovna sredstva ali ločeno za zgradbe in opremo. Odpisanost osnovnih sredstev spremljamo in ocenjujemo s pomočjo **stopnje odpisanosti**, ki jo opredelimo kot delež odpisane vrednosti osnovnih sredstev (popravek vrednosti) v nabavni vrednosti vseh osnovnih sredstev. Nasprotje je **stopnja neodpisanosti** osnovnih sredstev, ki jo izražamo kot delež neodpisane vrednosti osnovnih sredstev v nabavni vrednosti vseh osnovnih sredstev, pri čemer je neodpisana vrednost razlika med nabavno vrednostjo osnovnih sredstev in in odpisano vrednostjo teh sredstev.

Koeficient opremljenosti dela z osnovnimi sredstvi je razmerje med osnovnimi sredstvi po nabavni vrednosti in številom zaposlencev. Višji koeficient pomeni, da podjetje uporablja novejša, varčnejša in učinkovitejša osnovna sredstva, zaradi česar je pričakovati, da bo uspešnost podjetja večja.

V nadaljevanju so predstavljeni pravkar omenjeni kazalniki za že obravnavana tri podjetja.

Tabela 19: Kazalniki stanja investiranja za leto 2005

SREDSTVA v TSIT	SPAR	MERCATOR	ENGROTUŠ
A. Skupaj nabavna vr.	46.716.640	240.840.065	62.111.764
B. Neodpisana vrednost	32.602.550	143.255.373	51.290.706
C. Popravek vrednosti	14.114.090	97.584.692	10.821.058
Č. Zaposlenci na dan 31.12.	2.631	9.216	2.649
Koef. opremljenosti dela	17.756	26.133	23.447
Stopnja odpisanosti (%)	30,2	40,5	17,4
Stopnja neodpisanosti (%)	69,8	59,5	82,6
SKUPAJ(%)	100	100	100

Vir: TUŠ, MERCATOR, SPAR, BONITETE

Koeficient opremljenosti dela je v Sparu dokaj nižji od ostalih dveh, kar pa ni nujno, da kaže na stara osnovna sredstva, ampak gre vzrok iskati v strukturi sredstev, saj imajo več sredstev v najemu kot ostali podjetji. Podatki med temi tremi podjetji kar se tiče odpisanosti so le delno primerljivi, saj so v veliki meri odvisni od politike amortiziranja. Delno pa so primerljivi zato, ker se podjetja večinoma držijo najvišjih možnih stopenj amortiziranja, ki so predpisana v ZDDPO-2. Stopnje odpisanosti v nobenem podjetju niso kritične, saj jih konkurenca sili k temu, da posodablja in vlagajo v nova osnovna sredstva.

Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

Pri teh kazalnikih primerjamo postavke sredstev z njihovimi viri in obratno. Njihova izraznost je bogata. Ti kazalniki so pomembni pri presojanju kvalitete financiranja (pokritost posameznih sredstev z ustreznimi viri) (Mayr, 2000). **Koeficient kapitalne pokritosti osnovnih sredstev** je razmerje med kapitalom in osnovnimi sredstvi (po neodpisani vrednosti) in kaže lastniško financiranje osnovnih sredstev. Kazalniki za proučevana podjetja

so predstavljeni v tabeli 20.

Tabela 20: Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev

SREDSTVA v TSIT	SPAR	MERCATOR	ENGROTUŠ
A. Kapital	12.659.508	114.777.644	16.957.493
B. Neodpisana vrednost	32.602.550	143.255.373	51.290.706
Koef. kapitalske pokritosti OS	0,39	0,80	0,33

Vir: TUŠ, MERCATOR, SPAR

Na predstavljeni kazalnik vpliva politika amortiziranja, ki se odraža v velikosti neodpisane vrednosti, in je med podjetji lahko različna. Če je kazalnik manjši od 1, to pomeni, da osnovna sredstva financirajo tudi drugi in da se v zvezi z njimi pojavljajo tudi dolgovi. Če je kazalnik večji od 1, to pomeni, da lastniki financirajo več kot samo osnovna sredstva. Pri analiziranju tega kazalnika je potrebno upoštevati tudi dobo poslovanja podjetja, saj je kazalnik na začetku vedno manjši kot kasneje, ker je neodpisana vrednost osnovnih sredstev na začetku večja.

Kazalniki obračanja

Kazalniki obračanja izražajo velikost prihodkov, ki jih podjetje ustvari s svojimi sredstvi. Z njimi proučujemo hitrost obračanja posameznih vrst sredstev. Sami po sebi nam ne povedo veliko, zato jih je primerneje primerjati s povprečjem v panogi. Koeficient obračanja osnovnih sredstev je razmerje med amortizacijo v letu dni in povprečnim stanjem osnovnih sredstev po neodpisani vrednosti. Že obravnavana podjetja imajo naslednje vrednosti tega kazalnika: Spar 0,96, Mercator 2,51 in Engrotuš 2,47 (BONITETE).

Izbrane kazalnike gospodarnosti, dobičkonosnosti in dohodkovnosti lahko računamo za celotno podjetje, za posamezna stroškovna mesta, profitne centre in regije ter jih primerjamo med seboj. V trgovinski dejavnosti tako najbolj pogosto računamo prihodke od prodaje in dobičke na kvadratni meter, ločeno za posamezna stroškovna mesta, profitne centre in regije ter jih primerjamo med seboj.

6. SKLEP

Trgovinska dejavnost se je v preteklih desetih letih najhitreje in najbolj temeljito prilagodila novim tržnim razmeram. Je tržno usmerjena dejavnost z relativno ostro medsebojno konkurenco trgovskih podjetij, ki se v zadnjih letih še zaostreje. Precej prispeva k temu konkurenca tujih podjetij, ki si na področju vztrajno povečujejo svoj tržni delež. Priča smo njenim notranjim strukturnim spremembam, povezovanjem in prevzemanjem, širitvijo dejavnosti na bivše skupne trge, hitrim prilagajanjem novim evropskim normativom (HACCP) in uveljavljanjem novih sodobnih metod trženja in obvladovanja potrošniških navad kupcev.

Osrednji del informacijskega sistema predstavlja računovodski informacijski sistem, ki

vrednostno prikazuje poslovanje podjetja. Računovodske informacije so še vedno najpomembnejši vir informacij odločanja, čeprav velikokrat obstajajo dvomi o njihovi uporabnosti in točnosti. Seveda pa jih je potrebno prilagajati spremembam v poslovnem okolju, vključno s poznavanjem njihove vsebine. S tem je potrebno tudi spreminjati sestavo in delovanje sistema zaradi spreminjajoče se zakonodaje in standardov, saj nas le-tako sistem pripelje do pravih informacij. Za učinkovito nadaljnje poročanje o stanju in gibanju osnovnih sredstev v podjetju so dogovorni tako uporabniki kot tudi oblikovalci sistema.

Le z analizo pravilno evidentiranih podatkov pridemo do verodostojnih informacij o stanju osnovnih sredstev, ki predstavljajo pomemben del sredstev v bilanci stanja večine podjetij, in kažejo resnično in pošteno sliko stanja sredstev. Ugotovimo lahko, da so uporabniki računovodskih informacij o osnovnih sredstvih različni, vendar vsi pričakujejo resničen in pošten prikaz vseh postavk v računovodskih izkazih, saj na njihovi podlagi sprejemajo svoje odločitve. Zato so dolžna podjetja nenehno preverjati, v kakšnem stanju so njihova sredstva. Širše zastavljena računovodska služba uporablja sodobne računovodske metode za analiziranje, ki so se razvile zaradi kompleksnosti poslovanja, in ker podjetja iščejo vedno več ključnih informacij za poslovne odločitve, ki bi vplivale na ohranitev konkurenčne prednosti in zelene dobičkonosnosti. Za sodobne računovodske analize je nujno, da so v sistemu na voljo tudi podatki iz področij logistike, nabave, prodaje in kadrovskih evidenc, kar je pri nekaterih sistemih rešeno z modularnim pristopom.

Modularni pristop je značilen tudi za integrirani informacijski sistem SAP R/3, ki sem ga uporabljala pri delu v računovodstvu osnovnih sredstev. Zato je četrto poglavje skupaj s prilogami oblikovano kot praktični vodič skozi transakcije v sistemu na področju osnovnih sredstev, in je namenjen predvsem novemu uporabniku tega sistema.

S preglednimi in pravilno vrednotenimi osnovnimi sredstvi podjetje lahko vpliva na svojo uspešnost. Vrednotenje je pravilno, če je v skladu s zakonskimi podlagami in standardi, torej SRS-ji in ostalimi zakonskimi predpisi, ki pokrivajo tudi to področje. Preglednost sistema je zagotovljena s sledljivostjo in možnostjo ponavljanja postopkov in obračunov tako obdobjno kot tudi znotraj obdobja, kar omogoča izvajanje simulacij in poročil s končnim učinkom optimalnih poslovnih rezultatov.

Podjetje, kjer sem zaposlena, je prešlo na sistem SAP R/3, ker jim prejšnji sistem ni omogočal pridobivanja informacij, ki so pomembne za oblikovanje poslovno optimalnega uspeha podjetja. Informacije o vrednosti osnovnih sredstev in amortizaciji osnovnih sredstev so za podjetje, ki jih ima v lasti veliko število, zelo pomembne. Prejšnji sistem jim je zaradi zastarelosti omogočal le enkratni obračun amortizacije konec leta. Z novim sistemom lahko obračune enostavno in hitro simulirajo praktično kadarkoli v različnih poslovnih pogojih, ki jih dopuščajo predpisi in standardi. Enostavna pot pri iskanju optimalnega obračuna sredstev se je izkazala tudi pri uspešnosti podjetja.

Ena od slabosti, ki bi jo na tem mestu izpostavila na podlagi izkušenj, je dolgotrajno uvajanje in spoznavanje sistema, ki vzame veliko časa. Namen specialističnega dela je bilo boljše poznavanje delovanja sistema in možnosti, ki jih nudi za lažje delo. Če se tega ne bi lotila v svojem prostem času z namenom izdelave specialističnega dela, bi uvajanje trajalo še dlje, saj

je med delovnim časom le redko čas za poglobljeno raziskovanje, ampak le za osvojitve osnov. Zaradi neznanja se pri opravljanju zahtevnejših nalog porabi veliko več časa za samo izvedbo in pripravo, kot za izdelavo kvalitetne vsebine in kontrolo. Veliko časa se porabi za preprostejša opravila in samo iskanje lažjih poti, zato je priprava poročil za uporabnike informacij zamudna in dolgotrajna. Tako zmanjkuje časa za bolj kreativno delo, zaradi katerega se lažje pridobivajo uporabnejše informacije z novimi pristopi, in za študij standardov in zakonodaje.

Ker imajo osnovna sredstva za večino podjetij velik pomen morajo biti njihov nakup, pa tudi njihova obdelava in spremljanje, izredno natančni. Da se omenjeno izpolni je potrebno dobro poznavanje predpisov in obdelava podatkov v ažurnem in za to usposobljenem sistemu. Le tako lahko zaposleni omogočajo vodstvu podjetij in vsem, ki v podjetju odločajo, nujno potrebne informacije, saj se dobro zavedajo, da so le-te nujno potrebne kot podlaga za sprejemanje pravih poslovnih odločitev.

Iz mojega proučevanja jasno izhaja zaključek, da mora vodstvo podjetja z dobrim informacijskim sistemom in možnostjo dostopa do pravnih okvirov poskrbeti za ustrezno možne načine kontrole, da bi kar najbolje znižalo možnost pojavljanja napak ter zagotovilo verodostojne in pravilne informacije.

LITERATURA

1. Arnold John, Hope Tony: Accounting For Management Desicions. Second Edition, New York: Prentice – Hall, 1990. 412 str.
2. Bancroft Nancy H., Seip Henning, Sprengel Andrea: Implementacija SAP R/3. Greenwich: Manning, 2001. 310 str.
3. Brittain Paul, Cox Roger: Retail Management, London: Pitman Publishing, 1990. 297 str.
4. Damjan Janez, Možina Stane: Obnašanje potrošnikov. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 248 str.
5. Devčič Davor: Analiza sodobne trgovine v Sloveniji in Evropi. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 45 str.
6. Damij Talib: Poslovna informatika. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999, 204 str.
7. Damij Talib: Poslovna informatika. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 204 str.
8. English Larry P.: Improving Data Warehouse And Business Information Quality: Methods For Reducing Costs and Increasing Profits. New York: J. Wiley, 1999. 518 str.
9. Gradišar Miro, Resinovič Gortan: Informatika v poslovnem okolju. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 508 str.
10. Golob Andrej: Obvladovanje stroškov s podporo integriranega informacijskega sistema SAP R/3 – primer Tobačne Ljubljana. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2004. 92 str.
11. Hagman Anders: What will be of ERP? 2000 [URL: <http://erp.ittoolbox.com/browse.asp?c=ERPPeerPublishing&r=%2Fpub%2Fwaterp%2Epdf>], 20.3.2004
12. Hernández José Antonio: The SAP R/3 Handbook. New York: McGraw-Hill, 1997. 969 str.
13. Hočevar Marko: Planiranje in kontrola poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1998. 143 str.
14. Hočevar Marko, Igličar Aleksander, Zaman Maja: Osnove računovodstva. 2. natis. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 469 str.
15. Hočevar Marko, Igličar Aleksander, Zaman Maja: Osnove računovodstva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 446 str.

16. Kavčič Slavka: Organizacijski ustroj računovodske službe in njeno razmerje do finančne službe. Zbornik referatov 33. Simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 2001. str. 153-166.
17. Kavčič Slavka: Računovodsko analiziranje (računovodsko proučevanje) z vidika uporabnika. Zbornik referatov 5.letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. str. 157-193
18. Kovačič Andrej: Informatizacija poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1998. 214 str.
19. Kovačič Andrej, Vintar Mirko: Načrtovanje in gradnja informacijskih sistemov. Ljubljana, DZS 1994. 316 str.
20. Kovačič Andrej e tal.: Prenova in informatizacija poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2004. 345 str.
21. Kuzma Helena: Vpliv vzdušja v prodajalni na nakupno obnašanje: Primer Emporium v Ljubljani. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 39 str., 17 str. prilog
22. Lango Neža: Računalniško računovodenje osnovnih sredstev. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2004. 65 str. 15 f.pril.
23. Lesjak Dušan: Informatika. 2001/2002 [URL: <http://www.pf.uni-mb.si/uporabniki/dokumenti/doc/vadoc71.pdf>], 25.3.2004
24. Mayr Branko: Računovodske informacije. Portorož: Visoka strokovna šola za podjetništvo, 2000. 177 str.
25. Možič Cecilija: Zakon o računovodstvu s komentarjem. Radovljica: Skriptorij KA, 1999. 109 str.
26. Pučko Danijel: Analiza in načrtovanje poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 195 str
27. Pučko Danijel: Analiza in načrtovanje poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 308 str.
28. Rogelj Janez: Trgovinska dejavnost v Sloveniji pred in po vstopu v EU. Zbornik referatov 14. mednarodnega statističnega posvetovanja, Statistični urad Slovenije, 2004. 125-140 str.
29. SAP Tutorial 4.6d. [URL: <http://academic.uofs.edu/faculty/gramborw/sap/saptutorial.htm>], 16.10.2002.
30. Schroeder Richard G., Clark Myrtle: Accounting Theory: Text and Readings. New York :

John Wiley & Sons, 1995. 837 str.

31. Shim Jae K.: Information Systems And Technology For The Noninformation Systems Executive. Boca Raton (etc.): St. Lucie Press, 2000. 278 str.
32. Stickney Clyde P.: Financial Reporting and Statement Analysis. Forth Worth: The Dryden Press, 1996. 730 str.
33. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1999, 841 str.
34. Turk Ivan, Kavčič Slavka, Kokotec-Novak Majda: Poslovodno računovodstvo, 1. izdaja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997. 620 str.
35. Wallace Thomas F., Kremzar Michael H.: ERP Making It Happen: The Implementers Guide To Success With Enterprise Resource Planning. New York: J. Wiley, Cop., 2001. 372 str.
36. Wilkinson Joseph W., Cerullo Michael J., Raval Vasant, Wong-On-Wing Bernard: Accounting Information Systems: Essential Concepts And Applications. New York (etc), Chichester: J. Wiley, Cop., 2000. 594 str.
37. Zupančič Vera: Končni obračun amortizacije, IKS - revija za računovodstvo in finance, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana, 1-2 (2007), str. 38 - 50.
38. Zupančič Vera: Bilanca stanja, IKS - revija za računovodstvo in finance, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana, 1-2 (2007), str. 51 - 73.

VIRI

1. Interni statut za SAP R/3
2. Interni pravilnik pisarne osnovnih sredstev v trgovskem podjetju
3. Slovenski računovodski standardi 2006. Ljubljana: Ur. l. RS, št. 118/2005, 10/2006, 58/2006
4. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Ljubljana: Ur. l. RS, št. 42/2006, 60/2006
5. Mednarodni standardi računovodskega poročanja (http://www.si-evizija.si/o_siru/msrp.php), MSRP, 13.3.2007
6. Zakon o davku od dohodka pravnih oseb (ZDDPO-2). Ljubljana: Ur. l. RS, št. 117/2006
7. Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1). Ljubljana: Ur. l. RS, št. 117/2006

8. Zakon o računovodstvu. Ljubljana: Ur. l. RS, št. 23/99, in 30/2002-1253.
9. Zakon o trgovini (ZT-UPB4). Ljubljana: Ur. l. RS, št. 2/2007
10. Davčna uprava Republike Slovenije
(URL:http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/davek_od_dohodkov_pravnih_oseb_pojasnila/davcna_osnova/odhodki/amortizacija_zemljisc_z_omejeno_dobo_koristnosti/), 13.3.2007
11. Finance. (URL: <http://www.finance.si>), 7.6.2007
12. JAPTI. (URL: <http://www.japti.si>), 7.6.2007
13. Gral Iteo GFK. (URL: <http://www.japti.si>), 7.6.2007
14. TZS. (URL: <http://www.tzslo.si>), 7.6.2007
15. Zakon o trgovini (Uradno prečiščeno besedilo)/ ZT-UPB4. Ljubljana: Ur. l. RS št. 2/2007
16. SURS (URL: <http://www.stat.si>), 7.6.2007
17. SPAR. Letno poročilo Spar Slovenija d.o.o. za leto 2005
18. TUŠ. Letno poročilo Engrotuš d.o.o. za leto 2005
19. BONITETE (URL: <http://www.bonitete.si>), 7.6.2007
20. IBON. Registri Noviforum 2006/II – Boniteta poslovanja, 7.6.2007

PRILOGE

Priloga 1: Kreiranje inventarnih številok in knjiženje računov

V sistemu SAP R/3 se investicije v registru vodijo na številkah investicij v teku, kamor se knjižijo vsi prejeti računi za določeno investicijo. Ko ustrezne službe posredujejo podatke o začetku nove investicije, kraju investicije in novo stroškovno mesto, je potrebno najprej kreirati številke za vodenje investicij v teku na določenem stroškovnem mestu. Pri tem se vodijo ločeno številke za opremo, neopredmetena sredstva in nepremičnine. Vsaka je v svojem razredu skupine 6, poimenujejo pa se lahko npr. po lokaciji in namenu: Ljubljana-BTC-Oprema v teku. Sam princip kreiranja številke za investicijo je podoben kreiranju glavne številke, le da se določi samo ime in stroškovno mesto, drugih podatkov pa ni potrebno vnašati.

Prejeti računi se knjižijo na obveznost do dobavitelja, kot protivknjižba pa na številko investicije v teku. Tip premika je 100, vrsta dokumenta je lahko IR (investicijski račun), uporabljata pa se ključa knjiženja 70 za prejeti račun ter 75 za dobropis. Konti glavne knjige so tudi v skupini 6 vezani na razrede, in je samo knjiženje nastavljeno v ozadju v odvisnosti od tega, v katerem razredu je številka investicije v teku. Na številki investicije ima uporabnik tako pregled nad finančnimi sredstvi, ki so bila porabljena za to investicijo med samim potekom gradnje ali prenove prodajalne. Že med potekom investicije lahko sproti na podlagi postavk dostavljenih sredstev v prejetih računih oblikujemo ali kreiramo sredstva, in tako dobimo številke sredstev, na katere bomo tekom aktiviranja »naložili« pripadajoče zneske, ki bodo predstavljali nabavno vrednost sredstev. Račun dobavitelja lahko popravljamo ali kakorkoli drugače obdelujemo tudi kasneje, vse dokler ni aktivirano na sredstvo, moramo pa biti pozorni, da se datumi skladajo.

Poleg računov od dobaviteljev prejmemo tudi dobropise, katerih knjiženje na številko investicij v teku nam lahko povzroča težave. Te se pojavijo predvsem, kadar predhodno na številki, kamor knjižimo dobropis, ni nobenega pozitivnega stanja, torej nobenega predhodno naknjiženega računa. Nekateri dobavitelji popust priznajo šele naknadno, ko in če je račun pravočasno plačan. V času od prejema računa do prejema dobropisa se lahko znesek računa že aktivira na sredstva, zato je stanje na številki nič. V tem primeru nam sistem ne dovoli na številko investicije naknjižiti dobropisa, saj stanje ne sme biti v minus. Zato je potrebno biti pozoren pri tistih računih, kjer naknadno prispejo še dobropisi, da se aktivirajo šele po prejemu dobropisa, saj nam sistem omogoča tudi aktiviranje za nazaj.

Transakcija za kreiranje številke se imenuje AS01, in ima pet zavihkov za vnos podatkov: splošno, časovno odvisno, dodelitve, izvor in vrednotenje. Pri zemljiščih in zgradbah je teh zavihkov več, in sicer je možen še vnos podatkov za davek na premoženje, ko bo le-ta stopil v veljavo, dodan pa je tudi zavihok za vnos podatkov o zavarovanju. Po vnosu transakcije, ali izbire transakcije prek menija, se nam prikaže pozivni ekran za kreiranje sredstva, ki je razdeljen na dva dela. Najprej določimo razred sredstva, šifro podjetja in število identičnih sredstev, ki naj bodo kreirana – tu določimo ali želimo kreirati le eno sredstvo, ali več identičnih sredstev. V drugem delu se lahko kreira sredstvo s predlogo, če že imate kreirano podobno sredstvo, tako da vnesete številko sredstva, ki naj vam služi kot predloga.

V zavihku splošno se mora vnesti vsaj opis sredstva v polje oznaka (npr. koš za odpadke) in

kljukico pri polju zgodovin. upravljanje, s čimer omogočimo spremljanje preteklih transakcij na sredstvu. Ob aktiviranju ali odtujitvi sredstva se avtomatsko izpolnijo tudi polja iz razdelka informacije knjiženja – datum pridobitve in odtujitve sredstva. Zavihek splošno ima v primeru, da vnašamo drobni inventar, kar določimo z vnosom razreda sredstva na začetku, dodatno polje količina, kjer vnesemo število sredstev drobnega inventarja, ki ga bomo vodili skupinsko na eni številki. V polje poleg pa je potrebno vnesti še šifro 206, ki je šifra za kos. Ker jih vodimo skupinsko na eni številki, moramo na pozivnem ekranu na začetku kreiranja v polje število identičnih sredstev vpisati številko ena.

Zavihek časovno odvisno nam da možnost vnosa stroškovnega mesta, na katerem se spremlja strošek amortizacije ter lokacije, vendar slednjega pri nas ne določujemo. V tem zavihku lahko s kljukico za zaustavitev sredstva tudi začasno ustavimo amortizacijo, kar je razloženo v eni od naslednjih prilog. Namesto določevanja lokacije v tem zavihku smo se raje posluževali določevanja nahajališč v naslednjem zavihku dodelitve, saj omogoča več načinov razvrščanja, torej več šifrantov nahajališč – na oddelke, na sektorje, pa tudi po vrstah osnovnih sredstev, npr. mize, kot oblika še nadrobnejše razdelitve na skupine v okviru razreda. V naslednjem zavihku izvor vnesemo šifro ali konto dobavitelja (se začne s številko 6), sistem pa nam da ime dobavitelja. V polje proizvajalec se lahko vnese npr. številko temeljnice, da račun lažje fizično poiščemo v arhivu, če je potrebno.

Iz zavihka vrednotenja lahko razberemo, kakšen amortizacijski ključ ima sredstvo oziroma kakšna je amortizacijska doba v posameznem področju vrednotenja ali amortiziranja, ter začetek amortiziranja za posamezno področje. Pri tem naj še enkrat poudarim, da so ključi odpisa definirani na dva načina: ali imajo v ozadju že definiran odstotek obračuna amortizacije (npr. Z040; pri tem so polja za obdobje ali prazna, ali imajo oznako 999), ali pa ima ključ definirano linearno metodo amortiziranja in življenjsko dobo (npr. ključ ZLIN). Te podatke določimo že z določitvijo razreda, začetek amortiziranja pa z aktivacijo, in jih po želji lahko spreminjamo. Spremenimo lahko ključ amortiziranja, v polju traj. upor. lahko spreminjamo leta, v polju obd. pa mesece amortiziranja, torej amortizacijsko dobo, po aktiviranju sredstva pa tudi začetek redne amortizacije.

Ko vnesete vse podatke, sredstvo shranite in sistem nam dodeli prvo prosto številko za najvišjo že kreirano v področju določenega podjetja. Sistem zaznava vse uporabnike, ki v tistem trenutku kreirajo številke za določeno podjetje, in jim glede na časovno zaporedje skreiranih sredstev dodeljuje številke kreiranih sredstev.

Priloga 2: Spreminjanje podatkov o osnovnem sredstvu

S transakcijo AS02 spreminjamo podatke o osnovnem sredstvu za vsa sredstva – kreirana, aktivirana in deaktivirana. Pri kreiranih sredstvih lahko spreminjamo glavne podatke na vseh zavihkih, ki smo jih vnesli pri kreiranju sredstva, pri aktiviranih in deaktiviranih pa tudi podatke o aktivaciji sredstva – torej datum aktiviranja za aktivirana in deaktivirana sredstva.

Transakcija se uporablja predvsem za spremembo glavnih podatkov kreiranih sredstev in pri uporabi prostih inventarnih števil, ki so bodisi samo kreirana, lahko pa tudi deaktivirana. Več o uporabi prostih inventarnih števil je razloženo v eni od prilog v nadaljevanju.

Priloga 3: Zapisnik – zbirnik nabavne vrednosti

Nabavno vrednost sredstva sestavljajo znesek z dobaviteljevega računa in ostali stroški, ki so nastali s pridobitvijo sredstva. Pri večjih osnovnih sredstvih, npr. zgradbah, se na določeno sredstvo nanaša več računov dobaviteljev materiala in storitev. Zato je najbolje, da si pred aktiviranjem sredstva v Excel-u pripravimo zbirnike nabavne vrednosti, ali zapisnike osnovnega sredstva, kjer so navedeni vsi pripadajoči zneski in računi. Pri obsežnejših računih naredimo najprej zbirno-razdelilno tabelo, kjer so navedena dobavljena sredstva z računa s pripadajočimi zneski, ki so lahko sestavljeni iz vrednosti samega sredstva in pripadajočega zneska skupne storitve, npr. montaže. Vrednost celotnega računa in skupnih storitev tako lahko razdelimo na posamezna sredstva v ustreznem razmerju. Zapisnik poleg nabavne vrednosti lahko vsebuje tudi naziv sredstva, stroškovno mesto, razred, količino, vrednost na enoto, če imamo več istovrstnih sredstev, in datum aktiviranja. Ko je sredstvo skreirano se v zapisnik navede tudi številko sredstva in odgovorno osebo za sestavljanje zapisnika.

Zapisnik je podlaga za aktiviranje in torej tudi vrednotenje sredstva. Po odprtju prodajalne, ko se izdelajo tudi inventarne nalepke, se zapisnike skupaj z nalepkami pošlje v prodajalno. Vodja prodajalne jih mora podpisati in vrniti v pisarno osnovnih sredstev, s čimer potrjuje, da se sredstvo nahaja v njegovi prodajalni. Tako ima tudi pregled nad nabavno vrednostjo sredstev in okvirnimi stroški amortizacije, ki bodo bremenile njegovo stroškovno mesto. Zapisnik osnovnih sredstev tako predstavlja podlago za aktiviranje sredstva, torej tudi temeljnico za preknjižbo sredstev iz konta investicij v teku na ustrezne konte sredstev. Pri sami aktivaciji sistem dodeli posamezni aktivaciji številko opravila oziroma transakcije, ki se zapiše na zapisnik in predstavlja številko temeljnice, začenja pa se na sedem.

Priloga 4: Aktiviranje osnovnih sredstev

Z aktiviranjem sredstva se zneski, ki predstavljajo nabavno vrednost sredstva prenesejo s številke investicije v teku v razredu šest na kreirano številko sredstva, ki tako dobi vrednost, ki se lahko amortizira v amortizacijski dobi. Z aktiviranjem se tudi v glavni knjigi preknjižijo sredstva iz konta investicij v teku na ustrezen konto sredstev s pomočjo ključev knjiženja in vrste dokumenta AI. Transakciji za aktiviranje sta dve: AIAB, ki omogoča razdelitev zneskov računov na sredstva, oziroma določitev pravil distribucije in AIBU, ki omogoča obračun zneskov ali aktivacijo sredstva.

Na začetnem ekranu obračuna sredstev v izgradnji, torej transakcije AIAB, je potrebno najprej vnesti šifro podjetja in številko investicije v teku, s katere boste aktivirali sredstvo, podštevilke pa te številke nimajo. Že predhodno si lahko nastavite možne izgled ekrana postavk številke investicije, in si tistega, ki vam najbolj ustreza, definirate oziroma določite že na prvem ekranu. Sledi klik na ikono »urca« v zgornjem desnem kotu pod nazivom trenutno aktivnega ekrana, ali pritisk na tipko F8, s čimer se premaknemo na seznam posameznih postavk izbrane številke sredstva investicije v teku ali sredstva v izgradnji.

Še preden začnete aktivirati, je priporočljivo, da izvozite vsebino številke (postavke) v Excel, saj je to spisek vseh računov, dobropisov in preknjiževanj, in predstavlja celotno investicijo, ločeno po vrstah sredstev, ki so na različnih številkah investicij in v različnih razredih – nepremičnine, oprema, neopredmetena sredstva... Po aktiviranju sistem ne omogoča več tako

nadzornega pregleda nad postavkami, ki sestavljajo določeno investicijo.

V naslednjem koraku na začetku vrste najprej označimo ustrezne dokumente, ki jim bomo dodelili pravila distribucije, oziroma aktivirali na posamezno ali več sredstev, ki se od ostalih postavk sedaj razlikujejo po tem, da so obarvana oranžno. Pri tem lahko določimo pravila distribucije samo eni postavki ali večim postavkam hkrati: lahko večim računom skupaj ali računom in dobropisu idr. S pritiskom na tipko »Vnos« nas sistem vrže na seznam, kjer vnesemo pravila distribucije označenih dokumentov – torej na katera sredstva bomo porazdelili označene postavke. V odprti seznam moramo najprej vnesti številke sredstev in vnos vrednosti, šele nato pritisnemo tipko enter. Če pritisnemo Enter prej, nam sistem avtomatično izpolni polja za vrednosti, in sicer enakomerno po odstotkih za vse vnesene številke sredstev. S pritiskom na tipko Enter se izpiše tudi naziv sredstva na podlagi vnesene številke, kar nam služi za kontrolo pravilnega vnosa številke. Če postavko dokumenta dodeljemo samo enemu sredstvu, nam ni potrebno vnašati vrednosti v polja, ki določajo način razdelitve, saj nam s pritiskom na tipko Enter sistem sam dodeli 100% vrednost na izbrano številko sredstva. Če pa bomo vrednost razdelili na več številke, pa imamo različne načine vnosa razdelitve ali dodelitve ustreznega zneska, ki pripada določenemu sredstvu: lahko vnesemo ustrezen odstotek razdelitve ali pripadajoči znesek v denarni enoti, če porazdelitev ni enakomerna, oziroma z vnosom števila v stolpcu ekvivalentna števila, če je porazdelitev enakomerna. V primeru napak lahko posamezne vrstice – torej posamezna sredstva, brišemo s tretjo ikono z leve (ikona briše pravila) v vrstici ikon za opisano transakcijo. Na koncu vnosa še enkrat preverimo vnešeno s podatki na zapisnikih osnovnih sredstev, in se s pritiskom na puščico za nazaj ali tipko F3 vrnemo na seznam posamičnih postavk.

Postavke, ki smo jim dodelili pravila distribucije, dobijo v seznamu zeleno piko namesto rdeče, kar pomeni, da so pripravljene za aktivacijo in se jim je spremenil status. Postopek aktivacije osnovnih sredstev se začne z gumbom »Obračun«, ki ga izvajamo s transakcijo AIBU. Obračun se lahko izvaja v okviru transakcije AIAB z gumbom obračun, ali pa direktno s transakcijo AIBU, v obeh primerih pa morajo biti določena pravila distribucije, in v obeh primerih se obračunajo samo tiste postavke, ki imajo status zeleno.

Na začetnem ekranu obračuna sredstev ali aktivacije se v polje vnesejo vsi relevantni podatki, ki jih vsebuje tudi temeljnica za knjiženje oziroma preknjižbo s konta glavne knjige investicij v teku na ustrezne konte sredstev. Gre za podatke o datumu knjiženja in prejema dokumentov za aktiviranje, najpomembnejši pa je referenčni datum, to je datum aktiviranja, ki je običajno datum odprtja prodajalne. S tem datumom so vsa sredstva na razpolago za uporabo, kajti prvega v naslednjem mesecu od meseca aktiviranja se začne obračunavati amortizacija. Lahko dodamo še dodatne navedbe, kot je oznaka temeljnice, dobavitelj, stroškovno mesto in številka računa. Vrsta dokumenta je npr. AI. Sledi pritisk na ikono izvedbe ali tipko F8, in dokler imamo v razdelku upravljanje postopka pri »test run« označeno kljukico, se izvede najprej poskusno aktiviranje. Na ekranu se nam prikažejo številke, nazivi sredstev in pripadajoči zneski ter skupni seštevek vseh zneskov, ki bodo aktivirani. Ponovno preverimo, če so podatki pravilni in v skladu z zapisniki, in če so, se vrnemo s puščico nazaj v prejšnji ekran, kjer odstranimo kljukico za test run in ponovimo izvedbo, tokrat v produktivnem izvajanju. Še enkrat se nam pokažejo isti podatki kot pri testni izvedbi, v spodnjem delu

ekrana pa se izpiše, s katero številko dokumenta je bila transakcija sredstva knjižena, začne pa se na številko 7. To je številka temeljnice, ki jo zapišemo na ustrezne zapisnike aktiviranih sredstev. S puščico nazaj se vrnemo na seznam posamičnih postavk in ponavljamo opisani postopek, dokler na številki investicije v gradnji ni več postavk. V primeru, da je aktivirani znesek manjši od razpoložljivega ali seštevka označenih postavk z zelenim statusom, se vam bo ob vrnitvi na seznam posamičnih postavk pojavila postavka preostanka.

Dodeljeni zneski pri pravilih distribucije se morajo skladati z aktiviranim zneskom do decimalke natančno. Če je znesek manjši, dobimo v seznamu preostanek, če pa je večji, nas sistem že pri testnem aktiviranju opozori, da ste pri dodelitvi pravil distribucije napisali večji znesek, kot vam je na razpolago. Če imate sredstva - račune dodeljene na več sredstev, torej ste v pravilih distribucije navedli večje število sredstev, je najbolje, da izvozite pravila distribucije v Excel, kjer zneske seštejete in ugotovite razliko. S puščico nazaj se vrnete v seznam pravil distribucije in zneske popravite s pritiskom na gumb »odvisen od«. S pritiskom nanj se nam odpreta dve možnosti – da obstoječa pravila distribucije spremenimo ali zberišemo. Sistem nam bo tako spremenil ali zbrisal pravila distribucije na vseh postavkah, ki imajo status zeleno. Če tega ne želimo, moramo postavke, ki jih želimo spreminjati, predhodno označiti na začetku vrste, da se obarvajo oranžno, in tako bomo lahko spreminjali ali brisali le tiste, ki smo jih označili. Če se odločimo za brisanje pravil distribucije, se bodo vse ali samo označene postavke pojavile s statusom rdeče.

Tako kot je potrebno biti pri knjiženju računov pozoren, da je na številki investicije v teku predhodno pozitivno stanje, je tudi pri aktiviranju pomembno, da se aktivirata hkrati račun in dobropis. Sistem namreč ne dovoli aktiviranja, če je na številki stanje v minus, torej ne dovoli aktiviranja samo dobropisa brez računa, ampak opozori, da je znesek aktiviranja večji od razpoložljivega. Dovolj pa obrnjen vrstni red, torej da na številko najprej aktivirate stanje v minus, torej dobropis, nato pa še stanje v plus, torej račun. Najboljši način aktiviranja dobropisa je sicer ta, da pri določanju pravil distribucije najprej aktiviraš pozitivni znesek, zmanjšan za dobropis. Tako dobiš dve postavki – preostanek in dobropis, ki ju potem še skupaj hkrati aktiviraš na sredstvo.

Deaktiviranje (storno aktiviranja), ali transakcija AIST se izvaja v primeru, da se naknadno ugotovijo napake. Po deaktiviranju so postavke na seznamu posamičnih postavk označene z zeleno, prvotno vnesena pravila distribucije pa so ohranjena. Če jih želimo brisati ali spreminjati pred ponovnim aktiviranjem, torej ko smo še v transakciji AIAB, to storimo s pritiskom na gumb »Odvisen od«. Pri deaktiviranju moramo biti pozorni, da deaktiviramo z istim datumom, kot je bilo aktivirano, in da je vrsta dokumenta ista kot pri aktiviranju, tudi če nam sistem ponudi drugo možnost. Sistem stornira aktivacije po sistemu LIFO, sam postopek pa se izvede v obratnem vrstnem redu kot aktiviranje.

Priloga 5: Dograditev in kreiranje podštevilke

Včasih so tudi po otvoritvi prodajalne potrebna še dodatna dela, ki povečujejo vrednost prodajalne, vendar pa je zaradi boljše preglednosti nujno, da njihovo vrednost evidentiramo posebej, ne pa da jo priključimo h glavni številki sredstva. Taki primeri se pojavljajo predvsem pri nepremičninah ali pri sredstvih večje vrednosti, kot so npr. hladilnice. Zato se oblikujejo podštevilke glavnih številok s transakcijo AS11. Oblikujemo lahko več podštevilok,

sestavljene pa so iz glavne številke in zaporedne podštevilke, npr. 26000045-1, 26000045-2...Sistem sam dodeljuje podštevilke, in sicer naslednjo za zadnjo že kreirano. V pozivnem ekranu na začetku transakcije navedete številko, za katero želite kreirati podštevilko, in koliko istovrstnih podštevilčk želite kreirati naenkrat. Sistem nam poda osnovne podatke o glavni številki, ki smo jih vnesli pri kreiranju le-te, in jih lahko spreminjamo po že opisanih zavihkih. Običajno se spreminja le podatke o nazivu sredstva, začetku in dobi amortiziranja, ki se prilagodi dobi amortiziranja glavne številke, torej določimo leta v stolpcu TrajUpor in mesece amortiziranja v stolpcu Obd. Pri tem moramo biti pozorni, da so ključi amortiziranja tisti, ki določajo linearno amortiziranje, kjer mora biti definirana doba amortiziranja. Vsebine polj, ki so obarvana temno sivo, se ne da spreminjati. Po zaključku vnosa sredstvo shranimo, da nam sistem dodeli ustrezno podštevilko. Sledi aktivacija sredstva – podštevilke, katere postopek je isti kot pri aktivaciji glavne številke.

Priloga 6: Premiki sredstev med stroškovnimi mesti

Premiki sredstev se lahko izvajajo v okviru istega podjetja med stroškovnimi mesti in med razredi. Poleg premikov samih sredstev pa se v registru med stroškovnimi mesti premikajo – preknjižujejo tudi računi na številkah investicij v teku v okviru razredov skupine 6. Transakcija za premike je ABUMN, vrsta dokumenta pa npr. PM. Preknjižbe se izvajajo z isto transakcijo, kot samo knjiženje računa; F-90 in tipom premika 100 zaradi lažje sledljivosti in boljšega evidentiranja nabav.

Transakcija ABUMN omogoča premike med stroškovnimi mesti v obstoječa sredstva, možno pa je kreirati tudi novo sredstvo, kateremu lahko za razliko od starega, ki ga premikamo, spreminjamo ime, razred in stroškovno mesto v okviru prvega zavihka Trans. podatki. V obstoječa sredstva se sredstva premikajo v primerih kot je npr. združevanje monitorjev in računalnikov. Pri delu sem to transakcijo uporabljala le za premike med stroškovnimi mesti, ki so se izvajali vedno v okviru istega razreda. Z vnosi v okviru zavihka dodatne navedbe se določijo parametri, ki označujejo dokument knjigovodstva za knjiženje, in sicer vrsta dokumenta, varianta prenosa – v okviru istega podjetja in druge dodatne navedbe, ki sodijo v glavo dokumenta. Sredstva lahko premikamo v celoti ali delno. Če je delni premik se uporabi še zavihkek Podatki del. Preknj, kjer se lahko vpišejo odstotki, vrednost ali količina (v primeru drobnega inventarja) sredstva, ki se premika. Pred pritiskom na disketo, ki zaključi transakcijo s shranjevanjem, si lahko s pomočjo ikone posamične postavke v okviru simulacije izvedbe podrobneje pogledamo, in še enkrat preverimo vse vknjižbe, ki bodo izvedene, v vseh amortizacijskih načrtih ali skupinah. S pritiskom na disketo sistem da novo številko sredstva v okviru novega stroškovnega mesta, in številko dokumenta za knjiženje, ki je hkrati tudi številka temeljnice, oziroma naloga za premik. Številke sredstev se generirajo po istem postopku, kot pri kreiranju sredstva.

Če pride do pomote pri knjiženju računa na številke investicij v teku, ali če so sredstva predstavljena v drugo prodajalno, torej na drugo stroškovno mesto še pred odprtjem in aktiviranjem, se zneski računov preknjižijo na ustrezno novo številko investicije v teku s transakcijo F-90, ključi knjiženja 75 in 70 ter tipom premika 100, s čimer ohranjamo sledljivost in pravilnost tipov premika, ki označujejo nove nabave, kar v tem primeru tudi je. Pri tem se lahko srečamo tudi z drugo davčno kodo, kar pomeni, da moramo opraviti preknjižbo tudi v glavni knjigi in pozapreti odprte postavke preknjižb s transakcijo F-03.

Naknadno se lahko preknjižujejo tudi delni zneski računov, za katere je kasneje ugotovljeno, da sodijo med stroške in ne predstavljajo nabavno vrednost sredstva. Tudi tu gre za preknjižbo v glavno knjigo, za katero se uporabljajo ključi za knjiženje v glavni knjigi.

Premiki med razredi so le redko dovoljeni in niso priporočljivi, saj se z njimi lahko spremeni tudi stopnja amortizacije in s tem doba amortiziranja sredstva. Pri delu sem naletela le na premik preostanka vrednosti iz razreda nepremičnin v razred preostanka vrednosti. Premik se je izvajal v okviru transakcije FB01 in za razliko od preknjiževanja, kjer je tip premika za dol in gor 100, tu priporočam uporabo različnih dohodnih in odhodnih tipov premika.

Premike ni možno stornirati, zato je potrebno pri napakah opraviti zopet premik na staro številko v prvotnem stroškovnem mestu in izvesti ponoven premik v pravilno stroškovno mesto.

Priloga 7: Odpisi in prodaje osnovnega sredstva

Odpis osnovnega sredstva se izvaja s transakcijo ABAVN, ki vsebuje iste zavihke kot transakcija za premik sredstev. Vrsta dokumenta je lahko OP, oziroma tista za izločitev sredstva, vrsta premika pa je 200 – Izločitev brez prihodka. Odpišemo lahko celotno sredstvo ali samo del sredstva, bodisi kot vrednost, v odstotkih in količini pri drobnem inventarju. Pri vnosu podatkov v prvi zavihki je potrebno najprej vnesti podatke v zahtevana polja, in šele nato pritisniti tipko Enter na tipkovnici. Takrat se poleg številke izpiše še naziv sredstva, vendar pa ni več možen vnos ali sprememba datuma knjiženja, in je postopek potrebno ponoviti.

Pri prodaji osnovnega sredstva, ki jo izpeljemo s transakcijo F-92, se srečamo tako s knjiženjem v glavni knjigi, kot z izločitvijo sredstva iz registra. Vrsta dokumenta je PR – prodaja osnovnega sredstva, katere dobiček oziroma izguba kot razlika med prodajno in knjižno vrednostjo, se knjiži direktno v glavno knjigo. Kreira se tudi odpis sredstva s tipom premika 210 – Izločitev z rezultatom, proda in s tem odpiše pa se lahko celotno sredstvo, le določen odstotek ali samo delna količina pri drobnem inventarju.

Priloga 8: Obračuni in začasna zaustavitev amortizacije

Obračun in knjiženje amortizacije sredstev se izvaja vsaj enkrat mesečno v skladu s stopnjami amortiziranja, ki so vezane na razred, v katerem se sredstvo nahaja, in sicer hkrati na vseh področjih amortiziranja. Ločimo dve transakciji, in sicer knjiženje amortizacije izvajamo s transakcijo SA38 in programom RABUCH00, izračun ali ponovni izračun amortizacije pa s transakcijo AFAR. Obe transakciji se izvajata v ozadju sistema, kar pomeni, da med samim časom izvajanja lahko v sistemu delamo tudi v drugih transakcijah, le da te ne smejo spreminjati parametrov, ki določajo izvajanje teh dveh transakcij (sprememba nabavne vrednosti, stopnje amortiziranja...), lahko pa npr. kreiramo sredstva.

Obračun ali ponovni izračun amortizacije lahko izvajamo za vsa sredstva naenkrat ali samo na enem sredstvu, bodisi z ročnim izračunom, bodisi z avtomatsko nastavitvijo, in ga izvajamo med enim in drugim knjiženjem amortizacije. Pri tem se ponovni izračuni izvajajo samo na sredstvih, kjer so nastale spremembe in se ne knjiži v glavno knjigo. Spremembe nastanejo le

v registru osnovnih sredstev. Ponovni izračun na samem sredstvu izvedemo s pritiskom na ikono kalkulatorčka v zavihku knjižene vrednosti v okviru transakcije za spremljanje dogodkov o osnovnem sredstvu. Sistem pa nam omogoča tudi prednastavitve npr. tedenskega izračuna amortizacije na vseh sredstvih, z izpisom opravljenih izračunov, in sicer na točno določen dan in uro. Le-ta nam služi za sprotno preverjanje in takojšnje odkrivanje morebitnih nepravilnosti. Po izpisu se zaradi lažjega evidentiranja opravljeni izračuni lahko avtomatično izbrišejo, in je v registru tako stanje enako kot v glavni knjigi, torej tako kot je bilo po zadnjem knjiženju amortizacije. Postopek nastavitve tedenskega izračuna je podoben postopku knjiženja amortizacije, le da se omeji le na izvajanje v registru, in se ne knjiži v glavno knjigo.

Knjiženje amortizacije običajno izvajamo enkrat mesečno, v primeru naknadnih popravkov pa jo lahko izvedemo tudi večkrat. Spremembe, ki nastanejo na sredstvih s transakcijo RABUCH00 se odražajo tako v registru osnovnih sredstev, kot tudi na kontih glavne knjige, saj izvedemo tudi knjiženje v glavno knjigo. Amortizacijo se lahko izvede v obdobju večkrat, ker sistem natančno ve, za katera sredstva je bila že knjižena in za katera še ne. Knjiženje poteka v dveh fazah: najprej se izvede zagon amortiziranja in se tako kreira mapa za skupinsko knjiženje ali paketni vnos amortizacije, katere postopek je podoben transakciji AFAR. S procesiranjem mape v izpisu sej se v drugem delu poknjiži amortizacijo na ustrezne konte glavne knjige. Pri kreiranju mape za paketni vnos je potrebno pri prvem knjiženju v obdobju (meseču) označiti, da gre za planirano izvajanje knjiženja, vsakič naslednjič v istem obdobju pa gre za ponovitev. Na željo uporabnika se lahko izvaja tudi testno knjiženje, ki pa se le redko uporablja. Sistemu moramo določiti, naj mapo zadrži tudi po tem, ko jo sprosimo, za razliko od tedenskega obračuna pa morata polji za izpis in brisanje po izpisu ostati prazni, saj se ne želimo po končanem izvajanju vrniti na prvotno stanje sredstev. Izvajanje transakcije je takojšnje, torej se ne določi čas in datum izvajanja kot pri nastavitvi vnaprejšnjega tedenskega obračuna. Sledi procesiranje mape v okviru sej za paketni vnos, s katerim se obdelava mapa za paketni vnos, ki je bila oblikovana s programom RABUCH00 z istim imenom. Obdelava se izvaja s potrjevanjem knjiženj za posamezna stroškovna mesta in za posamezne konte popravkov sredstev in stroškov amortizacije. Ko je obdelava končana si pred končanjem paketnega vnosa pogledamo še seznam map, kjer vidimo da ima mapa, ki je obdelana in ni prišlo med obdelavo do nobenih napak, status Obdelano. V nasprotnem primeru pa sistem opozori, da je prišlo do napake, ki jo je potrebno odpraviti, in nato ponovno izvesti celotni postopek.

Ker se tako izračun kot knjiženje, torej oba opravila izvajata v ozadju, kar določimo že na začetku, lahko potek in trajanje izvajanja preverjate s transakcijo SM37. Transakcija nudi pregled nad statusom izvajanja v ozadju za izbrani program ali transakcijo – ali se izvaja, je bilo izvajanje prekinjeno, oziroma je že zaključeno.

Amortizacijo je na določenem osnovnem sredstvu možno dokončno ali začasno ustaviti. Termin začasne zaustavitve je možno kasneje tudi spreminjati. Ker gre za spremembo osnovnih nastavitvev sredstva, ustavitvev izvajamo s transakcijo AS02 – Sprememba sredstva, ki je bila opisana v enem od prejšnjih poglavij. Spremembe se vnašajo v drugem zavihku časovno odvisno glavnih podatkov o sredstvu. Za dokončno ustavitvev je potrebno samo označiti, da gre za zaustavitvev sredstva. Začasna zaustavitvev se lahko uporablja pri prenovah

prodajaln, ker se sredstva v času prenove ne uporabljajo in obrabljajo, in se tako ne amortizirajo. Določiti je potrebno interval, v katerem se sredstvo ne amortizira z določitvijo prvega v mesecu, ki pomeni začetek in konec prekinitve amortiziranja. Če prenova traja dalj časa, kot je bilo sprva predvideno, se lahko interval podaljša, torej se spremeni datum konca zaustavitve z vnosom novega datuma.

Priloga 9: Zaključek leta

Postopek zaključka leta v modulu osnovnih sredstev mora biti vedno narejen pred zaključkom leta v finančnem modulu, torej pred dokončnim zapiranjem zadnjega obdobja v letu. Preden se začne s postopkom je potrebno preveriti, ali so vsa sredstva aktivirana, če je poknjižena redna amortizacija in vsi ostali poslovni dogodki povezani s sredstvi ter končane vse ostale standardne obdelave.

Zaključek leta v modulu osnovnih sredstev naj bi potekal po naslednjih postopkih, kjer vsak postopek predstavlja svojo transakcijo, in so različne za posamezno podjetje:

1. Sprememba obračunskega leta sredstev (že v decembru preteklega leta za naslednje leto), ki se ga izvede najprej testno, nato pa še v produkciji s funkcijo izvajanja v ozadju.
2. Zaključek leta, in sicer je pred začetkom revizije testno izvajanje, po zaključku revizije dejansko izvajanje, ker so mogoči še popravki s strani revizorjev in se tudi izvaja v ozadju. Če zaključek ni uspešno izveden, sistem javi napake, oziroma vzroke zakaj zaključek ni bil uspešno izveden.
3. Če sporoči, da amortizacija ni bila v celoti knjižena, je potrebno knjiženje amortizacije za preteklo leto (mogoč je tudi ponovni zagon amortizacije)
4. V kolikor periodične obdelave niso bile v celoti izvršene, se izvršijo periodična knjiženja sredstev (prodaje OS ipd.) z oblikovanjem map za paketni vnos, torej masovno. Mape se nato še sprocesirajo s transakcijo SM35.
5. Po potrebi se izvrši ponovni izračun amortizacije s transakcijo AFAR (da poknjižimo pravilno amortizacijo tudi na sredstvih, ki smo jih spreminjali) in nato ponovno knjiženje amortizacije.

Priloga 10: Prevrednotovanje

Pri delu nisem izvajala prevrednotovanj sredstev, sem pa opazila, da se prevrednotovanja v registru pojavljajo na dva načina. Pri nekaterih sredstvih se pojavljajo dodatna področja amortiziranja in sicer so oblikovana področja amortiziranja ločeno za okrepitve, oslabitve in odpravo oslabitve. V drugem primeru pa so prevrednotovalni popravki samostojna številka sredstva v svojem razredu. Na to številko se potem knjižijo tako okrepitve kot oslabitve, ki so rezultat tečajnih razlik. Tako je npr. na določeni številki v lanskem letu pozitivno stanje, letos pa se nanjo aktivira negativno stanje, kar ustrezno zmanjša predhodno pozitivno vrednost. Ker aktiviranje negativnega stanja iz številke investicije v teku ni mogoče, se preknjiževanje iz konta tečajnih razlik na številko investicije v teku izvaja s tipom premika 160 in ne 100.

Priloga 11: Spremljanje dogodkov na osnovnih sredstvih

V preteklih prilogah so bili opisani dogodki in transakcije, ki so povezani z nabavo in

spremembami osnovnih sredstev. Sistem omogoča pregled tako splošnih, glavnih podatkov o sredstvu, kot tudi sestavo nabavne vrednosti, ki se po nabavi ne spreminja. Dogodki, ki spreminjajo podatke o sredstvu in vrednost sredstva tekom njegove življenjske dobe pa se odražajo na področju vrednotenja ali amortiziranja in s spremembo vrednosti sredstev. Sem sodijo spremembe kot so: sprememba vrednosti sredstva zaradi prevrednotovanja, sprememba dobe amortiziranja in s tem stopnje amortiziranja, premiki med stroškovnimi mesti, prodaje in odpisi, predvsem pa se z amortiziranjem tekom dobe amortiziranja spreminja knjižna vrednost, ki je lahko v posameznem področju vrednotenja ali amortiziranja različna. V nadaljevanju opisane transakcije se uporabljajo tako za pregled podatkov o sredstvu, kot tudi za odkrivanje napak.

Podatke o osnovnem sredstvu, ki so vnešeni na podlagi dogodkov, povezanih s sredstvi, lahko spremljamo na dva načina. Prvi način je prek prikaza samega sredstva, torej njegovih glavnih podatkov, področja vrednotenja in tekoče vrednosti. Drugi način pa je preko pregleda dokumentov finančnega knjigovodstva oziroma knjigovodstva sredstev.

Transakcija AS03 nam omogoča pregled glavnih podatkov o sredstvu, področja vrednotenja ali amortiziranja in vrednosti sredstva. Z vnosom številke sredstva, ki ga želimo pogledati in pritiskom na tipko Enter, so nam na razpolago glavni podatki o sredstvu, ki so razdeljeni v zavihke, in so podrobneje že opisani v prilogi o kreiranju sredstva. Za aktivirana sredstva je naveden tudi datum aktivacije, pri izločenih pa tudi datum deaktivacije.

Za spremljanje dogodkov in sprememb na sredstvu tako v preteklosti kot v prihodnosti je najprimernejši pregled posameznega sredstva Asset Explorer – transakcija AW01, kjer so prikazani tekoči podatki o vrednosti. Do tega pregleda posameznega sredstva lahko pridemo prek ikone Vrednosti sredstev v transakcijah AS03 in AS06 ter z dvoklikom na sredstvo v okviru prikaza ali poročila o stanju osnovnih sredstev. Pregled sredstva je razdeljen na tri dele: prvi del s pomočjo katerega se lahko sprehajamo med področji vrednotenja sredstva, drugi del, v katerem je navedeno stroškovno mesto in konto glavne knjige in tretji glavni del, kjer lahko pregledujemo pretekle in bodoče tokove, ki so povezani s sredstvom po posameznih letih, v posameznih področjih vrednotenja, ali primerjamo med sabo več let skupaj in izvajamo primerjave med posameznimi področji. Iz tokov lahko vidimo, kako se je spreminjala nabavna in knjižna vrednost v preteklosti in kakšni bodo amortizacija in drugi tokovi (npr. obresti) v bodoče po posameznih področjih. Pregled amortizacije po mesecih nam prikaže že obračunano in planirano amortizacijo po mesecih za določeno leto, v primeru zaustavljene amortizacije pa za mesece, ko je bila amortizacija zaustavljena, ni podatkov o njej. Ikone nam omogočajo tudi prikaz parametrov za obračun amortizacije, knjižno vrednost na določen datum, dokument finančnega računovodstva v transakciji FB03 in drugo.

Transakcije AB02, AB03 in AB08 omogočajo spremljanje dogodkov (nabava, aktiviranje, premik in druge vrste izločitev) na osnovnih sredstvih na podlagi dokumentov knjigovodstva sredstev, transakcija FB03 pa tudi ostale dokumente finančnega knjigovodstva. AB03 je namenjen le pregledovanju, AB02 tudi spreminjanju določenih parametrov ali dela vsebine dokumenta, AB08 pa dodatno omogoča tudi brisanje oziroma storniranje dokumentov sredstev. Z omenjenimi tremi transakcijami lahko pregledujemo vse dogodke in knjiženja knjigovodstva sredstev – nabavo, premike in izločitve, ne moremo pa spremljati tekočih

podatkov o vrednosti sredstev.

Vsaka knjigovodska listina, ki je podlaga za knjiženje dogodkov dobi svojo številko, zato s transakcijo FB03 lahko pregledujemo vse dokumente v finančnem knjigovodstvu na podlagi številke dokumenta, ne samo dokumente knjigovodstva sredstev. S to transakcijo lahko pregledujemo samo en določen dokument, ki je povezan z nekim sredstvom, ne pa vseh dokumentov, ki so povezani s tem sredstvom – npr. sredstvo ima dva dokumenta – o nabavi in premiku. S transakcijo AB08 pogledamo v sredstvo in vidimo oba dokumenta, s transakcijo FB03 pa lahko pogledamo oba dokumenta, vendar ne hkrati, ampak zaporedoma. Posredno lahko dostopamo do te transakcije tudi prek transakcije AS03 in Asset Explorerja in tudi prek transakcij AB02, AB03 in AB08 z dvoklikom na dokument, ki ga želimo pogledati. Z dvoklikom na posamezen dokument se nam prikaže posamezen dokument – temeljnica za knjiženje posameznega dogodka v okviru transakcije FB03. Dokument vsebuje vse podatke o postavkah knjiženja, ključih knjiženja, vrsti transakcije, tipu dokumenta, času nastanka, osebi, ki je dokument poknjižila, davku, davčnih stopnjah, kontih, omogoča seštevke kolon, filtriranje postavk in drugo. Vsebino in s tem obliko prikaza lahko poljubno spreminjamo – dodajamo in odvezujemo stolpce in shranjujemo.

AB08 in FB03 vsebujeta funkcije spreminjanja določenih vsebin dokumenta in storniranja samega dokumenta. Storniramo lahko knjižen račun – nabavo sredstva, deaktiviramo sredstvo – storniramo aktivacijo idr. Premikov ne storniramo, ampak še enkrat ponovno izvedemo premik.

Priloga 12: Proste inventarne številke

Do prostih inventarnih števil, torej neknjiženih sredstev, pride v dveh primerih. Če kreiramo več sredstev hkrati in jih skreiramo več kot je potrebno, in če sredstva deaktiviramo in jih ne aktiviramo ponovno. Gre za številke kreiranih in neaktiviranih sredstev. Številke - sredstva lahko spreminjamo s transakcijo AS06 in jih ponovno aktiviramo. Pozorni pa moramo biti na razred sredstev, saj je le-ta že določen s prvotnim kreiranjem in ga ni mogoče spreminjati. Pri deaktiviranih sredstvih je potrebno popraviti tudi datum aktivacije. Če datum ne popravimo, sistem tudi pri ponovnem aktiviranju ohrani prvotni datum aktiviranja, ki je tudi v registru določen kot datum pridobitve, in po katerem se prvega v naslednjem mesecu začne obračunavati amortizacija.

Sistem dovoljuje spreminjanje in aktiviranje le tistih inventarnih števil, ki so bile kreirane v tekočem letu. Če v tekočem letu ne uspemo porabiti vseh prostih inventarnih števil, jih je konec leta potrebno pobrisati.

Pregled prostih inventarnih števil je na voljo s programom RAANLA_ALV01 v okviru transakcije za poročanje SA38. Proste inventarne številke lahko pregledujemo po razredih, stroškovnih mestih, oblika pregleda in vsebina podatkov je odvisna od izbrane verzije sortiranja.

Priloga 13: Popis osnovnih sredstev

V okviru transakcije za poročanje obstaja program, ki nudi izpis popisne inventurne liste. V

primeru, da nam ta ne ustreza, lahko oblikujemo svoj seznam – Query, ki je poročilo v SAP-u, izdelano po specifičnih zahtevah uporabnikov v transakciji SQ00, in se lahko oblikuje tudi za druge potrebe, ne samo za inventuro. Na podlagi selekcijskih polj lahko naprej selekcioniramo podatke – ločeno za stroškovna mesta, nadalje ločeno po razredih, ločeno po nahajališčih v okviru razreda, torej v večini po istih kriterijih kot v ostalih poročilih o stanju sredstev. Inventurna lista naj zaradi nadaljnjih obdelav poleg splošnih podatkov o sredstvu vsebuje tudi razred sredstva, leto pridobitve in vrednost. Seznam pa ne sme vsebovati sredstev ki nimajo vrednosti in številke investicij v teku po posameznih stroškovnih mestih.

Sistem ne omogoča vnašanje podatkov opravljene inventure na podlagi ročnega čitalca, kar je velika slabost. Zato smo inventurne liste izvažali v Excel, in jih tam primerjali s prenesenimi podatki z ročnih čitalcev. Zaradi tega je delo veliko bolj zamudno in dolgotrajno, kajti rezultate obdelanih inventur je bilo potrebno naknadno še ročno vnesti v sistem, da se stanje v registru osnovnih sredstev uskladi z dejanskim stanjem. Na podlagi viškov in manjkov se ročno izvedejo vsi premiki sredstev med stroškovnimi mesti in odtujitve na podlagi sklepa centralne inventurne komisije po že opisanih postopkih.

Če niso bile že predhodno poslane nalepke za označevanje osnovnih sredstev v prodajalne, jih je potrebno poslati najkasneje skupaj z inventurno listo. Slabost velikih informacijskih sistemov je, da je učenje dela z njimi zelo dolgotrajen proces, zato se v naši pisarni še nismo lotili izdelave programa, ki bi omogočal direkten izpis nalepk iz sistema, ampak se je to vršilo s pomočjo izvoza seznama v Excel. Zaradi istega vzroka smo verjetno tudi inventure obdelovali v Excelu, kar pa je zame edina zares moteča slabost tega sistema.

Priloga 14: Razni izpisi in poročila osnovnih sredstev

Osnovni izpis in poročilo o stanju osnovnih sredstev je register stanja osnovnih sredstev na določen datum. Prek njega lahko dostopamo do večine ostalih poročil in dnevnikov sredstev, odtujitev, premikov idr. Do kartice osnovnega sredstva in dnevnika dogodkov za posamezno sredstvo pridemo z dvoklikom na sredstvo v poročilu, ko se nam odpre Asset Explorer, kjer lahko vidimo osnovne podatke o samem sredstvu in o amortizaciji, okrepitevah, oslabitvah in drugih dogodkih, ki spreminjajo vrednost sredstva.

Tako do registra kot do vseh ostalih poročil vstopamo prek transakcije za poročanje in SA38. Posamezna poročila o stanju in gibanju osnovnih sredstev so samostojni programi v okviru te transakcije. Do večine poročil o tokovih in gibanju sredstev lahko vstopamo prek programa RABEST01 – Stanje osnovnih sredstev, ali direktno z vnosom imena programa v začetnem oknu transakcije za poročanje. Vsa poročila lahko izvažamo v Excel, kjer jih lahko naprej oblikujemo in urejamo po potrebah. Poročila so razdeljena v skupine glede na kategorije, ki jih prikazujejo; vrednotenje, amortizacija, premiki, zgodovina idr. Večina poročil ima dve obliki prikaza, iz imena poročila pa je razvidno za katero obliko prikaza gre. Če se ime zaključi na 01, npr. RABEST01, gre za SAP obliko poročila, ki ni prilagojena za izpis, če pa se ime poročila konča na ALV01, npr. RABEST_ALV01, lahko na začetnem selekcijskem ekranu določimo, da želimo ALV Grid Control, kar pomeni, da bo pregled prilagojen za izvoz podatkov in tiskanje.

Program, s katerim pregledujemo stanje sredstev je namenjen prikazu in izpisu poročil o

registru osnovnih sredstev. Pri vstopu v program se nam pokaže okno s selekcijskimi polji, s pomočjo katerih lahko podatke v poročilih združujemo, omejujemo in oblikujemo glede na želeno vrsto prikaza. Polja so združena v razdelke, ki tvorijo smiselne skupine selekcijskih polj, s katerimi izbiramo prikaze zelenih podatkov. V registru lahko pregledujemo posamezna osnovna sredstva po glavni številki in podštevilki, intervale sredstev ali različne skupine sredstev v večih podjetjih hkrati. Intervale zaporednih vrednosti lahko oblikujemo z vnosom vrednosti v »polja od do«, pri vseh tistih selekcijskih poljih, ki imajo na koncu vrstice puščico, pa lahko oblikujemo intervale posameznih vrednosti in skupine intervalov. Pritisk na puščico nam omogoča oblikovanje intervalov za vrednosti, ki jih želimo vključiti v poročilo, in tudi za tiste, ki jih želimo iz poročila izključiti.

S postavitvijo na polje se nam na koncu polja pojavi ikona, v kateri so skrite vse možne vrednosti polja na katerem stojimo; s pritiskom nanjo torej dostopamo do posameznih šifrantov. Zavihek izbor nam omogoča vrsto izborov različnih skupin sredstev, pa tudi njihovih intervalov. Sredstva lahko prikazujemo ločeno po razredih, stroškovnih mestih, področjih poslovanja in drugo. Z oblikovanjem nadaljnjih intervalov še dodatno selekcioniramo prikaz podatkov, npr. določimo stroškovno mesto, nadalje lahko določimo, da želimo v okviru tega stroškovnega mesta pogledati samo posamezne vrednosti, torej samo določene razrede, npr. razred drobnega inventarja ali intervale razredov. Lahko pa določimo, da želimo pogledati vsa sredstva v okviru tega stroškovnega mesta, razen razredov v katerih so nepremičnine, ki jih tako določimo, da morajo biti izločeni, in jih seznam ne sme vsebovati.

Z nastavitvami določimo datum poročanja, področje amortiziranja ali vrednotenja ter verzijo sortiranja za poročanje. Določene verzije sortiranja lahko podjetje oblikuje samo glede na njegove specifikke poslovanja. Z verzijo sortiranja določimo katere podatke in na kakšen način naj podatke sistem v poročilu sortira. Lahko nam jih prikaže in sortira za določeno podjetje samo po razredih, po razredih in kontih, stroškovnih mestih idr. Glede na verzijo sortiranja dobimo tudi delne in končne seštevke razredov, stroškovnih mest in celotnega podjetja. Poročilo je lahko zelo podrobno, tako da vsebuje navedbe posameznih sredstev, ali le vsote skupine, ki so odvisne od verzije sortiranja. Če je zadnja postavka v verziji sortiranja npr. razred, potem sistem sešteje vrednosti posameznega razreda za določeno stroškovno mesto ali za več stroškovnih mest. Vsota skupine lahko pomeni tudi vrednosti stroškovnega mesta, če pregledujemo več stroškovnih mest ali celo podjetje po posameznih stroškovnih mestih. Z dvoklikom na vsoto skupine se lahko premaknemo na podroben seznam vseh postavk, ki jih vsota zajema.

Z nadaljnjimi izbirami lahko določimo intervale in posamezne vrednosti za konte glavne knjige, datum ali obdobja aktiviranja sredstev, interval nabavne vrednosti in knjižne vrednosti. Pri delu sem največkrat uporabljala polja za določanje intervala in datuma aktiviranja, predvsem za pregledovanje aktiviranj tekočega leta in polja za določanje nabavne vrednosti. Pri izpisovanju posameznih sredstev z določitvijo, da mora biti nabavna vrednost večja od 0,01, poročilo ni vsebovalo sredstev, ki niso imela vrednosti, oziroma so imele vrednost 0. Ko določimo parametre prikaza, nam s pritiskom na tipko »urca« ali tipko F8 sistem na ekran poda poročilo o stanju sredstev, ki smo jih določili.

Ko nam sistem na ekran poda poročilo o stanju sredstev, ki jih želimo pregledati, lahko za prikazana posamezna sredstva ali skupine, nadalje pregledujemo tudi dnevnik pridobitev, premikov, amortizacije in odtujitev tako za posamezna sredstva, kot tudi za skupine sredstev. Vsak dnevnik je tudi samostojen program, do katerega lahko vstopamo direktno z vnosom imena programa prek transakcije za poročanje ali prek menija poročil. S klikom na ikono Osnovno sredstvo v poročilu o stanju sredstev se nam prikažejo možna poročila ali dnevniki. Poročilo o zgodovini sredstev kot skupno poročilo vsebuje podatke iz dnevnikov nabav, amortizacije, odtujitev, premikov in preknjižb. Posamezno lahko pridobimo poročila ali dnevnike pridobitev ali nabave, preknjižb ali premikov, umikov ali izločitev, planirane in knjižene amortizacije in druge. S puščico za nazaj v zgornjem delu ekrana se vrnemo iz posameznih poročil-dnevnikov nazaj v poročilo o stanju sredstev. Program RABEST je zaradi enostavnega prehajanja med poročilom o stanju in posameznimi dnevniki zelo uporaben za izdelavo poročila o gibanju osnovnih sredstev, ki je del letnega poročila podjetja na koncu poslovnega leta.

Program RABEST lahko uporabljamo tudi za pregled stanja na številkah investicij v teku pred aktiviranjem. Z omejitvijo prikaza na razrede v skupini 6 se nam prikažejo stanja na posameznih številkah, kjer se nahajajo sredstva, ki jih je potrebno aktivirati, in tako dobimo popoln pregled nad stanji vseh investicij v teku.

Ko izbiramo posamezna poročila-dnevnike moramo biti pozorni kje stojimo s kurzorjem. Če stojimo na katerem od seštevcev skupine, nam bo sistem posredoval npr. pridobitve samo za to stroškovno mesto na katerem seštevku stojimo, ne pa za vsa, če jih gledamo več hkrati. Tudi tu z dvoklikom na vsote preidemo v nadrobni seznam sredstev, ki se skrivajo za vsoto. Z dvoklikom na posamezno sredstvo pa se premaknemo v Asset Explorer za posamezno sredstvo.

Če nam standardni pregledi, ki jih vsebuje sistem ne ustrezajo, lahko pooblaščen v podjetju oblikujejo Query-je. Query je poročilo v SAP-u, ki je izdelano po specifičnih zahtevah uporabnikov. Za osnovna sredstva smo redno uporabljali samo Query za inventuro, v glavnem meniju pa je bilo nastavljeno kar nekaj Queryjev, ki so se uporabljali za druge namene v računovodstvu.

Priloga 15: Uporabni napotki in pripomočki za lažje delo

Do opravil, v okviru transakcije običajno lahko dostopamo na tri načine:

- prek orodne vrstice,
- z uporabo tipk Shift, Ctrl, Alt in/ali F1-F12
- z aktiviranjem ikon bodisi tistih v naslovni vrstici, ki so skupne vsem transakcijam, bodisi tistih, ki se pojavljajo samo pri določenih transakcijah npr. izvedbo transakcije lahko opravimo v orodni vrstici v okviru opravil »programa«, s tipko F8, ali ikono »urica« pod orodno vrstico

Pri transakcijah, ki zahtevajo daljše obdelave podatkov, sta uporabni predvsem naslednji dve zadevi:

- Pri določenih transakcijah (za poročanje in amortizacijo) in programih v okviru transakcije za poročanje (SA38), pri katerih postopek izvajanja oziroma obdelava

podatkov traja dalj časa, se lahko obdelave izvajajo v ozadju, tako da lahko med tem časom, ko poteka izvedba, delamo v drugih transakcijah. Izvajanje v ozadju lahko določimo prek orodne vrstice v okviru opravil »program«, ali z F9.

- Če tekom obdelave podatkov ali izvedbe poročila, ugotovimo, da smo se zmotili pri določanju zelenih podatkov obdelave (npr. smo določili narobno stroškovno mesto, razred, ipd.), lahko obdelavo-program in transakcijo kadarkoli prekinemo prek orodne vrstice v okviru opravil »obdelava«, program tudi z F12 in prek ikone pod orodno vrstico (četrti ikona z leve).

Poleg ikon za upravljanje s transakcijami, se največ uporabljajo še naslednje ikone:

- kopijo ekrana lahko naredimo v okviru opravil zadnje ikone skrajno desno iz vrste ikon pod orodno vrstico, ki je skupna vsem transakcijam
- novo sejo, ki nam omogoča delo v novi transakciji odpremo s četrto ikono od desne v že omenjeni vrsti ikon, ki so skupne vsem transakcijam,
- edina ikona, ki se nahaja na spodnjem robu desno nam omogoča pregled nad podatki o tem, ali se nahajamo v testnem ali produkcijskem sistemu, šifri uporabnika, ter v katerem programu (poročilu) in transakciji se nahajamo.

S postavitvijo na polje le-to postane aktivno za vnos in brisanje podatkov, kjer nam sistem za hitrejše delo nudi nekaj bližnjic:

1. Iskanje po šifrantu kontov dobaviteljev po krajšem postopku je možno na več načinov:
 - po začetnicah imena dobavitelja v polju konto, npr. dobavitelj ASCONT – vpišemo: = AS,
 - s pritiskom na puščico na koncu polja se nam odpre okno omejitev za nadaljnje iskanje po šifrantu, kjer prav tako lahko iščemo po začetnih črkah, le da vpišemo: AS*,
 - iskanje po davčni številki dobavitelja, ki je navedena na vsakem dokumentu, in sicer vtipkamo: *111111.
2. Datumi se lahko vnašajo brez pik in z okrajšavami letnic in po pritisku na tipko Enter jih sistem spremeni v polne zapise datumov s pikami med dnevi, meseci in letnicami, npr. vnesemo 041107 – sistem to zapiše kot 04.11.2007.
3. Hitri vnos in brisanje vsebine polj je možen na naslednje načine:
 - za hitro brisanje vsebine se pred vsebino, ki jo želimo zbrisati vtipka klicaj, ali pa se jo potemni z miško in zbrise z Delete,
 - za hitri vnos se lahko poslužujemo kopiranja s predhodno označitvijo – potemnitvijo teksta in kopiraj/vnesi, ali pa pred tekstom ki ga želimo kopirati vtipkamo plus,
 - s pritiskom na tipko backspace, ko stojimo s kurzorjem na začetku polja, se nam pokaže zadnjih deset vnosov, ki so bili vnešeni v polje na katerem stojimo, med katerimi lahko izbiramo s puščicami navzdol in navzgor ter tipko Enter, če kateri od njih ustreza.
4. Sistem omogoča zadrževanje podatkov, kar pomeni, da so določena polja že izpolnjena pri vsaki ponovitvi transakcije, dokler ne zapustimo začetnega ekrana transakcije in s tem tudi same transakcije. Tako lahko pri kreiranju sredstva zadržimo podatek o nazivu temeljnice, ki se bo pojavljal pri vseh sredstvih ki jih bomo skreirali do prekinitve transakcije, in sicer tako, da se postavimo na polje, katerega vsebino želimo zadržati, in gremo na orodno vrstico v razdelek Sistem, izberemo uporabniške prednastavitve in nato zadrževanje podatkov.

Pri delu s sistemom sem le redko naletela na napačno delovanje sistema, ali napačne nastavitve, razen v primeru kreiranja podštevilke v okviru dograditev:

- pri kreiranju podštevilke h glavni številki, ki se še amortizira, dolžino dobe amortiziranja sistem določi na podlagi nastavitve glavne številke,
- pri kreiranju podštevilke k že zamortiziranemu sredstvu sistem sredstvo na podštevilki zamortizira takoj in ne npr. v enakem obdobju, v katerem se je amortizirala glavna številka.

Podatki se lahko izvažajo v Excel na dva načina:

- pri nekaterih transakcijah, npr. pri transakciji AIAB se seznam pravil distribucije izvaža prek orodne vrstice v okviru prve postavke seznam, nadalje izberete izvoz, in naslednji izbor je lokalna datoteka;
- v okviru transakcije SA38, kjer dostopamo v programe poročanja (RABEST in drugi), pa izvažamo podatke tako, da v orodni vrstici izberemo postavko sistem, nadalje seznam, izvoz in lokalna datoteka, tako kot pri prvem načinu.

Nadaljnji postopek je enak pri obeh načinih, in sicer moramo določiti format datoteke (običajno je to spreadsheet – tabela) in ime datoteke, kamor želimo da se podatki shranijo – bodisi v že obstoječo ali novo datoteko.

Naj dodam še nekaj splošnih navodil:

- ne glede na kakšen način in prek katere poti – direktno ali prek poročila pridete do transakcije za pregledovanje sredstev - Asset Explorerja, se lahko znotraj te transakcije sprehajate med sredstvi tako, da v polje, kjer je navedena inventarna številka sredstva, samo vpišete novo številko, v prvotno sredstvo pa se vrnete z ikono - puščico za nazaj;
- premik sredstev med razredi ni priporočljiv, ker imajo lahko nastavljene različne stopnje amortiziranja,
- v primeru prehoda iz drugega sistema v SAP R/3 se stare številke ohranijo in se oblikujejo nove, možno pa je tudi pregledovanje in iskanje po starih številkah;
- vsak mesec je eno obdobje knjiženja – torej 12 obdobj, ki se zaključijo konec meseca, konec leta pa sistem omogoča tudi knjiženje v obdobju 13 in 14 zaradi naknadnih popravkov – vsako obdobje traja en mesec, ker je hkrati tudi davčno obdobje;
- stroškovno mesto se sredstvom lahko spreminja tudi s transakcijo AS06, vendar je zaradi sledljivosti bolje, da se v okviru istega leta poknjiženi zneski preknjižujejo med številkami investicij v teku, v naslednjem letu pa se izvajajo premiki z že opisano transakcijo za premike.